

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TASARIM HAKKININ GASPI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Narmin ASKAROVA

1800000776

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL

ARALIK 2020

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TASARIM HAKKININ GASPI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Narmin ASKAROVA

1800000776

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL

Jüri üyeleri: Dr. Öğretim Üyesi Muharrem TÜTÜNCÜ

Dr. Öğretim Üyesi Onur SARI (İstanbul Kent Üniv.)

ARALIK 2020

ÖNSÖZ

Tez çalışmam öncesinde kendisinden ders alma imkanı bulduğum ve tez çalışmamın danışmanlığını kabul eden, bilgi ve tecrübelerini benimle her zaman paylaşan, tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen ve aklımda kalan sorularımı her zaman yanıtlayan değerli hocam ve tez danışmanım sayın Dr. Safiye Nur Bağrıaçık Simil'e saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışma sürecinde her zaman desteğini gördüğüm sevgili eşime de minnettarlığımı bildirmek isterim.

Narmin Askarova

Aralık 2020

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: TASARIM HAKKI

I. Tasarım Nedir?	4
II. Tasarım Hakkının Niteliği.....	5
A. Gayri Maddi Mal Olması.....	6
B. İnhisari Özellik Taşınması.....	7
C. Mutlak Hak Olması.....	8
D. Süreyle Sınırlanmış Olması.....	9
E. Ülkesel Olarak Korunması.....	10
F. Tasarım Hakkının Doğum Anı.....	10
III. Tasarım Türleri	14
A. Tescilli Ve Tescilsiz Tasarımlar	14
B. İki Ve Üç Boyutlu Tasarımlar.....	14
C. Estetik Ve Fonksiyonel Tasarımlar	15
D. Endüstriyel Olan Ve Endüstriyel Olmayan Tasarımlar	16
E. Parça Ve Yedek Parça Tasarımları	17
IV. Tasarımın Korunması.....	20
A. Tasarımın Korunması Amacı.....	20
B. Tescilli Ve Tescilsiz Tasarımın Korunması.....	21

C. Korunma Süresi.....	23
D. Korunma Dışı Haller.....	24
1. Kamu Düzenine Veya Genel Ahlaka Aykırı Tasarımlar.....	24
2. Teknik Fonksiyonun Tasarımı Şekillendirmesi.....	25
3. Paris Sözleşmesinin 2. Mükerrer 6. Maddesindeki Unsurları İçeren Tasarımlar	29
V. Tasarımın Korunma Şartları.....	29
A. Yenilik.....	30
1. Mutlak Ve Nispi Yenilik	33
2. Subjektif Ve Objektif Yenilik.....	34
3. Basit Ve Nitelikli Yenilik	35
B. Ayırtedici Nitelik	36
1. Genel İzlenimde Farklılık	36
2. Bilgilenmiş Kullanıcı Gözü	38
3. Tasarımcının Tasarımı Geliştirmede Seçenek Özgürlüğünün Derecesi 40	
C. Kamuya Sunma	41
D. Yenilik Ve Ayırt Edici Özellikleri Etkilemeyen Açıklamalar	42
VI. Hak Sahibi.....	44
A. Tasarım Hakkı Sahibi	44
B. Çalışanların Tasarımları	45

İKİNCİ BÖLÜM:

TASARIM HAKKINA YAPILAN GASP VE HUKUKİ SONUÇLARI

I. Tasarım Hakkının Gaspı Kavramı.....	48
II. Tasarım Hakkının Gerçek Hak Sahibine Devri Davası.....	49
A. Devir Davasının Hukuki Niteliği.....	50
B. Devir Davasında Davacı.....	51
C. Devir Davasında Davalı	52
D. Devir Davasında Süre	52

E. Devir Davasını Hüküm Ve Sonuçları	54
III. Hükümsüzlük Hali Olarak Gasp	56
A. Hükümsüzlük Halleri	58
B. Hükümsüzlük Davasının Hukuki Niteliği	60
C. Gasp Nedeniyle Açılacak Hükümsüzlük Davası	60
D. Hükümsüzlük Davasında Davacı	62
E. Hükümsüzlük Davasında Davalı	64
F. Hükümsüzlük Davasında Süre	65
G. Hükümsüzlük Kararının Etkileri	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

TECAVÜZ HALİ OLARAK GASP VE HUKUKİ SONUÇLARI

I. Tecavüz Tanımı	70
A. Tecavüz Kavramı	70
B. Tecavüz halleri	71
C. Gasp Sebebiyle Oluşan Tecavüz Hali	72
II. Gasp Halinde Gerçek Hak Sahibinin İleri Sürebileceği Davalar	74
A. Delillerin Tespiti	74
B. Tecavüzün Tespiti Davası	76
C. Tecavüzün Durdurulması Ve Önlenmesi Davası	78
D. Tecavüzün Kaldırılması Davası	80
E. Maddi Tazminat Davası	81
F. Manevi Tazminat Davası	84
G. İtibar Tazminatı Davası	86
III. Tecavüz Davalarında İleri Sürülebilecek Talepler	88
A. Ürün Ve Araçlara El Konulması	88
B. Ürün Ve Araçlar Üzerinde Mülkiyet Hakkı Tanınması	90
C. Ürün Ve Araçların Şekillerinin Değiştirilmesi Veya İmhası	90
D. Hükümün İlgililere Tebliği Ve Kamuya İlan Yoluyla Duyurulması	91

E. İhtiyati Tedbirler	92
F. Gümrüklerde El Koyma	95
IV. Görevli Ve Yetkili Mahkeme	98
V. Tasarım Suçu Ve Ceza	100
SONUÇ	102
KAYNAKÇA	105

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

CD. : Ceza Dairesi

E. : Esas

EUIPO : European Union Intellectual Property Office (Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi)

FSEK : 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

KHK : 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

K. : Karar

Gerekçe : Sınai Mülkiyet Kanun Tasarısı Taslağı Genel Gerekçe Ve Madde Gerekçeleri

m. : Madde

s. : Sayfa

S. : Sayı

SMK : 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu

SMK Yönetmelik : Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmelik

T. : Tarih

TPMK : Türk Patent Ve Marka Kurumu

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

vd. : Ve devamı

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim
Anabilim Dalı : Hukuk
Programı : Özel Hukuk
Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek lisans – Aralık 2020

ÖZET

TASARIM HAKKININ GASPI

Narmin Askarova

Tasarım, fikri bir çalışmanın neticesinde yaratılan bir ürünün tamamı veya ürünün bir parçası üzerinde olan süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme ya da esneklik gibi, insan duyuları sayesinde algılanan muhtelif unsur ve özelliklerden ibaret bir bütündür. Bu tanım çerçevesinde tasarım, kısaca bir ürünün görünümü olarak tanımlanabilir. Tasarım kavramı uzun bir süredir Türk Hukuku'nda mevcut olmaktadır. Tasarımla ilgili ilk özel düzenlemeye 1995 yılında mevzuata dahil edilmiştir.

Tasarımla ilgili kabul edilmiş tüm düzenlemelerde tasarım hakkının korunmasına ilişkin hükümler yer almıştır. Tasarım hakkına yapılan gasp ile ilgili düzenlemeler de tasarım hakkının korunmasına yöneliktir.

Gasp, tasarım üzerinde hakkı bulunmayan veya tek başına hak sahibi olmayan kişinin, hak sahibi olmak için başvuruda bulunması veya hak sahibi kabul edilecek bir hukuki konuma gelmesidir. Gasp halinde, tasarımın gerçek hak sahibi, gasp edilen tasarım hakkının kendisine ait olduğunu ileri sürerek dava açabilmektedir. Bu davalar, devir, hükümsüzlük ve tecavüz davalarıdır. Aynı zamanda Kanun'la gerçek tasarım hakkına tanınmış talepleri de ileri sürebilmektedir.

Çalışmamız tasarım hakkının gaspı konusu ile ilgilidir. Çalışmamızda konu 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu çerçevesinde ele alınmıştır. Yeri geldikçe eski düzenlemelere de mukayeseli şekilde değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler : Tasarım Hakkı, Tasarım Hakkının Gaspı, Tasarım, Gasp, Tasarım Hakkına Tecavüz

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Law
Programme : Private Law
Supervisor : Dr. Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL
Degree Awarded and Date : MA – December 2020

ABSTRACT

The Extortion of the Design Right

Narmin Askarova

The design is a whole consisting of various elements and features perceived by the human senses of the decoration on the whole or part of a product created as a result of an idea, such as line, shape, color, texture, material or flexibility. Within this definition, the design can be briefly defined as the appearance of a product. The concept of design has been present in Turkish Law for a long time. It was incorporated into the first special regulation on design in 1995.

In all accepted regulations regarding the design, provisions regarding the protection of the design right were included. The regulations regarding the extortion made to the design right are also aimed at protecting the right to design.

Usurp is the person who does not have the design right or who does not have the right alone, to apply to be the right owner or to become a rightful legal position. In case of extortion, the real right owner of the design can file a lawsuit claiming that the extorted design right belongs to him. These cases are transfer, invalidity and violation cases. At the same time, with the Law, it can claim claims that are recognized for the true design right.

Our thesis is about the usurpation of the design right. In our thesis, the subject has been handled within the framework of Industrial Property Law No. 6769. Older arrangements have been mentioned comparatively, as appropriate.

Key Words : Design Right, The Extortion of the Design Right, The Design, The Extortion, The Violation of the Design Right

GİRİŞ

Sanayi devrimi ve ser'i üretimden önce yaratıcının önceliği eşyanın kullanışlı olmasıydı ve kendi estetik anlayışı gereği her ürüne farklı görünümler verebilmekte idi. Sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan makineleşmenin mevcut farklılıkları yok etmesi, teknoloji trafiğinin uluslararası bir boyuta ulaşması ile birlikte kızışan rekabet ortamı sanayicileri, ürettikleri ürünlerini daha geniş bir pazara çıkartmak için yeni arayışlara sevk etmiştir. Bu arayış içinde olan sanayiciler ürünlerini daha kolay bir şekilde pazarlayabilmek için ürünlerine fonksiyonel üstünlüklerle birlikte göze hitap eden özellikler kazandırmayı düşünmüşler. Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların müşterinin tercihlerinin kendi ürünlerinde yöneltmesini sağlayan en önemli kriterlerden biri tasarımdır. Tasarım yolu ile sanayiciler ürünlerini farklılaştırma, kazançlarını sürdürülebilir duruma getirmesi amacı, tasarımların korunmasına ilişkin ulusal kanunlar düzenlenmesi ve uluslararası sözleşmelere bu konu ile ilgili hükümlere yer verilmesine sebep olmuştur.

Günümüzde her bir ürün kendine ait ve diğer ürünlerden ayırt edilebilir görünüme sahiptir. Dış görünümü ürüne hem fonksiyonellik, hem de estetiklik kazandırabilir. Dış görüntüsü ile her bir ürün ticari bir başarı elde etmektedir. Yoğun rekabet durumunda tüketiciler, fonksiyonel ve estetik ürünlere daha çok yönelmektedirler. Bu durum da orijinal görünümü olan ürünleri, diğer ürünlerden bir adım öne götürmektedir. Başarılı bir görünümü tasarlayıp ortaya çıkarmak ise emek isteyen bir durumdur. Bu durumda tasarımcı, başarılı bir ürünün tasarlamak için ciddi bir fikri çaba sarfetmelidir. Tasarımcı ürünü tasarladığı zaman kullanım alanını, ürünün pazarını, hitap edeceği kitleyi, maliyetleri dikkate almaktadır. Yani ürün tasarlanırken yalnızca yaratıcılık yeterli değildir. Tasarım sahibinin tasarımla birlikte, mühendislik ve ürünün pazarı hakkında bilgisi olması gerekmektedir. Bu sebeple de ürün tasarımı meşakkatli süreçtir. Kanun tarafından da tasarım sahiplerinin bu fikri çabaları korunma altına alınmıştır.¹

Türk Hukuku'nda tasarım kavramının uzun bir geçmişi mevcut olmaktadır. 1995 yılında Gümrük Birliği sürecinde Avrupa Birliği ile yapılamış Ortaklık Konseyi

¹ SARI, Onur, Sınai Mülkiyet Kanunu Bağlamında Tasarımın Korunması, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 152, Nisan, 2019, s. 775.

Kararı çerçevesinde 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Koruması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname düzenlenmiş ve yayımlanmıştır. Bu Kararname ile tasarımlar ilk defa özel bir düzenlemeye konu olmuştur. Kararnameden önce ise tasarımlar, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve haksız rekabet hükümleri çerçevesinde düzenlenmekte idi. 2016 yılında kabul edilmiş ve 2017 yılında yayımlanmış olan Sınai Mülkiyet Kanunu ile ise Endüstriyel Tasarımların Koruması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmış ve tasarımlar için yeni bir düzenleme kabul edilmiştir.

Çalışmamız tasarım hakkına yapılan gaspla ilgili olup Sınai Mülkiyet Kanunu çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışma konusu ile ilgili Sınai Mülkiyet Kanunu'nun getirdiği yeniliklere de yer verilmiştir.

Tasarım hakkının gaspı konusu ilk defa KHK'da düzenlenmiş, SMK ile az da olsa yenilenecek tekrar hüküm bulmuştur. SMK ile tasarımın gaspı konusu 71. madde'de hüküm bulmuştur. Tasarımın gaspı, gerçek hak sahibi olmayan kişi tarafından tasarım başvurusunda bulunulması veya tasarımı kendi adına tescil ettirmesi, yahut da kendine ait olmayan tescilsiz bir tasarımı kamuya duyurması durumudur. Türkiye'de ve dünyada sıkça ortaya çıkan bu sorun, tarafımızdan geniş ve detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, çalışma konusunun daha iyi anlaşılması amacıyla tasarımlarla ilgili detaylı olmamakla tüm konulara değinilmiştir. Bu bölümde, tasarım kavramı, tasarımların hangi niteliklere sahip olması, tasarım hakkı ve bu hakkın doğum anı, hakkın sahibi gibi konular kısa bir şekilde incelenmiştir. Tasarımlarla ilgili olan tasarım hakkının korunması konusu önemli ve gerekli bir konu olduğu için çalışmamızda yer almıştır. SMK'na göre tasarım korumasının ne olduğu ve nasıl uygulandığı, aynı zamanda hangi koşullar altında tasarımların korunacağı mevzusu değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümü çalışma konumuz olan tasarım hakkına yapılan gaspa ayrılmıştır. Tasarım hakkının gaspı kavramı, tasarım gaspı durumlarında açılacak olan davalar ele alınmıştır. Tasarım hakkının gaspı durumunda üç tür dava açılabilir: tasarım hakkının devri davası; tasarımın hükümsüzlüğü ve tasarım hakkına yapılan tecavüz durumunda ise tecavüz davası. İlk iki, yani hükümsüzlük ve devir davaları bu bölümde yer almış ve geniş bir şekilde incelenmiştir. Hükümsüzlük

ve devir davalarının tarafları, hukuki nitelikleri, dava açma süreleri ve koşulları, dava sonuçları gibi meselelere değinilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümü ise, tasarım hakkına yapılan gasp durumlarında açılacak olan tecavüz davalarına ilişkindir. Tasarım hakkı ile ilgili bir çok durumda tecavüz davası açılabilir (hangi durumlar olduğuna Bkz. SMK m. 81 fıkra 1), fakat konumuz tasarım hakkının gaspı olduğu için bu bölümde sadece tecavüz hali olarak gasp meselesi incelenmiştir. Aynı zamanda bölümde, hangi tecavüz davalarının açılabileceği ve tecavüz davaları sırasında tecavüze uğrayan kişinin hangi talepleri ileri sürebileceği sıralanmış ve bunlar hakkında tek tek bilgi verilmiştir. Tasarım hakkının gaspı durumunda başvurulabilecek mahkemeler, yani bu durumla ilgili görevli ve yetkili olan mahkemeler konusu üçüncü bölümde yer almıştır.

Çalışmamızda konular, yeri geldikçe Yargıtay kararları çerçevesinde de ele alınmış, yargıtay karar örneklerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

TASARIM HAKKI

I. Tasarım Nedir?

Tarihsel süreç boyunca “tasarım” sözcüğünün, model, desen, resim gibi terimlerle ifade edildiğini görebiliriz. “Tasarım”, bazı iç hukuk düzenlerinde “model” ve “resim” gibi anlamları ikiye ayrılarak ifade edilirken, diğer iç hukuk düzenlerinde her iki anlamı kapsayacak şekilde, yalnız “tasarım” ile ifade edildiği de görülmektedir. Mesela model, Fransızca “modelés” kelimesi, Almanca “modelle” kelimeleri ile, resim ise, Fransızca “dessin” kelimesi ve Almanca “muster” kelimeleri ile ifade edilmektedir.² “Tasarım” kavramı yerine son dönemlerde dilimize yer almış olan "dizayn" sözcüğü de kullanılmaktadır. “Dizayn” (İngilizce “design”) sözcüğü, Latince biçim vermek, temsil etmek anlamını taşıyan “designare” sözcüğünden gelmektedir.³

Tasarım, yaratıcısının iç dünyasından dış dünyaya somut bir yansımasıdır. Bu anlamda, önce bir ide olarak düşüncede mevcut olan bir tasavvurdur, ancak bu ide, bu tasavvur bir biçim verme dinamiğini içerir ve bu oluşum süreci içinde biçim kazanmış bir ide olarak dışlaşır, somutlaşır. Dolayısıyla, her dizayn, her tasarım olgusunda bir ide ve bir de dizayn edilmiş, tasarılanmış bir nesne bulunmaktadır.⁴

Tasarım, kelime anlamıyla "tasarılma işi ya da tasarlanan biçim, tasavvur" demektir. Başka bir anlamda "bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket ve saire gibi ürünlerin tümü" anlamına gelmektedir.⁵ Tasarım hukuku görünüm ile ilgilidir. Tasarımın görünüm nitelikli olduğu, başvuru sırasında izlenecek yolu belirleyen hükümlerden de anlaşılmaktadır.⁶ Kanunca, tasarım için tescil başvurusu yapıldığında, tasarımın görsel anlatımının belirtilmesi gerekmektedir, çünkü, tasarımların ayırt

² TEKİNALP, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 602.

³ GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları Ve Haksız Rekabet Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak, 2016, s. 67.

⁴ TUNALI, İsmayıl, Tasarım Felsefesine Giriş, Yapı Yayın, İstanbul, 2004, s. 12.

⁵ TANYELİ, Uğur, SÖZEN, Metin, Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2015, s. 231.

⁶ ER, Özlem, ER, Alpay, Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Endüstriyel Tasarımın Rolü Ve Önemi, C. 2, İstanbul Sanayi Odası - Teknoloji Yönetimi Derneği, İstanbul, Aralık, 2002, s. 2.

edicilik şartının tayini sırasında bilgilendirilmiş kullanıcı tarafından değerlendirme yapılırken tasarımların gözle algılanıp karşılaştırılması gerekecektir.⁷

Tasarımcılar dünyasında, “tasarım” kavramı geniş anlam ifade etmektedir. Bununla ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Mesela tanımlardan birine göre tasarım, şekil ve fonksiyonun evlenmesidir.⁸

Amerikan Endüstriyel Tasarımcılar Topluluğuna göre, tasarım dedikte, kullanıcı ve üreticinin karşılıklı yararı dikkate alınarak, ürünlerin işlevi, faydası ve görünümünü optimize ederek yeni ürün fikirleri yaratmak, geliştirmek ile ilgili profesyonel bir etkinlik anlaşılmaktadır.⁹

Türk Hukuku’na ise, “tasarım” kavramı ilk defa, 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne “Sınai Mülkiyet Kanunu” ile ilgili bir proje gönderilmesi ile ve daha sonra bu projenin tetkik ve mütalaa edilmesinin istenmesi ile gündeme gelmiştir. Bahsi geçen kanun tasarısının ihrazına sebep olan önemli neden, Türkiye’nin Paris ve Madrid Anlaşmalarına katılmış olmasıdır.¹⁰

II. Tasarım Hakkının Niteliği

Tasarım da patent, marka, coğrafi işaret, faydalı model gibi bir sınai haktır. Sınai hak, gayri maddi mallar üzerinde olan haklar olması sebebiyle hak sahibine, üçüncü kişilerin bu haklardan yararlanmasını engellemek yetkisi gibi inhisari yetkiler tanıyan, mutlak hak türüdür.¹¹

Tasarım hakkından başka tasarımcıya verilen bu inhisari hakların, olumlu ve olumsuz olmakla iki tarafı var olmaktadır. Olumlu tarafı, tasarım hakkı sahibinin tasarladığı tasarıma ilişkin bütün tasarruf işlemlerini gerçekleştirebilecek olmasıdır.

⁷ GÜNEŞ, s. 68; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 610.

⁸ PISTORIUS, T., The Copyright and Design Protection of Artistic Works with a Utilitarian Purpose, July, 1997, s. 71 (naklen, BİLGİN, Batuhan, Servet, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nda Tasarım Hukukuna Getirilen Yenilikler, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 1, 2018, s. 34 (Yenilik)).

⁹ WILLIAM, Fryer, Industrial Design Protection In The United States Of America-Present Situation And Plans For Revision, University Of Baltimore Law Review, December, 1989, s. 821.

¹⁰ HIRSCH, Ernst, (Çeviri: Çernis, V.) Hukuki Bakımdan Fikri Say, Nazari Esaslar, Sınai Haklar, C. 1, İstanbul, 1942, s. 1.

¹¹ ÖZTRAK, İlhan, Fikir Ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1971, s. 2; AYİTER, Nuşin, Hukukta Fikir Ve Sanat Ürünleri, Savaş Yayınları, Ankara, 1981, s. 2; ŞEHİRALİ, Feyzan, Hayal, Patent Hakkının Korunması, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s. 5; GÖKYAYLA, Emre, Telif Hakkı Ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, İstanbul, Ocak, 2000, s. 135.

Olumsuz tarafı ise, üçüncü kişilerin tasarlanmış olan tasarımı, tasarımcının izni olmadan kullanamamasıdır.¹² Tasarımcıya verilen bu tür tekelci haklarla tasarım hakkı sahibi, hem sınai, hem de ticari maksatlarla tasarımını tek başına kullanabilir, ekonomik yönden ise yalnız tasarımcının kendisi faydalanabilmektedir, fakat ekonomik yönden fayda sağlanması, tasarım hakkı sahibinin tasarımın uygulandığı malı bizzat kendisi üretmesi, satması şeklinde olabildiği gibi, isteğine uygun olarak üçüncü kişilere lisans sözleşmesi yapmak yoluyla da ekonomik gelir elde edebilmektedir. Tasarım hakkının, tasarım hakkı sahibine tanınmış olması, üçüncü kişilerin izin olmadan kullanımına engellemek yetkisi, aynı zamanda tasarım hakkının mutlak bir hak olmasının göstergesidir.¹³ Dolayısıyla, tasarım hakkı tasarım sahibi tarafından herkese karşı kullanılabileceği gibi, zamanaşımına da uğramamaktadır.¹⁴

A. Gayri Maddi Mal Olması

Hukuk düzenimi içinde yaşayan fertlerin, ister toplumu yöneten siyasi otoriteye karşı, isterse de birbirlerine yönelik ileri sürebilecekleri bir çok hakları mevcuttur.¹⁵ Hukuk tarafından korunan ve bundan faydalanması hak sahibinin veya temsilcisinin iradesine ilişkin toplum çıkarı ile sınırlı çıkarılara hak denmektedir.¹⁶ Fikri haklar, fikir ürünlerini koruyan haklardır¹⁷, örneğin tasarım, edebiyat, sanat eserleri, bilgisayar programları, patent ve saire. Fikri haklar, insan beynininden, düşüncesinden ortaya çıkan ürün olan gayri maddi mallar üzerindeki mutlak hakimiyeti ifade etmektedir.¹⁸

Modern hukukta “fikri haklar” ifadesinin yerine, klasik anlamda mülkiyet terimine ait olmayan “fikri mülkiyet” ifadesi kullanılmaktadır.¹⁹ “Fikri mülkiyet” terimi, Medeni Kanundaki mülkiyet teriminden farklıdır. “Fikri mülkiyet”in konusu olan

¹² SARAÇ, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 37.

¹³ SARAÇ, Patent, s. 37.

¹⁴ ATAAY, Aytekin, Medeni Hukukun Genel Teorisi, Der Yayınları, İstanbul, 1995, s. 85.

¹⁵ GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Hukuka Giriş Ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitapevi, Ankara, Eylül, 2017, s. 3.

¹⁶ ZEVKLİLER, Aydın, ACARBER, Mehmet, Beşir, GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim, 2000, s. 20.

¹⁷ ARSLANLI, Halil, Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1954, s. 6.

¹⁸ ERDEM, Bahadır, Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2002, s. 10.

¹⁹ ÖZTRAK, s. 1; BİLGİN, Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı Ve Tazminat Davaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006 s. 2; HELVACI, Mehmet, KENDİGELEN, Abuzer, KAYA, Arslan, NOMER, ERTAN, Füsün, ÜLGEN, Hüseyin, Ticari İşletme Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 184.

mallar²⁰, maddi mallardır ve Kanun'da gayrimaddi mal ve gayrimaddi mal mülkiyeti hüküm bulmamıştır.²¹ Bu sebeple de fikri hakların yerine fikri mülkiyet ifadesinin yer alması doğru değildir.²²

Fikri hakların konusu, gayri maddi mallardan başka maddi varlığa sahip eşya değildir.²³ Gayri maddi mallar, taşınır, taşınmaz mallardan başka, insan beyninin ve zekasının ürünü olmakla birlikte, üzerinde cisimlendiği maddi mallardan ayrı olmakla, hukuki varlık ve iktisadi değer taşıyan mallardır. Dolayısıyla, fikri haklar, genellikle bir eşya üzerinde somutlaşmaktadır. Örneğin, kağıt, tuval, taş, bronz, demir ve saire.²⁴ İlk olarak fikri mülkiyet, üzerinde somutlaştığı ürünler gereği maddi mal gibi görülse de, maddeden, yani eşyadan farklıdır.²⁵

Modern Hukuk'ta gayri maddi mallar, fikir ve sanat eserleri, tasarımlar, faydalı model, patent, marka, coğrafi işaretler ve sairedir.²⁶ Tasarımlarda, fikir sanat eserlerinde ve patentlerde insan zekası, düşüncesi ve sarf edilen fikri emek daha fazla öne çıkmaktadır.²⁷

Gayrimaddi mal üzerinde olan haklar, inhisari haklardır. Dolayısıyla, hak sahiplerine üçüncü kişilerin bu ürünlerden faydalanmasını engellemek hakkı tanınmıştır. İnhisari haklar, bütün üçüncü kişilere karşı kullanılabilmesine göre mutlak haklardır.²⁸ Bu nedenle de, inhisari ve mutlak hak nitelikleri ayrı başlıklar üzere ele alınacaktır.

B. İnhisari Özellik Taşınması

Fikri haklar, hak sahibine inhisari yetkiler vermektedir.²⁹ Bütün fikri hak sahiplerine sunulan yetkiler gibi, tasarım hakkı sahibine de inhisari yetkiler tanınmıştır. Bu tür inhisari yetkiler sayesinde, tasarım hakkı sahibi bir taraftan ortaya çıkardığı tasarıma ilişkin her türlü tasarruf işlemi gerçekleştirilmekte, diğer

²⁰ EREL, N. Şafak, Türk Fikir Ve Sanat Hukuku, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 4.

²¹ ÖZTRAK, s. 2.

²² ÖZTRAK, s. 3; EREL, s. 9; BİLGİN, Tasarım, s. 2; GÖKYAYLA, s. 126; AYİTER, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1968, s. 3.

²³ GÖKYAYLA, s. 122.

²⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 6.

²⁵ ŞEHİRALİ, Patent, s. 13; AYİTER, s. 2; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 6.

²⁶ ÖZTRAK, s. 3; EREL, s. 9; ORTAN, Ali Necip, İşçi Buluşları Hukuku, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987, s. 84.

²⁷ EREL, s. 9.

²⁸ ÖZTRAK, s. 3; AYİTER, s. 2.

²⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 7.

taraftan üçüncü kişiler tasarımdan izin olmadan ve ticari maksatlarla faydalanmasına engel olabilmektedir. İnhisari yetkiler, tasarım hakkı üzerinde olumlu ve olumsuz taraflar ortaya çıkarmaktadır.³⁰

Tasarım hakkının olumlu tarafını, tasarım hakkının kullanılmasının sadece tasarım sahibine ait olması oluşturmaktadır. Olumsuz tarafını ise, tasarım sahibinin eylem ve işlemlerini başkalarının yapmasını engellemek ve men yetkileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tasarımı ekonomik yönden değerlendirmek olumlu, üçüncü kişiler tarafından yararlanılmasına engel olmak ise tasarım hakkının olumsuz yönüdür.³¹

C. Mutlak Hak Olması

Mutlak haklar dedikte, herkese karşı kullanılabilen, belli bir zamanın geçmesi ile zamanaşımına uğramayan, dolayısıyla her zaman ileri sürülebilen, herkesçe çiğnenmesi mümkün olabilen haklar anlaşılmaktadır.³² Mallar üzerinde olan mutlak haklar aynı haklardır.³³ Modern Hukuk'ta aynı haklarla birlikte kişilik hakları, fikri mülkiyet hakları da mutlak haklardan sayılmaktadır.³⁴

İnsanın zekasının ve düşüncesinin faaliyeti sonucunda ortaya çıkan fikir ürünlerinin gayri maddi mallardan ibaret olmaları ve bu sebeple hak sahibine inhisari faydalanma hakkı tanıdığı için bu ürünler üzerinde olan hak mutlak bir hak niteliğindedir.³⁵ Bütün mutlak haklarda olduğu gibi tasarım hakkı da tasarım sahibine üçüncü kişilerin onun fikri ürününden faydalanmasına engel olma hakkı tanımaktadır.³⁶

³⁰ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 163; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 8; SARAÇ, s. 34; KAYA, Arslan, Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s.176.

³¹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 163; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 8; SARAÇ, s. 34; KAYA, Patent, s. 176.

³² TEKİNAY, Selahattin, Sulhi, Medeni Hukuka Giriş Dersleri, İstanbul, 1987, s. 130.

³³ ERTAŞ, Şeref; SERDAR, İlknur; GÜRPINAR, Damla, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Eşya Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 3.

³⁴ ÖZEL, Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2015, s. 78.

³⁵ AYİTER, s. 3; ŞEHİRALİ, s. 5; Kaya, Patent, 176; Ortan, s. 82; SARAÇ, s. 37; BİLGİN, Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı Ve Tasarım Davaları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 16.

³⁶ AYİTER, Fikir, s. 4; AYİTER, s. 2.

D. Süreyle Sınırlanmış Olması

Gayri maddi mallardan biri olan fikri haklar, hak sahibine inhisari faydalanma hakkı, yani mutlak hak vermektedir. Fakat, aynı haklardan farklı olarak, hak sahibine bu tür inhisari ve mutlak haklar sınırsız olarak tanınmamıştır. Teknolojinin gelişimi, ekonomik kalkınma, kültürel ilerleme yönünden büyük bir önem taşıyan fikri mallar veya tasarımlar, tasarımcıya bir sıra gerekli haklar sunmaktadır. Fakat, fikir sahibinin süresiz olarak korunması Kanun’ca uygun görülmemiştir. Markalardan başka diğer bütün fikri mülkiyet sahipleri korunma süresi ile sınırlanmıştır.³⁷ Örneğin SMK m. 69’a göre, “*Tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren beş yıldır. Bu süre beşer yıllık dönemler hâlinde yenilenmek suretiyle toplam yirmi beş yıla kadar uzatılabilir.*” Bu sürenin blok şeklinde kabul edilmesinin sebebi, daha uzun süre korunmasına ihtiyaç olmayan tasarımların gerek olmadan korunarak rekabetin sınırlanmamasıdır.³⁸

Tasarım hukuku alanının koruma süreyle sınırlanmasının sebebi, tasarımın, tasarım hakkı sahibi ile toplum arasındaki menfaat dengesinin düzenlenmesidir. Tasarımcıya korunma sağlanmasının sebebi ise, teknolojiyi geliştiren bilginin, bu bilgiyi geliştiren kişinin şahsında gizli olarak kalmaması ve toplumun kullanımına açılması ihtiyacıdır.³⁹

Tasarım gibi hak sahibine inhisari haklar tanıyan diğer fikri mülkiyetler de koruma süresi ile sınırlanmıştır. Bunun sebebi, yaratıcı ve haleflerinin belli bir süre içinde üründen faydalanmasını sağlamak, aynı zamanda bir süre sonra unutulmuş, herkes tarafından benimsenmiş eserleri kamuya mal etmektir.⁴⁰ Doktrinde tasarım korunma süresinin, fikir ve sanat eserlerinden, patentten az olmasını haklı kılabilecek bir gerekçe bulunmadığı fikri ileri sürülmektedir.⁴¹

³⁷ATAMER, Eda, Endüstriyel Tasarım Hakkının Gaspı, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 80; KÖSE, Mutlu, Yıldırım, Patent ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 18.

³⁸ SULLUK, Tasarım, s. 284.

³⁹ SARAÇ, s. 37.

⁴⁰ EREL, s. 93.

⁴¹ SULLUK, Tasarım, s. 284.

Fikri mülkiyet hukukunda süre ile sınırlandırılmanın tek istisnasını markalar oluşturmaktadır.⁴²

E. Ülkesel Olarak Korunması

Maddi mallar üzerindeki mülkiyet hakkı coğrafi sınırlar dışında da hak sahibine ürünü üzerinde hakimiyet hakkı vermektedir, fakat gayri maddi mallarda bu durum farklı düzenlenmiştir. Fikri mülkiyet hakkı, yalnız bu hakkın verildiği ülke sınırları içerisinde etki göstermektedir ve hakimiyet hakkı vermektedir.⁴³

Ülkesellik ilkesi gereğince her bir devlet, bir buluşun patentleştirilmesi, bir ticari markanın tescil edilmesi veya bir tasarımın kabul edilmesi gibi fikri hakların bu ülkede hangi şartlar altında ortaya çıkacağını ve sona ereceğini belirlemektedir.⁴⁴ Belirlenen bu tür maddi ve şekli koşulları uygulamak şartıyla fikri malların yalnız kendi ülkesi sınırları içinde korumaktadır.⁴⁵ Aynı zamanda ülke, bu haklar üzerinde yapılabilecek tasarrufları, tecavüz oluşturacak filleri ve sonuçlarını düzenlemekle, hak sahibine ülke sınırları içindeki ihlallerde kanunca hukuk yollarına baş vurmasına olanak tanımaktadır.⁴⁶

Tasarım hukuku açısından değerlendirecek, ülkesellik prensibine tabi olan tasarım hakkı, sadece tescil başvurusu yapılmış olan ülkede ve o ülkenin koruma koşullarını yerine getirmek şartınının karşılanması durumunda korunma altına alınabilecektir. Korunduğu ülke ile birlikte başka bir ülke tarafından da korunmak istenmesi durumunda, diğer ülke hukukuna göre tekrar tescil başvurusunda bulunulmalı ve o ülkenin tescil şartlarına tabi olması gerekmektedir.⁴⁷

F. Tasarım Hakkının Doğum Anı

Fikri mülkiyet haklarının doğum anına ilişkin doktrinde bazı farklı görüşler savunulmaktadır. Fikir ve sanat eserlerinde, eser sahipliği statüsü ve onunla ilgili olan fikri hakların doğumu bir tartışma konusu değildir ve yalnızca fikir ve sanat eserinin

⁴² ATAMER, s. 19; SARAÇ, s. 39; ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Vedat Kitapçılık, Cilt 2, Ankara, 1998, s. 170.

⁴³ ERDEM, s. 38; SARAÇ, s. 40.

⁴⁴ ERDEM, s. 39.

⁴⁵ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 181; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 47.

⁴⁶ ERDEM, s. 40; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 47; AYİTER, İhtira, s. 91; ORTAN, s. 3; SARAÇ, 40.

⁴⁷ ATAMER, s. 20.

yaratılmış olması yeterli sebeptir. Bu zaman eserin, herhangi bir makama tevdi veya tescili yahut da ruhsat alınması gerekmemektedir,⁴⁸ fakat tescil edilmesi gerekli olan diğer fikri haklarda, hakkın doğum anı ile ilgili tescilin etkisi tartışma konusudur. Doktrinde konuya ilişkin müzakere Tasarım Hukuku açısından ele alınmamıştır, ancak Patent Hukuku açısından bu konuyla ilgili tartışma mevcuttur ve tasarım hakkının doğum anına tescilin etkisi yönünden de doktrindeki bu fikirler muteberdir. Zira, tasarım hakkı da patent hakkı gibi tescile bağlı olan bir fikri haktır. Bu sebeple tasarım hakkının doğum anı ile ilgili tescilin etkisi konusunda doktrindeki görüşleri genel olarak incelemek gerekecektir.⁴⁹ Doktrindeki görüşler ikiye ayrılmaktadır: patent hakkı ile ilgili olan mutlak hakkın, tescil ile ortaya çıktığı fikri ve mutlak hakkın doğum anının tescil edilmeden önce olduğu fikri. Bununla birlikte aynı düşüncede olan yazarların içinde de görüş farklılıkları mevcuttur.⁵⁰

İlk fikri savunan yazarlardan biri olan Hirsch'e göre, patent hakkı tescil edilme ile birlikte yaranmaktadır. Bu hakkın üçüncü kişilere karşı olan kullanımı, tescil edilme tarihinden itibaren hükümsüz olarak belirlendiği zamana kadar geçerlidir.⁵¹ Ayiter'e göre ise, patent hakkının ortaya çıkma anında doğmamaktadır, fakat buluşçu tescilden önce de bazı haklara sahip olmaktadır ve bu hakların mutlak hak özelliği bulunmamakta, üçüncü kişilerin yapabileceği tecavüzleri önleme yetkisi vermemektedir. Dolayısıyla, Ayiter'e göre tescil, tescil hakkının yaranmasının şart unsuru olan şekli bir işlemdir.⁵²

İkinci fikri savunanlardan biri olan Orta ise, patent hakkının tescil edilmesinden sonra bu hakka yeni bir değer, içerik kazandırılması fikri ile birlikte, tescil edilmenin hakkın doğum anı şartı olmadığını da düşünmektedir. Orta'a göre, patent hakkı, tescilden önce buluşun ortaya çıkarılması ile birlikte buluşçunun şahsında doğmaktadır. Orta aynı zamanda, buluşçu hakkının üçüncü kişiler tarafından yapılabilecek tecavüzlere engel olma yetkisi vermeyen tam anlamıyla tekeli bir hak olmadığı düşüncesine katılmamaktadır. Eğer buluş tescil edilmezse, buluşçunun

⁴⁸ EREN, s. 87.

⁴⁹ ATAMER, s. 21.

⁵⁰ YALÇIN, Dilek, Tasarım Hakkı Ve Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008, s. 33.

⁵¹ HIRSCH, s. 87; KILIÇOĞLU, M. Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, Eylül, 2019, s. 103.

⁵² AYİTER, İhtira, s. 3.

hakkının özel düzenlemelerdeki hükümlerle koruma altına alınmasının mümkün olmadığını, fakat buluşçunun genel hükümlere dayanabileceği fikrini savunmaktadır.⁵³

Tekinalp, söz konusu olan hakların doğumu ile ilgili fikirlerini marka ve patent açısından farklı değerlendirmektedir. Tekinalp'a göre, markalar, mutlak tescili benimsemekte, markanın sahibine verdiği hakların tescilden sonra ortaya çıkmakta ve gerçek hak sahipliği ilkesinin kabul edilmemektedir. Markadan farklı olarak, buluş üzerinde olan hak, patent belgesi verilmeden önce icadın yapılması ya da tamamlanmasıyla herhangi bir kayd edilme, işlem gerekmeden buluşçunun kişiliğinde, şahsında kendiliğinden doğmaktadır, yani patent açıklayıcıdır. Tekinalp, buluşun fikir ve sanat eseri üzerinde olan hak gibi maddi bir fiil olduğu, bir hukuki işlem değil de, bir irade tezahürü olduğunu, gerçek buluşçunun hem patent isteme hakkının gaspını, hem de patentin gaspını ortadan kaldırdığını düşünmektedir.⁵⁴

Kaya'nın fikrine göre, patent alınmadan önce patente bağlı olan hak mutlak haktır. Bunun tezahürü olarak, patent isteme hakkının açıkça buluşçuya ve haleflerine verilmiş olmasıdır. Patent verilmeden önce, buluşçunun buluş üzerinde olan şahsiyet hakkı zaten onun mutlak niteliğinin göstergesidir.⁵⁵

Saraç'ın konu ile ilgili görüşüne göre, hakkın tescil ile doğduğu fikrine katılmamakta, buluşun ortaya çıkması ile buluş sahibinin şahsında yaranan ve buluş sahibinin hakkı olarak değerlendirilen buluş üzerinde olan tüm haklar mutlak nitelik taşımaktadır. Saraç, bu görüşte Tekinalp ile aynı açıklamalara dayanmaktadır. Yazara göre, buluş hakkının malvarlığı hakları ile birlikte buluşçuya patent belgesinde isminin belirtilmesini isteme hakkı gibi şahsiyet hakkı vermekte ve patent isteme hakkının gerçek buluşçu olmayan başka bir kimse tarafından yararlanılması zamanı gerçek buluş sahibinin her zaman haksız başvuru yapan kişiye karşı patent gaspı davası açabilmektedir. Saraç, Ortan'ın düşüncesine katılmayarak, buluşun yapılması ile patent alınmasına kadar olan zaman aralığındaki haklar birbirinin devamı niteliğinde olmasını, fakat aynı nitelik taşımamasını, genel hükümlerin verdiği yetkiler ile patentten doğan hakkın verdiği yetkilerin bir birine benzememesini düşünmektedir. Yazar, buluş üzerinde olan hakkı, buluş hakkı ve patentten doğan hak olarak ikiye ayırmaktadır, patentten doğan hakkın ise, patent başvurusunun incelenmesinden sonra

⁵³ ORTAN, s. 86.

⁵⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 358.

⁵⁵ KAYA, s. 178.

TPMK tarafından patentin verilmesi yönünde olan kararı ile birlikte doğduğunu düşünmektedir.⁵⁶

Suluk'a görüşüne göre, tasarımlarda tescil edilme, inhisari hak yönünden zorunludur, aynı zamanda tescil öncesinde de bir haktır. Patent açısından patent isteme hakkı gibi değerlendirilen bu hak, tasarım açısından tasarım belgesi isteme hakkı ya da başvuru yapma hakkı olarak nitelendirilmektedir. Bu hak, kamuya takdim edildiği zaman kendiliğinden doğmakta ve inhisari nitelik taşımamaktadır. Tasarım hakkı, söz konusu olan bu niteliğini tescil edilme ile birlikte kazanmaktadır ve tescil edilmeden önce yalnızca taklide karşı korunmaktadır. Suluk'a göre, tescilli tasarım hakkının doğum anı ise, TPMK'na yapılan başvurunun sonuçlanmasına ve tasarım belgesinin verilmesi kararına bağlıdır, tasarım hakkının üçüncü kişilere karşı kullanılabilmesi için tescil başvurusunun yayımının şart olduğunu belirtmektedir.⁵⁷

Atamerin görüşüne göre ise, tasarımın yaratılması tasarım hakkının doğum anıdır, zira tasarım hakkı tasarımcının kişiliğinde kendiliğinden doğmaktadır. Atamer'e göre, manevi açıdan tasarım hakkı da mutlak haklardan biridir ve bu zaman tescil edilmeden önce, tasarımın ortaya çıkarılması ile doğan tasarım hakkı da mutlak hak sayılmaktadır. Tescil edilmeden önce, tasarım sahibi bahs edilen tasarım hakkını ihlal edebilecek üçüncü kişilere karşı ileri sürebilmektedir, ancak bu halde koruma genel hükümlere göre uygulanacaktır. Aynı zamanda, tescil başvurusu yapma yetkisi de tasarım sahibine ait olacaktır. Aksi halde, yani gerçek tasarım sahibinin yerine üçüncü kişinin tasarım için kendi adına tescil başvurusu yapması veya tasarımı kendi adına tescil ettirmiş olması zamanı, gerçek tasarım hakkı sahibi gasp davası açabilecektir.⁵⁸

Kanaatimizce, tasarım hakkı, tasarımcının onu tasarladığı andan itibaren doğmaktadır. Tasarım hakkı, tasarımcının şahsiyetine ait olan bir hak türüdür. Tasarımlar, tescil edilmeden önce genel koruma altına alınmakta, tescilden sonra ise, SMK ilgili hükümleri çerçevesinde korunacaktır. Ancak yine de, tescil edilmeden önce tasarımların kamuya sunulması gerekmektedir.⁵⁹

⁵⁶ SARAÇ, s. 32.

⁵⁷ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 170.

⁵⁸ ATAMER, s. 23.

⁵⁹ Bkz. SMK s. 69 vd.

III. Tasarım Türleri

A. Tescilli Ve Tescilsiz Tasarımlar

Tasarımlar tescil edilme kriterine göre, tescilli ve tescilsiz tasarımlara ayrılmaktadır. Tescilli tasarımlar, kanunca belirlenmiş hükümler çerçevesinde korunmaktadır. Tescilsiz tasarımlar ise, eski tasarım hukuku düzenlemelerine göre genel hükümler çerçevesinde korunsada, kamuya sunulmuş tescilsiz tasarımlar SMK çerçevesinde korunmaya alınmıştır.

B. İki Ve Üç Boyutlu Tasarımlar

Eski tasarım hukuku düzenlemesinde, üç boyutlu (nesnel) tasarımları ifade etmek için “model”, iki boyutlu (düzeysel) tasarımları ifade etmek için ise, “desen” veya “resim” kavramı kullanılmaktaydı.

İki boyutlu tasarımlar dedikte, renkli ya da renksiz olabilen, tüm bir yüzeyi ya da yüzeyin bir kısmını kaplayan yüzeysel, grafiksel çizimler anlaşılmaktadır. İki boyutlu tasarımlara örnek olarak, kumaş ve halı motifleri verebiliriz. Üç boyutlu tasarımlara ise, iskemle, ayaklı lamba, seramik tabak gibi nesnelere örnek gösterebiliriz. Seramik küp üzerinde olan motiflerde olduğu gibi üç boyutlu bir tasarım, iki boyutlu bir tasarımı da içerebilmektedir.⁶⁰

Bazı durumlarda günlük yaşamda iki veya üç boyutlu tasarımların ayrımını yapmak daha zordur. Mesela, kabartılmış bir kumaş deseni ya da şişenin üzerinde olan kabartılmış figürler duruma göre üç boyutlu tasarım gibi sayılabilir. Bu ayrımın önemi kendini çoklu başvurularda göstermektedir. Zira süslemeler, çoklu başvuruya konu olmazlar. Ancak üç boyutlu ürün tasarımları için çoklu başvuru imkanı yalnızca aynı sınıftaki ürünler yönünden mümkün olacaktır. Sınıflandırma Türk Patent tarafından Locarno Anlaşmasına uygun şekilde yapılmaktadır. Üç boyutlu tasarım ile konusu buluş olan faydalı model yerine faydalı tasarım ifadesi yer almaktaydı. Fakat hukuken tasarım ve faydalı model ifadeleri birbirinden çok farklıdır. İlki ürünlerin görünümü, ikincisi ise, ürünlerin teknik taraflarıyla ilgilidir. Bu sebeple de bir ürünün hem görünümü, hem de işlevi özgünse, hem tasarım, hem de faydalı model (ya da patent) belgesi alınmalıdır.⁶¹

⁶⁰ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 16; YALÇIN, s. 25.

⁶¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 312.

C. Estetik Ve Fonksiyonel Tasarımlar

Çevremizde bulunan her ürün teknik, kalite, maliyet ve görünüm gibi birçok etken göz önünde bulundurularak tasarlanmaktadır. Modern tasarım kavramına göre estetik ve işlevsellik birbirinden ayrılmaz iki kriter olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım bugünkü pazar gerçeği ile örtüşmektedir. Pazanın efendisi olan tüketicinin talepleri firmalar tarafından önemsenerek göz önünde bulundurulmalıdır. İnsan zevkine hitap etmeyen, yalnızca işlevselliğin öne çıktığı ürünlerin pazarda başarı şansı azdır. Bu tespit estetik olup da kullanışlı (ergonomik) olmayan ürünler için de geçerlidir. Tasarımcılar, sanatçı ve mühendislerden farklı olarak tüketicinin veya kullanıcının ihtiyaçlarını ve beğenisini birlikte dikkate almalıdırlar.⁶²

Bazı koşullarda tasarımlar, yalnızca insan duygularına veya insan zevkine, özellikle de görme duyusuna hitap eder. Bu tür tasarımlara estetik tasarımlar olarak kabul edilmektedir.⁶³ Mesela, bir ipek kadın şalı üzerindeki motifler,⁶⁴ bir bıçağın üzerinde işlenmiş olup bıçağın kullanımında hiçbir fonksiyonu olmayan süslemeleri örnek gösterebiliriz. Bazı durumlarda ise tasarımlar ürünün kullanımın amacına yöneliktir.⁶⁵ Bu tasarımlar işlevsel tasarımlardır. İşlevsel tasarımlar bir ihtiyaca cevap vermektedir. Örnek olarak, ütü masasını⁶⁶ ve bir şişenin görünümünü gösterebiliriz. Çünkü bir şişenin görünümüne farklı tasarımlarla farklı şekillendirme yapılabilir, aynı zamanda bu alternatiflerin hepsinin şişeden beklenen fonksiyonu gerçekleştirebilmesi için gerekli olan bütün teknik özellikleri de içermesi gerekmektedir.⁶⁷

Suluk'un görüşüne göre, işlevsellik özelliği, ürünün teknik işlevidir ve estetik özelliğin aksidir. Suluk, estetik niteliğin iki ve üç boyutlu tasarımlarda, işlevsellik niteliğinin ise ancak üç boyutlu tasarımlarda olabileceğini, aynı zamanda genellikle tasarımların, hem estetik, hem de işlevsel niteliklere sahip olmakla birlikte bazen bu niteliklerin birinin diğerinden daha çok ön planda olabileceğini düşünmektedir. Örneğin, yağlı boya tablodaki tasarım, sadece estetik özellikli; su ve kanalizasyon borusunun tasarımı ise sadece işlevsel özellikli tasarımdır. Hem işlevsel, hem de

⁶² SULUK/KARASU/NAL, s. 312.

⁶³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 67; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 16; ŞEHİRALİ, Tasarım, s. 2.

⁶⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 16.

⁶⁵ ŞEHİRALİ, Tasarım, s. 2.

⁶⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 16.

⁶⁷ ŞEHİRALİ, Tasarım, s. 2.

estetik özelliklerin birlikte bulunduğu tasarıma ise, uzaktan kumanda örnek gösterilebilir. Bu örnekte işlevsellik özelliği daha çok ön plandadır.⁶⁸

Tasarımların farklı şekillendirdiği ürünün özelliğine göre gösterdikleri işlevsellik ya da estetik niteliklerin ön planda olması, onların fikri hukuk bakımından eser, patent yahut da faydalı model konusu teknik buluşlardan ortaya çıkan karma bir yapıya sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır.⁶⁹ Bu durum da, tasarımların hukuki açıdan korunmasını karmaşık bir hale getirmektedir.⁷⁰

Türk Hukuku'nda hem estetik, hem de fonksiyonel tasarımlar korunmaktadır. Yani koruma için tasarımın estetik özelliğe sahip olması aranmaz, aynı zamanda bir tasarım fonksiyonel özelliğe sahip olduğu için korunmadan mahrum da bırakılamaz. Bu nedenle estetik özellik taşımayan tasarımların korunmayacağı ile ilgili ön yargılar hatalıdır. Aynı şekilde fonksiyonel ürün tasarımlarının korunmayacağına ilişkin düşünceler de doğru değildir. Buna karşılık olarak bir ürünün teknik fonksiyonunu icra edebilmesi için zorunlu olan tasarımlar korunmayacaktır. Dolayısıyla tasarımcıya teknik yönden seçenek sunmayan tasarımlar korunmamaktadır. Örneğin, bir arabanın anahtarı, orijinalinin aynısı gibi yapılmazsa bu tasarım korunmayacaktır. Zira hangi tasarımcı olursa olsun o anahtarı o şekilde tasarlamak zorundadır. Fakat anahtarın tutma yeri farklı tasarlanabileceğinden, o kısım ile ilgili tasarım korunur. Anahtarın fonksiyonel niteliğinin patent hukuku mevzuatı ile korunabileceği dikkate alınmalıdır.⁷¹

D. Endüstriyel Olan Ve Endüstriyel Olmayan Tasarımlar

Endüstriyel yolla üretilen ürün tasarımlarına endüstriyel tasarım denmektedir. Bu tür tasarımlar seri imalata konu olan ürünlerdir. Türk Hukuku'nda hem endüstriyel, hem de endüstriyel olmayan, yani elle üretilen ürünlerin tasarımları korunmaktadır. Dolayısıyla, el sanatları da tasarım korumasından faydalanmaktadır. Komülatif koruma ilkesi gereği, bu tür ürünler şartları varsa, yani hususiyet ve estetik niteliğe sahipse telif korumasından da yararlanacaktır.⁷²

⁶⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 67.

⁶⁹ ŞEHİRALİ, Tasarım, s. 2.

⁷⁰ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 66.

⁷¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 313.

⁷² SULUK/KARASU/NAL, s. 313; GÜNEŞ, İlhami, Tasarım Tescil Korumasında Uygulama İlkeler, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 155, Temmuz, 2019, s. 1420.

SMK m. 58 fıkra 3'e göre, "Bu Kanun kapsamında sağlanan tasarım koruması, 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda aranan şartları taşıması halinde söz konusu Kanunla öngörülen korumaya halel getirmez". Yani tasarımlar her iki mevzuata uyduğu sürece kümülatif olarak korunacağı belirtilmiştir. Çalışmanın, sahibinin hususiyetini taşıması ve Kanunca düzenlenen eser türlerinden biri olması, FSEK tarafından eser olarak koruma altına alınabilmesi için gerekli şartlardır. Mesela, bir şişe üzerindeki grafik tasarımı belirtilen özelliklere sahipse hem güzel sanat eseri olarak hem de tasarım olarak korunmadan yararlanabilecektir. Tasarımcılar için eser korumasından faydalanmak hem süre ile ilgili hem de tescil zorunluluğu olmaması ile ilgili avantaj sağlamaktadır. Kümülatif koruma ilkesi, aynı zamanda tasarımların patent ya da faydalı model hukuku düzenlemeleriyle korunması açısından da geçerlidir. Burada maksat, ürünlerin fonksiyonel niteliklerini konu edinmiş olan patent hukuku ile buluşu özendirmek, geliştirmek ve korumaktır. Mesela, bir ortopedik ayakkabının görünümü tasarım olarak, bu tasarımın fonksiyonel yönden işlevi ise patent olarak koruma altına alınabilmektedir.⁷³

Eski tasarım hukuku kanunu olan KHK'da "endüstriyel tasarım" ifadesi kullanılmaktaydı, fakat yeni kanun olan SMK'da "endüstriyel tasarım" ifadesi yerine sadece "tasarım" ifadesi yer almaktadır. Bu değişiklik sadece lafzi olarak daha genel bir anlam sağlamaktadır. Zira KHK'nın uygulandığı dönemde hem endüstriyel yolla üretilen, hem de elle üretilen ürünler tescil koşulları uygulanması şartıyla koruma altına alınmıştı. Kısacası pratikte bir değişiklik olmamıştır.⁷⁴ Ancak yine de sadece "tasarım" ifadesinin kullanılması ile ilgili SMK'da yapılan değişimin isabetli olduğu kanaatindeyiz.

E. Parça Ve Yedek Parça Tasarımları

Tasarım hukuku mevzuatının öngördüğü korumadan faydalanmak için ortada bir ürün olmalıdır. Mevzuatta ürün kavramı ise oldukça geniş tutulmuştur. Ürünlerin bir bütün olarak tasarımları korunduğu gibi, bir parçası ile ilgili olan tasarım da korunmaktadır, fakat bu parçanın tasarımı, tek başına yeni ve ayırt edici özelliklere

⁷³ CAVİT, Ebru, Ceren, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununa Göre Tasarımların Korunması, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 10, S. 100, Mart, 2018, s. 255.

⁷⁴ CAVİT, s. 256.

sahip olmalıdır.⁷⁵ Dolayısıyla Kanunca tasarımlar hem bütün hem parça olarak korunmaya alınmıştır.

Bir parçanın tasarımı geliştirilmişse tescil edilmesi gereken de bu parça tasarımıdır. Örneğin, bir demlik kulpu tasarlanmışsa, bu kulpu sıradan veya harc-ı alem bir gövdeye takarak tescil ettimemeli, bunun yerine yalnızca kulp tescil ettirilmelidir. Aksi durumda demliğin gövdesi ile birlikte kulp tasarımı da hükümsüz kılınacaktır. Başka bir örneğe bakarsak, bir çiçek deseni geliştirilmişse, bu zaman bu desen sıradan bir kumaşa uygulanarak tescil ettirilmemeli, yalnızca desen olarak tescil ettirilmelidir.⁷⁶

Yedek parça tasarımlarını anlamak için ise, önce birleşik ürünün ne olduğunu bilmemiz gerekir. *“Birleşik ürün, sökülüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen parçalardan oluşan üründür.”*(SMK m. 55 fıkra 3) Mesela, otomobil, buzdolabı, bulaşık makinesini birleşik ürünlere örnek gösterebiliriz. Yedek parçayı, birleşik bir ürünün yıpranma, aşınma veya çarpma gibi sebeplerle parça değişikliğine ihtiyaç duyması durumunda orijinal parçanın yerine geçecek olan, sökülüp takılabilen parça şeklinde tanımlamak mümkündür.⁷⁷

Yedek parça tasarımlarını bu şekilde gruplandırmak mümkündür: birleşik ürünün görünümünden ve teknik olarak ondan bağımsız olan yedek parça tasarımları; must match parça tasarımları; must fit parça tasarımları; görünmeyen parçaların tasarımları.

Birleşik ürünün görünümüne bağımlı olmayan ve fonksiyonel olarak da ondan bağımsız olan yedek parça tasarımları, herhangi bir ürünün tasarımından farklı değildir. Mesela, bir otomobilin koltuk tasarımı ile iç kısımlarına ve iç aynasına ait tasarımlar bu tür tasarımlardır. Bunlar, birleşik ürünün bütün olan tasarımdan bağımsız olarak tek başlarına değerlendirildiğinde, eğer yenilik ve ayırt edici özelliklere sahipse herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan maksimum yirmi beş yıl tasarım korumasından yararlanacaktır.⁷⁸

⁷⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 313.

⁷⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 313.

⁷⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 314; BEKTAŞ, Salih, Yedek Parça Tasarımlarının Korunması Konusundaki İhtilaflar Ve Ülkemiz Sınai Mülkiyet Sisteminin Konuya Yaklaşımına Dair Öneriler, Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara, Ekim, 2003, s. 4.

⁷⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 314.

Birleşik ürünün görünümüne bağımlı olan yedek parça tasarımlarının, yani must match parça tasarımlarının birleşik ürünün görünümüyle uyum sağlaması için belirli bir biçimde tasarlanması zorunludur. Bu zorunluluk estetik, görsel kaygılardan kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir otomobilin kapısı, kaportası, çarmurluğu ve motor kapağı. Fonksiyonel yönden mümkün olsa da, görünüm yönünden bir “Mercedes” markalı otomobile “BMW” markalı otomobile ait kapı takılamayacağı gibi, bunun aksi de mümkün değildir.⁷⁹

Teknik fonksiyonunu icra edebilmesi için belirli bir biçimde tasarlanması zorunlu olan yedek parça tasarımları, yani must fit tasarımlar, kendisinden beklenen işlevi uygulayabilmesi için sadece belirli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Bu tür zorunluluk teknik sebeplerle ilgilidir. Mesela, bir otomobilin egzoz borusunu, fren pedalının bağlantı kısımlarına ait tasarımları örnek verebiliriz. Yargıtayın hem tasarım hukuku mevzuatının yürürlüğe girdiği 1995 öncesinde, hem de 1995’ten sonraki kararları, must fit parça tasarımları da dahil olmakla teknik zorunluluk arz eden tasarımların korunmayacağı yönündedir.⁸⁰

SMK’da birleşik ürünün parçasının tasarımının kanunca belirlenmiş koşullara uyması sonucunda yenilik ve ayırt edici özelliğe sahip olacağı belirtilmiştir. Kanunca düzenlenen şartlar bunlardır: *“Parça birleşik ürüne takıldığında, birleşik ürünün normal kullanımında görünür durumda olmalıdır; Parçanın görünür durumda olan özellikleri, yenilik ve ayırt edici nitelik şartlarını karşılamalıdır.”*⁸¹ Normal kullanım dedikte, bakım ya da onarım işlerinden başka, son kullanıcı tarafından kullanım anlaşılmaktadır. SMK’nın bu maddesi ile birçok yedek parça tasarımı koruma dışında kalmaktadır. Örneğin, otomobilin motor kapağının altındaki tüm parça tasarımları koruma dışında kalmaktadır.

Görünmeyen tasarımlar açısından haksız rekabet mevzuatına dayanıldığı takdirde, emek ilkesi kapsamında bu parçalar koruma elde edebilecektir. Mahkeme kararlarıyla oluşan bu hatalı koruma modelinin amaca uygun olduğu söylenemez, çünkü yasa koyucunun iradesi buna karşı olan düşüncededir.⁸²

⁷⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 314.

⁸⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 315.

⁸¹ SMK m. 56 fıkra 2.

⁸² SULUK/KARASU/NAL, s. 315.

IV. Tasarımın Korunması

A. Tasarımın Korunması Amacı

Modern hayatta yaşanan teknolojik gelişmelerin sonucunda üretim, hammadde ve fiziki performans gibi özelliklerden daha fazla bilgiye dayanmaktadır. Bilgiye verilen önem sayesinde gelişmiş olan toplumlar, fikri mülkiyet haklarından yararlanmada ve korumada önemli adımlar atmışlardır. Gerektiği gibi fikri mülkiyet haklarını koruyabilmeyen toplumlar ise, ekonomik, sosyal ve kültürel konularda sorunlar yaşamaktadır. Dolayısıyla, fikri mülkiyet ile ilgili bütün düzenlemelerdeki genel maksat, fikri mülkiyet sahibini koruyarak özendirmek, bunun sonucunda ise, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerlemeyi sağlamaktır.⁸³

KHK’de tasarımın korunması amacı “..tasarımların korunması, rekabet ortamının oluşturulması ve sanayinin gelişmesini sağlamak” olarak hüküm altına alınmıştır.⁸⁴

Tasarım koruması ile bir taraftan tasarımcının teşviki, ödüllendirilmesi gerçekleştirilmiş, diğer taraftan ise, rekabetin doğru şekilde yapılması ve sanayinin gelişmesi amacı konulmuştur. Bahs edilen amaçların yerine getirilmesi için geliştirilmiş olan fikri mülkiyet sistemlerinde fikri ürün geliştiren kişilere, yani tasarımcıya, bu fikri ürünü (tasarımı) kamuya sunduğu takdirde, bu ürün (tasarım) üzerinde belli bir süre ayrıcalık tanıyan haklar verilmektedir. Böylece fikri ürün sahibi ödüllendirilerek fikri ürün üretmeye özendirilmekte ve bilginin yaygınlaşması gerçekleştirilmektedir. Kısaca, fikri mülkiyet sistemlerinin gelişimini sağlamak için fikri ürünler yaratan kişilerin ödüllendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle de fikri mülkiyet sistemlerinde fikri ürün sahiplerini korumaya amaçlanmış hükümler yer almaktadır.⁸⁵

Söz konusu hükümler çerçevesinde, tasarım sahipleri tasarımları üzerinde belirlenmiş bir süre inhisari haklara sahiptirler. Aynı zamanda bu tasarımlar üzerindeki hakların üçüncü kişiler tarafından gasp edilmesi ya da tecavüze uğraması durumunda

⁸³ Cahit, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku: Tasarımlar, C. III, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 66; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 31; ASLAN, İ., Yılmaz, Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet Ve Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2001, s. 27.

⁸⁴ KHK m. 1.

⁸⁵ KÖSE, s. 2.

bu kişilere karşı SMK uygun hükümleri çerçevesinde hukuki ve cezai yollara başvuruda bulunma yetkisine sahiptirler.⁸⁶

B. Tescilli Ve Tescilsiz Tasarımın Korunması

Tasarımlar, tescil edilme özelliğine göre ikiye ayrılmaktadır: tescilsiz ve tescilli tasarımlar. Tescilli tasarımlar SMK ilgili hükümleri ile korunmaktadır. SMK m. 65'e göre, "*Kesinleşen ve 64'üncü madde hükmüne göre reddedilmemiş başvuru, tescilli tasarım olarak sicile kaydedilir*". Tescilsiz tasarımlar, dünyada hukuk düzenlemelerinin bir çoğunda genel hükümlere tabidir. Sadece, İngiliz Hukuku'nda ve Topluluk Hukuku'nda tescilsiz tasarımlar, tescilsiz koruma sisteminin yanında olan ikinci bir koruma modeli ile özel olarak korunmaktadırlar,⁸⁷ fakat önceki düzenlemeden farklı olarak SMK'da ilk kez Türk Hukuku'nda da tescilsiz tasarımlar özel olarak (sui generis) koruma altına alınmıştır.⁸⁸ Buna göre, kamuya sunulan tasarımlar tescilsiz tasarım olarak korunmaktadır,⁸⁹ tasarım sahipleri tarafından TPMK'na müracaat etmeden onların tasarımlarının taklitlere karşı koruma imkanı getirilmiştir,⁹⁰ fakat ilk defa ülke sınırları dışında kamuya sunulmuş olan tasarımlar, tescilsiz tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Bu uygulama AB'de de mevcuttur. Örneğin, ilk defa Afganistan'da veya Türkiye'de kamuya sunulmuş bir tasarım, AB'de tescilsiz tasarım korumasından yararlanamayacaktır.⁹¹

Türk Hukuku'nda tescilsiz tasarımlar özel olarak düzenlendiği için bunların ayrıca genel hükümler çerçevesinde hangi şartlarla korunabileceği ayrı bir tartışma konusudur. Genel hükümlerden maksat, telif ve marka gibi koruma modellerinin yanında, esas itibarıyla haksız rekabet hükümleridir.⁹² Taklide karşı haksız rekabet hükümlerine dayalı teknelci (monopolistik) olmayan bir koruma söz konusudur.⁹³

Tescilsiz tasarımların özel olarak korunmasının gerekliliği daha çok moda, tekstil, ambalaj tasarımlarının piyasaya sürülmesinde, kullanılmasında ve yenilenme döngüsü

⁸⁶ KÖSE, s. 3.

⁸⁷ SULLUK, Tasarım Hukuku, s. 61; SULLUK, Cahit, Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 139.

⁸⁸ SULLUK/KARASU/NAL, s. 311; BİLGİN, Yenilik, s. 41.

⁸⁹ SMK, m. 55, fıkra 4.

⁹⁰ BİLGİN, Yenilik, s. 41; SARI, s. 777.

⁹¹ SULLUK, Cahit, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler, Ticaret Ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 1, 2018, s. 101.

⁹² SULLUK/KARASU/NAL, s. 311.

⁹³ GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Sınai Mülkiyet, Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 266.

çok daha kısa olan sektörlerde kendini göstermektedir.⁹⁴ Tasarımın sayının daha çok olduğu bu tür sektörlerde fikri emek, çaba, sermaye sarf edilerek ortaya çıkarılan ve geliştirilen bir kısım tasarımlar, pazar şartları sebebiyle tescil edilmenin ekonomik olmaması, tescil işleminin yavaş ilerlemesi ve tasarımcıların konu ile ilgili bilgi sahibi olmaması ve duyarsızlıkları gibi sebeplerle koruna bilmemektedir.⁹⁵

Tescilli tasarımlar, tasarımcısına inhisari haklar tanımakla tasarımcının daha açık, güvenilir bir ortamda korunmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda tescil süreci, para ve süre kaybına neden olmakta ve korumayla ilgili hükümler bir çok durumda gerçek anlamıyla hukuk güvenliğini sağlayabilmemektedir. Tescilsiz tasarımlarda ise tasarım hakkı, tescile gerek kalmadan kendiliğinden doğmaktadır.⁹⁶ Bu sebeple de tescilli ve tescilsiz tasarımların korunması ile ilgili hükümler arasındaki denge doğru bir şekilde kurulmalıdır.⁹⁷

Tescilli tasarımlara daha geniş bir koruma sağlanmaktadır. Avrupa Birliği Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da sadece yenilik (novelty) ve ayırt edicilik (individual character) özelliğine sahip olan tasarımlar korunabilmektedir. Tescil uygulamasında TPMK tarafından yenilik ve ayırt edicilik niteliklerinin incelenmesi sadece itiraz olduktan sonra yapılabilmektedir. Genellikle itiraz yolu atlandığından bu inceleme ve değerlendirme mahkemeler tarafından yapılmaktadır. Esas incelemenin başlangıçta yapılamaması uygulamada bazı sorunlara yol açmaktadır. Daha önce dünyanın her hangi bir yerinde kamuya sunulmuş ya da başkası adına tescil edilmiş bir tasarım tescil edilebilmekte ve Kanun'un ilgili koruma hükümleri uygulanarak rakip firmalara telafisi zor olan zararlar verebilmektedir. Ayrıca kolay alınan tescile güvenerek yapılan yatırımlar risk altında kalmaktadır.⁹⁸

Güneşe göre, tasarım tescil sahibi, tasarımını tescile bağlı kalarak kullanmamalıdır.⁹⁹ Koruma istemesi bakımından bu davranış önem taşıyacaktır. İki marka sahibi arasındaki çekişmede, davalının kendi tasarımlarına dayanarak savunma

⁹⁴ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 62.

⁹⁵ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 62; GÜNEŞ, İlhami, Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sağladığı Hukuksal Ve Cezai Koruma İle Uygulama Sorunları, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 7, S. 3, 2007, s. 29; GÜRLER, Cemalettin, Takı Tasarımlarının Korunması, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 2, S. 4, 2002, s. 58;

⁹⁶ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 172.

⁹⁷ YALÇIN, s. 22.

⁹⁸ GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 268.

⁹⁹ GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 268.

yapması, onun da tasarımına bağlılığını, savunmasının tutarlılığını göstermesini gerektirmiştir.¹⁰⁰

C. Korunma Süresi

SMK m. 69'un 1. fıkrasına göre, "*Tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren beş yıldır. Bu süre beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek suretiyle toplam yirmi beş yıla kadar uzatılabilir.*" Tasarım tescil başvurusunun kesinleştiği tarihten itibaren 5 yıllık dönemler şeklinde yenilenmeyen veya yenilense bile 25 yıllık azami koruma süresini doldurmuş olan tasarımlar için koruma hakkı kendiliğinden düşecektir.¹⁰¹ Tasarımın korunma süresi, tescil başvurusunun yapıldığı zamanın kesinleştiği tarihten itibaren hesaplanacaktır.¹⁰²

Önceki tasarım kanununda tescilsiz tasarımların koruma süresiyle ilgili hüküm bulunmamaktaydı. İlk defa SMK'da tescilsiz tasarımların koruma süresi ile ilgili hükme yer verilmiştir. SMK m. 69'un 2. fıkrasına göre, "*Tescilsiz tasarımların koruma süresi, koruma talep edilen tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten itibaren üç yıldır.*" Maddede belirtildiği gibi, tescilsiz tasarımlar için koruma süresinin uygulanması için tescilsiz tasarımın kamuya sunulması şartı aranmaktadır.

Koruma süresini dolduran tasarımlar için TTK 54 ve devamında yer alan haksız rekabet hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı mevzusu tartışma konusudur. Yargıtay koruma süresini doldurmuş olan tasarımlar için de (özellikle de emeğin koruması ilkesi çerçevesinde) haksız rekabet korumasının geçerli olacağı şeklinde uygulama yapmaktadır.¹⁰³ Doktrinde ise farklı görüş yer almaktadır. Doktrine göre, fikri mülkiyet hukuku sisteminin araştırmayı, geliştirmeyi teşvik maksatlı zorunluluktan kaynaklandığı, asıl olanın ise piyasada rekabetin sağlanması ve rekabetin korunması olduğu, bu sebeple de haksız rekabet korumasının fikri mülkiyet korumasını anlamsız kılacak şekilde genişletmemesinin gerekli olduğu görüşü savunulmaktadır.¹⁰⁴ Mesela, koruma süresi tamamlanmış bir tasarımın kullanımının

¹⁰⁰ Y. 11.HD., T. 06.10.2008, E. 5897/2008, K. 10715/2008. (GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 268).

¹⁰¹ ÖRENGÜL, Abdullah, Sacid, Tescilli Tasarım Hakkının Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 51.

¹⁰² SMK m. 64 fıkra 3.

¹⁰³ ODMAN, Ayşe, Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 222.

¹⁰⁴ SULUK, Tasarımlar, s. 246, SULUK, Cahit, Fikri Mülkiyet Hakları: Uygulamada Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Kazancı Hukuk Dergisi, S. 7, 2005, s. 45-55; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 653; ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, 2014, s. 39.

haksız rekabet olarak değerlendirilebilmesi için, başka bir kişinin iş mahsulünü taklidin yanında, kamuoyunu yanıltıcı ya da aldatıcı eylem ile rekabetin kötüye kullanması da gerekecektir.¹⁰⁵

Tasarımcı tescil süresi bittiğinde yeniden tescil ettirmek isterse, yani tescil süresini yenilemek isterse, belirli yenileme ücretini ödemekle tasarımının tescil süresini yenileyebilmektedir (SMK m 69/3). Tasarımcının yenilenme talebini altı ay içinde TPMK'na sunması gerekir. *“Yenileme talebinin tasarım sahibi tarafından koruma süresinin sona erdiği tarihten önceki altı ay içinde yapılması ve aynı süre içinde yenileme ücretinin ödendiğine ilişkin bilginin Kuruma sunulması gerekir. Bu süre içinde talebin yapılmaması veya yenileme ücretinin ödendiğine ilişkin bilginin Kuruma sunulmaması halinde, yenileme talebi, koruma süresinin sona erdiği tarihten itibaren altı aylık süre içinde ek ücretin ödenmesi şartıyla da yapılabilir.”*¹⁰⁶

D. Korunma Dışı Haller

Türk Hukuku'nda tasarımların korunabilmesi için bazı özellikler taşıması gerekmektedir, örneğin yenilik, ayırtedicilik ve s.,¹⁰⁷ fakat SMK'da tasarımların bu özellikleri taşısalar dahi korumadan yararlanamayacakları durumlar hüküm altına alınmıştır.¹⁰⁸ Koruma kapsamının dışında kalan tasarımlar aşağıdakilerdir.

1. Kamu Düzenine Veya Genel Ahlaka Aykırı Tasarımlar

Kamu düzeni, yer ve zamana göre değişkenlik göstermektedir. Bir toplumda ortaya çıkan değişim, bu kavramın kapsamının genişlemesine ya da daralmasına sebep olabilir. O kadar ki, Türkiye gibi oldukça dinamik ülkelerde vatan hainliği sayılan fikir ve düşünceler, birkaç yıl sonra ifade özgürlüğü gibi kabul edilebilir, bazen de aksi gerçekleşebilir. Bir ülkede kamu düzenine aykırı bir durum, başka ülkede uygun kabul edilebilir. Zira değer yargıları toplumdan topluma farklılık gösterebildiği gibi, aynı toplumda da zamanla değişebilir. Bu sebeple de kamu düzeninin tanımını yapmak oldukça güçtür. Nitekim Türk Hukuku'nda bu kavramı tanımlayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Kamu düzeni ile ilgili bu açıklamalar, genel ahlak

(<http://cv.ankara.edu.tr/duzenleme/kisisel/dosyalar/13052014133235.pdf>); KAYA, Arslan, Marka Hukuku, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006, s. 261.

¹⁰⁵ ÖRENGÜL, s. 52.

¹⁰⁶ SMK m. 69 fıkra 4.

¹⁰⁷ Daha geniş bilgi için Bkz. s. 29.

¹⁰⁸ SMK m. 58 fıkra 4.

kavramı bakımından da geçerlidir,¹⁰⁹ fakat doktrine göre, kamu düzenine aykırı olan tasarımlar, suça teşvik, insan haklarına, demokratik düzene aykırılık ve bölücülük nitelikli unsurları taşıyan, genel ahlaka aykırı olan tasarımları ise, aile nizamı ve yerleşik örf, adetlere aykırı özellik taşıyan tasarımlar gibi tanımlamak mümkündür.¹¹⁰ Mesela, bubü tuzakları, öldürme veya yaralama amaçlı cihazlar, aletler ve benzeri tasarımlar kanunca koruma altına alınmayacaktır.¹¹¹

Kamu düzenine ve genel ahlaka aykırılık halleri somut olayda hakim tarafından belirlenecektir. Hakim bu belirlemeyi yaparken kendi subjektif değerlendirmelerini değil de, toplumun ortalama değer yargılarını esas alınmalıdır. Örneğin, bir yargıtay kararında Atatürk portresi tasarımı kamu düzenine aykırı kabul edilerek belge hükümsüz kılınmıştır.¹¹² Somut olaya bağılı olarak cinsel obje-tasarımları da genel ahlaka aykırı olarak kabul edilebilir.¹¹³

Kamu düzeni veya genel ahlaka aykırı olan tasarımlar Toppluluk Hukuku tarafından da korunmamaktadır. Toppluluk Hukuku'nda buna bir tanım yapılmamıştır, üye olan devletler kendi değer yargılarına uygun şekilde kamu düzeni veya genel ahlaka aykırı olan halleri tespit etmektedirler.¹¹⁴

2. Teknik Fonksiyonun Tasarımı Şekillendirmesi

Teknik fonksiyonun tasarımı şekillendirmesinin koruma dışı hal olması kanunda iki şekilde düzenlenmiştir: “Ürünün teknik fonksiyonunun zorunlu kıldığı görünüm özellikleri” (SMK m. 58/4 b) ve “Tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünün, başka bir ürüne mekanik olarak monte edilmesi veya bağlanması için belirli biçim ve boyutlarda üretilmesi zorunlu ürünlerin görünüm özellikleri” (SMK m. 58/4 c).

Tasarım sahipleri, ürünlerini tasarladıkları zaman sadece estetik kuygularla hareket etmezler. Tasarım sahipleri, estetik sebeplerin yanı sıra, ürünün kullanışlı olmasına (ergonomisini), maliyetinin düşürülmesine ve fonksiyonelliğini de dikkat

¹⁰⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 320.

¹¹⁰ OYTAÇ, Kutlu, Marka Hukuku, Nobel Kitapevi, İstanbul, 2002, s. 326; KARAHAN, s. 82.

¹¹¹ YALÇINER, Uğur, Sınai Mülkiyet' in İlkeleri, Metal Ofset, Ankara, 2000, s. 193.

¹¹² Y. 11. HD., T. 17.02.2009, E. 2007/13043, K. 2009/1788. (kazancı.com)

¹¹³ SULUK/KARASU/NAL, s. 320.

¹¹⁴ SULUK, Tasarımlar, s. 49; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 616; BİLGİN, Tasarım, s. 51; TEKİL, Müge, 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı Ve Koruma Şartları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Orhan Münir Çağılı'a Armağan Sayısı, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s. 249.

etmektedirler. Her şeyden önemlisi ürünün fonksiyonu onun şeklini belirlemektedir. Aynı zamanda tasarım hukuku, kural olarak sadece ürünlerin görünümünü korumaktadır, ürünlerin teknik özellikleri patent ve faydalı model hukuku alanına girecektir. Bir ürünün tasarımı, fonksiyonel özellikler taşıması nedeniyle hemen tasarım hukukunun korunma alanından çıkarılmaz. Dolayısıyla, fonksiyonel olmasının yanı sıra tasarım sahibine seçenek sunan, yeni ve ayırt edici nitelikli tasarımlar da tasarım hukuku çerçevesinde korunacaktır. Bu tür görünüm özellikleri, fonksiyonel olması nedeniyle değil, yeni ve ayırt edici özelliklere sahip olduğu için tasarım hukuku çerçevesinde koruma altına alınacaktır. Tasarımın görünüm özellikleri, herhangi bir fonksiyona sahipse, patent hukuku tarafından da korunacaktır.¹¹⁵

Teknik fonksiyonunun gerçekleştirilmesinde tasarım sahibine, tasarım ile ilgili özellik ve unsurlarda seçenek özgürlüğü vermeyen tasarımlar koruma altına alınmamaktadır. Bu sebeple de "*ürünün teknik fonksiyonunun zorunlu kıldığı görünüm özellikleri*" koruma dışındadır. Aynı şekilde tasarlanan ya da tasarımın uygulandığı ürünü, diğer bir ürüne mekanik olarak monte edebilmek ya da bağlayabilmek için belirlenmiş bir içim ve belirlenmiş boyutlarda üretilmesi zorunlu ürünlerin görünüm özellikleri de korunmamaktadır. Bu şartların mevcudluğu halinde bu özellikler sadece patent mevzuatıyla korunacaktır.

Belirttiğimiz gibi, tasarımcının hedef koyduğu teknik fonksiyonu gerçekleştirilmesi için belirlenmiş bir form,¹¹⁶ görünüş veya görünüşün bazı unsur ve özelliklerini yerine getirmiş olması gerekmektedir. Bu tür form ve özellikler tasarımın teknik fonksiyonu ile bağlantılı ise, tasarımın teknik fonksiyonunun gerçekleştirilebilmesi için olmazsa olmaz (conditio sine qua non) durumdaysa bu tasarım, tasarım sahibine seçenek özgürlüğü vermemesi anlamına gelmektedir.¹¹⁷ Mesela, otomobil lastiklerinin biçiminin silindirik olması,¹¹⁸ uçağın görünümü,¹¹⁹ kanatları, sandalyenin dört ayaklı olması¹²⁰ teknik bir zorunluluk sonucunda ortaya çıkmakta ve bu nedenle de koruma altına alınmamaktadır. "Teknik" kelimesi dedikte, "teknik alana ait olan" ifadesi anlaşılmakta ve bu nedenle de bir dantel motifi veya perde kuması "teknik"

¹¹⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 320.

¹¹⁶ TEKİL, s. 249.

¹¹⁷ TEKİNAP, Fikri Mülkiyet, s. 620.

¹¹⁸ TEKİL, s. 249.

¹¹⁹ TEKİNAP, Fikri Mülkiyet, s. 620.

¹²⁰ GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 31.

sayılmamaktadır. Yani, bu anlamda “teknik” dedikte, teknik bir ihtiyaca cevap veren şekilde algılanabileceği gibi, patent hukuku anlamında tekniği ifade etmemektedir.¹²¹ Bu tür tasarımların korunmamasının sebebi ise, tasarımların kendiliğinden doğal olarak, herhangi bir zihni çaba sonucunda yaranmaması¹²² ve teknik fonksiyonun patentin konusuna ait olmasıdır.¹²³

SMK m. 58 fıkra 4’ün c bentinde bahs edilen, “*Tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünün, başka bir ürüne mekanik olarak monte edilmesi veya bağlanması için belirli biçim ve boyutlarda üretilmesi zorunlu ürünlerin görünüm özellikleri*”ne sahip tasarımlar da kanunca korunmamaktadır. Burada daha çok yedek parça tasarımları anlaşılmaktadır.¹²⁴ Hukuki bakımdan bazı sorunlara yol açan parça tasarımlar ikiye ayrılmaktadır: teknik fonksiyonu uygulayabilmesi için belli bir şekilde yapılması zorunluluk teşkil eden (must fit) parça tasarımlar, birleşik ürünün görünümü ile uyum sağlaması için belli bir şekilde yapılması zorunlu olan (must match) parça tasarımlar.¹²⁵ “*Birleşik ürün, sökölüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen parçalardan oluşan üründür.*”¹²⁶ Bazı durumlarda, bir tasarımın amacı olan işlevi uygulayabilmesi için iki ürünün birbirine bağlanması gerekli olmaktadır. Bu ürülerden biri ana, diğeri ise monte edilecek üründür. Mesela, fotoğraf makinesinin flaşı ve egzoz borusu. Burada koruma dışında kalan ürün, monte edilecek tasarım değil, yalnızca ana ürün ve monte edilecek ürün arasında olan kilitlenmeyi ya da bağlantıyı kuran parçanın tasarımıdır.¹²⁷ Mesela, koruma dışında olan bir arabanın teknik zorunluluk yaratmamak şartıyla, egzoz borusunun tasarımı değil ancak egzoz borusunun araba ile bağlantısını sağlayan kısımların eni, boyu, kalınlığı ya da dış sayısı gibi özellikleridir,¹²⁸ fakat bunların işlevi ile bağlı olmayan, üzerindeki süsleme veya girinti, çıkıntı ile ilgili tasarım koruma altına alınacaktır.¹²⁹

¹²¹ TEKİNAP, Fikri Mülkiyet, s. 620.

¹²² CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, Ufuk Matbaacılık, İstanbul, 2000, s. 81.

¹²³ TEKİL, s. 250; YALÇINER, s. 196.

¹²⁴ BİLGİN, Tasarım, s. 45.

¹²⁵ PINAR, Hamdi, Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi Ve Türkiye, Can Ajans Reklam Ve Matbaacılık, İstanbul, 2004, s. 49; PINAR, Hamdi, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Dergisi, S. 23, Ankara, 2005, s. 36; SULUK, Cahit, Yedek Parça Tasarımı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001, s. 128.

¹²⁶ SMK m. 55 fıkra 3.

¹²⁷ TEKİNALP, Fikri Mülkiyeti s. 621; GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 33.

¹²⁸ SULUK, Parça Tasarımı, s. 129.

¹²⁹ YALÇIN, s. 126.

Birleşik bir ürünün parçalarının birbirine ya da ana gövdeye bağlı olması, gerekli olan işlevi gerçekleştirilmesi, bağlantılı olan parçaların ya da bağlantı noktalarının orijinali ile aynı biçimde yapılması gerekmektedir.¹³⁰ SMK m. 58'in 5. fıkrasının amacı, birleşik ürün sahibinin, bağlantı parçalarının tasarımı ile ilgili tekel hakka sahip olmasını engelleyerek, özellikle de otomotiv yan sanayinin gelişimini, mevcutluğunu sağlayarak rekabet ortamını korumaktır. Yeni ve ayırt edici nitelikte olmak kaydıyla *“farklı veya eş birimlerden oluşan modüler bir sistemde bu birimlerin birbirleriyle sonlu veya sonsuz olarak çeşitli biçimlerde bağlantı kurmasını sağlayan tasarımlar korumadan yararlanır”*.¹³¹ Modüler ürün tasarımları, seçenek sunmasa da korumadan yararlanacaktır, çünkü modüler sistem tasarımlarındaki özgünlük bizatihi bu sistemin kendisindedir.¹³² Modüler sistem dediğimizde, aynı ve farklı boyuttaki birimlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan sistem anlaşılmaktadır.¹³³ Mesela, tren rayları, evler, istasyon binası, köprüler, tarfo merkezleri, tünellerden oluşan bir oyuncak,¹³⁴ sinema koltukları¹³⁵ ya da “Lego” firmasını ürettiği “Lego” oyuncakları¹³⁶ modül bir sistemdir ve eğer yenilik ve ayırt edicilik özelliklerine sahiplerse korunacaklardır.¹³⁷

Kısacası, ilk olarak bir tasarımın korunması için o tasarımın estetik nitelikte olup olmamasının bir önemi yoktur, önemli olan, o tasarımın daha önceki tasarımlardan genel görünüm itibarıyla farklı olup olmamasıdır. İkinci olarak, fonksiyonel tasarımlar da korunur, yeter ki, ilgili ürün tasarım sahibine seçenek sunsun. Üçüncü olarak, ürünün ya da parçanın işlevini yerine getirilmesi için zorunlu olan tasarım özellikleri korumanın dışındadır. Dolayısıyla, tasarımcıya seçenek tanımayan tasarımlar korumaya alınmaz, çünkü hangi tasarımcı olursa olsun, o ürünü zaten o şekilde tasarlayacaktır, daha kesin söylersek, tasarlamak zorundadır. Yani, tasarımcı ilgili ürüne tasarımsal anlamda bir katkıda bulunamadığı için ortada korunacak bir çalışma da yoktur anlamına gelmektedir. Patent mevzuatı hükümleri saklıdır. Dördüncü olarak

¹³⁰ SULUK, Cahit, Avrupa Birliği Ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Korunması Şartları, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 1, S. 2, 2001, s. 52; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 324.

¹³¹ SMK m. 58 fıkra 5.

¹³² SULUK/KARASU/NAL, s. 321.

¹³³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 324; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 623; TEKİL, s. 251.

¹³⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 623.

¹³⁵ TEKİL, s. 251.

¹³⁶ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 324; SULUK, Koruma Şartları, s. 52.

¹³⁷ TEKİL, s. 251.

ise, modüler ürün tasarımları, seçenek tanımaya da yeni ve ayırt edici nitelikte olmak şartıyla kanunca korunacaktır.¹³⁸

3. Paris Sözleşmesinin 2. Mükerrer 6. Maddesindeki Unsurları İçeren Tasarımlar

SMK kapsamında koruma dışında kalan tasarımlardan bir kısmı ise, “*Paris Sözleşmesinin 2 nci mükerrer 6’ncı maddesi kapsamında yer alan hükümlerle alametleri ile bu kapsam dışında kalan ancak kamuyu ilgilendiren, dini, tarihi ve kültürel değerler bakımından halka mal olmuş ve ilgili mercilerin tescil izni vermediği işaretlerin, armaların, nişanların veya adlandırmaların uygunsuz kullanımını içeren tasarımlar*”dır.¹³⁹ Devlet amblemleri, resmi ayar damgaları, uluslararası örgütlerin amblemleri de bu madde kapsamına dahil olmakta ve korunmamaktadır.¹⁴⁰

V. Tasarımın Korunma Şartları

Bir tasarımın hukuki korumadan yararlanabilmesi için bazı nitelikler taşıması gerekmektedir. Türk Hukuku’nda sadece yeni ve ayırt edici niteliklere sahip olan tasarımlar korunmaya alınır. “*Tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması şartıyla bu Kanunla sağlanan haklar kapsamında korunur.*”¹⁴¹ Bu nitelikleri taşıyan tescilli tasarımlar, beş yılda bir yenilenmekle maksimum yirmi beş yıl korunmaktadır. Bahs edilen iki özellikte birlikte, Türk Hukukunda SMK ile ilk defa tescilsiz tasarımların korunması için kamuya sunulması koşulu da mevcuttur. Tescilsiz tasarımların korunma süresi, kamuya sunulduğu tarihten itibaren üç yıl teşkil etmektedir.¹⁴²

Tasarımcıya seçenek sunmayan tasarımlar ile tasarımın görüntüsüne ait olmayan yedek parça tasarımları koruma altına alınmamıştır. Bu sebeple bunlara karşı da hükümsüzlük davası açılabilmektedir.¹⁴³ Koruma şartlarını ise olumlu ve olumsuz şartlar olarak ikiye ayırabiliriz. Olumlu koruma şartları için, yenilik ve ayırt edicilik, olumsuz koruma şartları için ise, bir tasarımın tescil edilme yoluyla korumaya alınması için taşınması gereken unsurlar kabul edilebilmektedir.¹⁴⁴

¹³⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 321.

¹³⁹ SMK m. 58 fıkra 4 ç.

¹⁴⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 321.

¹⁴¹ SMK m. 56 fıkra 1.

¹⁴² SULUK/KARASU/NAL, s. 315.

¹⁴³ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 650.

¹⁴⁴ TEKİL, s. 241.

Hükümsüzlük iddiası talep eden kişi, tasarımın olumlu koruma koşullarını karşılamadığını (yeni ve ayırt edici nitelikte olmadığını), tasarımın kamu düzeni veya genel ahlaka aykırı ya da teknik fonksiyonun şekillendirdiği bir tasarım olduğunu ispat edebilecektir. Bu şekilde de kendisine karşı açılacak tecavüzün menî davasının reddini sağlayabilmesi ya da kendisi tarafından tescil sahibine karşı müstakil olarak açılacak olan hükümsüzlük davasını kazanabilmesi mümkündür. Bu tür koşullarla başvuru aşamasında TPMK nezdinde itirazda bulunulabilir.¹⁴⁵

A. Yenilik

“Yenilik” kelime anlamı ile sözlükte, oluş ve çıkışından beri çok zaman geçmeyen, son olarak edinilen, o güne kadar söylenmemiş, görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş olan, tanınmayan, bilinmeyen ve daha öncekilerden farklı olan anlamlarını taşımaktadır.¹⁴⁶ Kelimenin İngilizce karşılığı olan “novelty” kelimesi ise, yeni, farklı, sıra dışı olma özelliği (kalitesi) şeklinde ifade edilmektedir.¹⁴⁷

Tasarımın korunabilmesi için ilk şart yenilik niteliğini taşımasıdır. Bir tasarımın aynısı, tescilli tasarımlar için başvuru ya da rüçhan tarihinden önce, tescilsiz tasarımlar için ise tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamışsa o tasarım yeni kabul edilmektedir. Tasarımlar, yalnızca küçük ayrıntılar ile farklılık taşımakta ise aynı kabul edilecektir.¹⁴⁸ Yenilik, zamana ve mekana göre değişkenlik gösterebilir. Bu fikirden yola çıkarak düzenlemede, yeniliğin belirlenmesinde tescilli tasarımlar için başvuru tarihini, tescilsiz tasarımlar için ise, ilk defa kamuya sunma tarihi esas alınmıştır.¹⁴⁹

Tasarımlara, bazı özellikleri taşıması sebebiyle "yeni" sıfatı verilmektedir, fakat "yeni" kelimesi, sadece mevcut olmayan bir şeyin yaratılması değil, aynı zamanda mevcut olan ve bilinen bir şeyin bazı özellikler ve unsurlar eklenerek, bilinenen farklı bir duruma getirilmesini de içermektedir. Yani yeniliğin, tasarımı onun benzerlerinden ayıracak derecede olması tasarım için yeterlidir. Bir nesne, doğasının birebir kopyası ise ya da tabiatla daha önce bulunan nesnelerin aynı ya da benzeri¹⁵⁰ ise, bu durumda

¹⁴⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 650; SARI, s. 778.

¹⁴⁶ ÖRENGÜL, s. 24.

¹⁴⁷ HORNY, A. S., Oxford Advanced Dictionary, Oxford University Press, 2000, s. 904.

¹⁴⁸ SMK m. 56.

¹⁴⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 316.

¹⁵⁰ Örneğin, bir davada davalı, tasarımların onun tasarımları ile aynılık derecesinde benzer olması, tüketiciler kitlesinin çocuklardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda karışıklığa sebebiyet verdiği

tasarımdan bahsedilemez,¹⁵¹ ancak tabiatıta var olan bir nesneye mesela, çiçeklerden yapılan bir aranjman kompozisyonundaki şekil ile yeni bir görünüm sağlanabilir. Bu tür yeni şekil, diğerlerinden tamamen farklı olacaktır ve tasarımcının özellikleri ve zevkini taşıması yolu ile kişiselleşecektir. İşte bu tür durumlarda tasarımdan ve yenilik niteliğinden bahsedilebilir.¹⁵²

Tasarımlar için aranan yenilik şartının çok ciddi kurallara dayandığı anlaşılmaktadır. Yenilik özelliğinin mevcut olmasından bahsedebilmek için dikkate alınması gereken bir diğer husus diğer tasarımlar ile arasında olan farklılıklardır. Yeniliği, hiç bilinmeyen bir şeyi tasarlamak veya bilinen bir şeyin tasarımcısı tarafından bilinenlerin dışına çıkmak yoluyla yeniden, değişik türlerde ifade edilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür.¹⁵³ Herkes tarafından bilinen bir ürün bakımından da bazı unsurların eklenmesi yolu ile yenilik şartının ortaya çıkarılmasından söz edilebilir.¹⁵⁴

Türk Hukuku'nda tasarımlar için dünya çapında bir yenilik aranmaktadır. Bir tasarım, yayın ve satış gibi herhangi bir yolla kamuya sunulabilir. Bu sebeple de dünyanın herhangi bir yerinde bilinen ve kamuya sunulan bir tasarımın Türkiye'de yeni kabul edilemez. Bu tür bir tasarım tasarım belgesi almışsa dahi, bu belgenin hükümsüzlüğü mahkemeden talep edilebilir. Yani, ülke sınırları dışında daha önceden tasarlanmış olan bir tasarımı Türkiye'ye ilk kez getirmek, onu sahiplenmek kanunca koruma altına alınmayacaktır.¹⁵⁵

KHK gereği tasarımın tescil ile korunabilmesi için kamunun inisiyatifi gerekli idi. TPMK'da ise, SMK m. 64 gereği yenilik incelemesini yaparak bu inisiyatifi kısmen eline almıştır. KHK zamanında tasarım tescil edilirken incelemesiz tescil edilme sistemi kullanılmaktaydı. İncelemesiz tescil edilme sisteminde, tescil için başvuru tasarımların yeni ve ayırt edici özellikler taşıyıp taşımadığı ile ilgili Türk Patent Enstitüsü

ve tasarım üzerinde yazılı olan "Tio Cornet" ibaresinin de herhangi bir yenilik içermediğini nedeniyle mahkeme kararının iptalini talep etmiştir. Daha sonra Yargıtay tarafından hükmün onanmasına karar verilmiştir. Y. 11.HD., T.3.2.2020, E.2019/2910, K.2020/839. (kazancı.com)

¹⁵¹ YASAMAN, Hamdi, Sınai Resim Ve Modeller, Batıder, S. 2-3, 1984, s. 97; GEZER, Hale, Turgay, Tasarımın Tescili Ve Hükümsüzlük Hallerinin Değerlendirilmesi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2016, s. 238; SARI, s. 779.

¹⁵² BİLGİN, Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı Ve Tasarım Davaları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003, s. 35.

¹⁵³ BİLGİN, Tez, s. 36.

¹⁵⁴ CAMCI, s. 81.

¹⁵⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 316.

tarafından herhangi bir inceleme yapılmamakta idi ve sadece tescil başvuruları ürün, tasarım tanımı, kamu düzenine, genel ahlaka aykırı olup olmaması yönünden inceleme yapılmaktaydı. Tescil edildikten sonra yayına çıkan tasarımlara karşı kamu itirazı beklenmekte ve eğer itiraz edilirse bu itirazın değerlendirilmesinden sonra tescilin devam ya da iptaline karar verilmekte idi.¹⁵⁶

İster söz konusu durum isterse de geçmişte tescil edilen ve yayımlanan tasarımların yenilik özelliği taşımadığı ile ilgili gelen yoğun şikayetler göz önünde bulundurularak şekillendirilen SMK m. 64 fıkra 6'nın (d) benti ile TPMK'nın tasarım tescil kararından önce yenilik incelemesi yapma yetkisi hüküm bulmuştur.¹⁵⁷

Yenilik, ne özgünlük, ne eşsizlik, ne estetiğe sahip bulunma, ne de estetiğin ya da kalitenin basamağıdır. Yenilik, daha önce bahs edilen tasarımın aynısının, kamuya sunulup sunulmadığının tespiti ve ispatıdır. İspat, tasarımın yenilik niteliğine sahip olmadığını iddia edene aittir.¹⁵⁸ Uygulamada her zaman yenilik ve ayırt edici özelliklerin incelenmesini bilirkişi marifetiyle incelenmektedir.¹⁵⁹ Yargıtay'a göre, hükümsüzlük davalarında bilirkişi deliline dayanılması zamanı bilirkişiler, resen yapacakları araştırmalardan sonra elde edecekleri sonuçları, yani bilgi ve bulguları da dosyaya sunmalıdırlar, çünkü Yargıtay'a göre¹⁶⁰ patent, faydalı model ve tasarımlarda dünya çapında mutlak yenilik aranmaktadır ve bu durum kamu düzenindedir.¹⁶¹ Aynı zamanda tasarım hakkında yapılmış bilirkişi raporları birbiriyle uyuşmak zorundadır. Örneğin, Yargıtayın bir kararında, bilirkişi raporlarının birinde tasarımlar arasındaki farklılıkların bilgilendirilmiş kullanıcıda yarattığı genel izlenim itibariyle küçük ayrıntı seviyesini aştığı için yeni ve ayırt edici olduğunu belirtilmişken, diğer raporda tasarımlar arasındaki farkın küçük ayrıntı seviyesinde olmasının belirtilmesini eksik

¹⁵⁶ SEMİZ, Özgür, KILIÇ, Muazzez, Tasarımlara Yeni Bir Çerçeve: 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 112, Nisan, 2017, s. 67.

¹⁵⁷ SEMİZ/KILIÇ, s. 67.

¹⁵⁸ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 612.

¹⁵⁹ Örneğin, bir davada davacı tarafından, davalı adına tescil tasarımların yenilik niteliği taşımadığı iddia edilmiş, davalı ise yenilik niteliğini taşıdığını savunmuştur. Mahkemece görüşüne başvurulmuş bilirkişi raporunda ise, yenilik vasfının mahkemenin takdirinde olduğu bildirilmiştir. Dinlenen tanık beyanları da bu konuda hüküm kurulmasına yeterli değildir. Bu durum karşısında mahkemece davalı tasarımlarının yenilik niteliği taşıyıp taşımadığının, tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda incelenip, gerektiğinde başka bir bilirkişiden görüş alındıktan sonra gerekçeli kararda bu konunun tartışılması gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir. Y. 11.HD., T. 14.12.2002, E. 5715/2002, K. 10398/2002. (GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 270)

¹⁶⁰ Y. 11.HD., T. 24.01.2008, E. 14938/2007, K. 1304/2008. (kazancı.com)

¹⁶¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 316.

inceleme ve değerlendirme olarak kabul edilmiş ve hükmü bozmayı gerektirmiştir. Bu durumda yeni bir bilirkişi heyetinden rapor alınması gerekmektedir.¹⁶²

Var olan bir tasarımın başka bir ürüne uygulanmış olması durumunda tasarım yeni sayılmayacaktır. Mesela, bir kumaş deseni tasarımınnın daha sonra takı dizaynı olarak kullanılması ona yenilik niteliği vermeyecektir.¹⁶³

Hukuk, bir taraftan yaratma çabalarını teşvik ederken, diğer taraftan ise ticari hayatın gerçeği olarak herkesce yapılan sıradan tasarımların kullanımına engel olmamaya dikkat etmektedir. Yani, hukuk düzenleri serbest rekabet ortamlarını sağlamalıdır. Bir tasarım tescil edildikten sonra tasarımcısına 25 yıl boyunca tekeli özellikli haklar vermektedir. Bunu hak etmeyen bir tasarımcıya bu tür yetkiler vermek demek bu alanda çalışanların özgürlüğünü haksız olarak kısıtlamak demektir, aynı zamanda tüketicinin de sahip olacağı seçenekler ortadan kalkacaktır. Bu sebeple de uygulamada tasarımların gelişigüzel tescili önemli sakıncalar doğurabilmektedir.¹⁶⁴

1. Mutlak Ve Nispi Yenilik

Mutlak yenilik, yeni tasarlanan tasarımın dünyanın hiçbir yerinde o ana kadar bilinmemesi durumudur. Nispi yenilik ise, daha önceden tasarımın tescili edilmesi için başvurulan ülkede değil de, diğer ülkelerde bilinmesi ve tanınması ya da geçmişte kamuya sunulmuş fakat sonradan herhangi bir şekilde unutulmuş, ortadan kalkmış tasarımın yeniden ortaya çıkması durumu olarak anlaşılmaktadır.¹⁶⁵

Diğer hukuk düzenlerinde “yenilik” terimine farklı tanımlat yapılmış ve onlardan bir kısmı nisbi yeniliği kabul etmiş, bir kısmı ise mutlak yenilik özelliğini tanımıştır.¹⁶⁶ Topluluk Hukukunda, kural olarak, mutlak yenilik kriteri kabul edilmiş olsa da, Toplulukta kabul edilmiş olan, Topluluk içinde ilgili sektörde uzman kişi tarafından bilinmeyen tasarımların yenilik niteliğine sahip olması ile ilgili hüküm, mutlak yenilik özelliğini tam anlamıyla karşılamamaktadır.¹⁶⁷ Yani Topluluk içinde belli sektörde çalışan bir uzman, dünyanın herhangi başka bir yerinde kendisinin haberdar

¹⁶² Y. 11. HD., T. 4.6.2018, E. 2016/9261, K. 2018/4264. (kazancı.com)

¹⁶³ TEKİL, s. 245.

¹⁶⁴ GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 273.

¹⁶⁵ SULUK, Parça Tasarımı, s. 30, TEKİL, s. 243; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 611; GÜNEŞ, Sınai Mülkiyet, s. 269.

¹⁶⁶ ARIKAN, Ayşe Saadet, Sınai Tasarımlar, BATİDER, C. 17, S. 3, Ankara, 1994, s. 87.

¹⁶⁷ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 236.

olamayacağı bir türde, bir tasarımın kamuya sunulması durumunda, bundan haberdar olması mümkün olmadığı için Toplulukta aynı tasarımı kendi adına tescil ettirmek istediğinde tasarım yeni olarak kabul edilecektir.¹⁶⁸

Türk Hukuku'nda ise, herhangi bir istisna olmadan mutlak yenilik özelliği kabul edilmiştir. Mutlak yenilik özelliği, Türk Hukuku'nda kabul edilen “gerçek tasarım sahibi” ilkesi ile de uyum sağlayan bir özelliktir.¹⁶⁹

Türk Hukuku'nda tasarımın tescil edilmesi için mutlak yenilik niteliğini taşıması gerektiğini belirttik, yani dünyanın hiçbir yerinde o ana kadar tasarımın bilinmemesi gerekmektedir. Mesela, İtalya'da tasarlanan bir tasarımın, Türkiye'de hiç kimse tarafından bilinmese dahi, bir kişi tarafından kopya edilerek kamuya sunulması zamanı tasarım yenilik özelliğine sahip olamaz. Mutlak yenilik terimi ile dünyanın herhangi bir yerinde tasarlanmış bir tasarımın kopya edilerek bu tasarımı bilmeyen diğer bir ülkede kullanılması, kısaca “tasarım korsanlığı” önlenmesi amaç edinilmiştir.¹⁷⁰

Örnek vermek gerekirse, çatalın, kaşığın, bıçağın herkes tarafından bilinen, standart bir şekli mevcuttur, fakat üzerine desenlerle ya da motiflerle bir farklılık verilirse bu zaman yeni tasarım gibi tescil edilebilecektir. Başka bir örnek verirse, şezlong dünyaca bilinen bir koltuk türüdür, ancak değişik dizaynda yapılmış olan şezlong yeni tasarım gibi tasarım tesciline konu olacaktır. Yani burada tasarımın üzerinde yapıldığı ürünün dünyanın her hangi bir yerinde bilinip bilinmemesi değil, uygulanacak tasarımın bilinmemesidir. Örneklerdeki şezlong, çatal, kaşık veya bıçağa farklılık veren tasarımın daha önce tasarlanmamış olması gerekmektedir. Fakat Almanya'da tasarlanmış olan bir su arıtma cihazı tasarımı, başka birisi tarafından Türkiye'de kendi adına tescil ettirmek istenilirse mutlak yenilik niteliğine sahip olmadığı için korumadan yararlanamaz.¹⁷¹

2. Subjektif Ve Objektif Yenilik

Subjektif yenilik dedikte, tasarımcının tamamen kendi fikir ve kişisel faaliyetleri sonucunda ortaya çıkardığı tasarım olup, aynı tasarımın diğer bir ülkede ya da diğer bir şehirde başka bir kişi tarafından daha önce tasarlanmasının bir önemi olmaması

¹⁶⁸ ATAMER, s. 32.

¹⁶⁹ ATAMER, s. 32.

¹⁷⁰ SULUK, Parça Tasarımı, s. 31; BİLGİN, Tez, s. 37.

¹⁷¹ BİLGİN, Tez, s. 38.

anlaşılmaktadır. Subjektif yenilikte önemli olan husus tasarımcının, her ne kadar aynı tasarım daha önce başka bir yerde tasarlanmış olsa da, tamamen bundan habersiz şekilde kendi fikri çabası sonucunda ortaya çıkarmış olmasıdır.¹⁷²

Tasarımcının yarattığı tasarım, o ana kadar bilinen tasarımlara ekler ve farklılıklar getirebilirse, tasarımlar objektif yenilik unsurunu taşıması kabul edilecektir. Objektif yenilik özelliği, tasarımlarda insanoğlunun bugüne kadar geldiği noktayı nitelemektedir. Teknik, sanat, kültür gibi dallarda insanlığın ortak birikimi sonucunda yaratılan tasarıma yeni özellikler sunan tasarımlar yeni kabul edilecektir.¹⁷³ Tasarımların yenilik şartınında objektif yenilik olması kabul edilmektedir. Subjektif yenilikten farklı olarak, objektif yenilikte tasarımın tüm dünya üzerinde yeni olması gereklidir.¹⁷⁴ Örneğin, tasarım sahibinin habersiz olarak Fransa'da tasarlanan bir tasarımın aynısını ya da benzerini tasarlaması durumunda kanunca korumadan yararlanamayacaktır.¹⁷⁵

Başka bir örneğe göre, İzmir' de tasarlanan çiçek şeklindeki bir vazanın aynısı kesinlikle taklit edilmeden Ankara'da başka biri tarafından tasarlanmışsa, tasarım subjektif olarak yeni kabul edilecektir, fakat bunun aksi yönünde, aynı vazanın dünyada ilk defa İzmir'de tasarlanması durumunda tasarım, objektif yenilik niteliği taşıyacaktır. Ankara'daki tasarım için ise herhangi bir yenilikten söz konusu olmayacaktır ancak bu durumun bir istisnası olan SMK m. 60'a göre, *“başvuru tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak yapılan tasarımı iyiniyetli olarak ticari amaçla ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişilere karşı önceki kullanımından dolayı, bu hazırlıklarla sınırlı olmak üzere işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde tasarımı kullanma hakkı verilir.”* Maddeden anlaşıldığı üzere, bunun için bazı şartlar gereklidir: tasarımdan iyiniyetli olarak faydalanması, ticari maksat taşıması, ülke sınırları dahilinde kullanılması.

3. Basit Ve Nitelikli Yenilik

Basit yenilikte, tasarımların ilk kez ortaya çıkarılması yeterli görülmektedir. Nitelikli yenilikte ise, tasarım yaratmayı önceki benzer tasarımlardan farklı olmasını

¹⁷² TEKİL, s. 243; SULUK, Parça Tasarımı, s. 32.

¹⁷³ ÖRENGÜL, s. 26.

¹⁷⁴ SULUK, Parça Tasarımı, s. 38.

¹⁷⁵ BİLGİN, Tez, s. 38.

sağlayan unsurların esasa ilişkin olması ve belli bir nitelik göstermesi gereklidir.¹⁷⁶ Türk Hukuku'nda bir tasarımın tescil edildikten sonra koruma altına alınabilmesi için nitelikli yeniliğe sahip olması gerekmektedir.¹⁷⁷

B. Ayırtedici Nitelik

Ayırt edicilik özelliği, bir şeye özgü nitelikleri belirtmektedir. Tasarım hukukunda ayırt edici nitelik, bir ürünün görünüm özelliklerini, diğerlerinin görünümünden ayırt eden unsurlarıdır. SMK'a göre, *“Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenim; a) Tescilli tasarım için başvuru veya rüçhan tarihinden önce, b) Tescilsiz tasarım için tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu kabul edilir.”*¹⁷⁸

Ayırt edici niteliğin incelenmesi, bir kalite testi olmayıp, farklılık testidir. Bu sebeple de bir tasarımın teknolojik veya sanatsal olarak diğer tasarımlardan daha düşük düzeyde olması, onun ayırt edici özelliğini etkilememektedir.¹⁷⁹

Ayırt edici niteliğin belirlenmesinde aşağıda inceleyeceğimiz kriterler kullanılmaktadır.

1. Genel İzlenimde Farklılık

Bir tasarımın ayırt edici özellik taşıması için bu tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimle daha önceki tasarımların, aynı kullanıcıya verdiği genel izlenim arasında farklılık aranmaktadır. KHK'daki “belirgin farklılık” ifadesi yerine SMK'da yalnızca “farklılık” ifadesi yer aldığı için ayırt edici özellik testindeki çığa düşürülmüştür.¹⁸⁰

Genel izlenimin belirgin farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmek için göz önünde bulundurulacak tasarımlar ilk önce kamuya sunulmuş olması gerekmektedir. TPMK tarafından tescil edilmiş olan bir tasarımla karşılaştırılan başka bir tasarımın ayırt edici özellik bakımından değerlendirilebilmesi için karşılaştırılan tasarımın başvuru ya da rüçhan tarihinde henüz koruma süresini doldurmamış olması

¹⁷⁶ TEKİL, s. 244; SULUK, Parça Tasarımı, s. 32.

¹⁷⁷ BİLGİN, Tez, s. 40.

¹⁷⁸ SMK m. 56 fıkra 5.

¹⁷⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 317.

¹⁸⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 317.

gerekmektedir.¹⁸¹ Doktrinde de, ayırt edici niteliğin tespitinde yenilik incelemesinde olduğu gibi kamuya sunulan bütün tasarımlar dikkate alınarak tasarımların ayırt ediciliği ile ilgili karşılaşmanın yapılması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸²

SMK m. 56 fıkra 5 çerçevesinde, Türk Hukuku'nda yenilik testinde yapılan, daha önce Türkiye'de ve aynı zamanda dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olmanın incelenmesi, ayırt edicilik testinde daha önce piyasaya sunulmayan, pazarda bulunmayan (ticaret mevkiine konmayan) tasarımlar ve tasarım tescil koruma süresi dolmuş olan tasarımlar göz önünde bulundurmamak suretiyle yapılacaktır. Bu maddenin sonucunda, mesela on sene önce satışta olup bugün artık yapılmayan bir teybin SMK koşullarına göre yenilik niteliğine sahip olması durumunda, ayırt edici niteliği bulunmasa dahi benzerinin tescil ettirilebilmesi mümkün olabilecektir.¹⁸³

Ayırt edici nitelik belirlenirken aranılan belirgin farklılığın tasarımın genel görünümünde bulunması gerekecektir. Örneğin Yargıtayın bir kararında, davacıya ait olan ürünlerle, şirketin 1995 katalogunda yer alan ürünler karşılaştırıldığında yalnızca küçük ayrıntılar seviyesinde farklılık olduğu görülmüştür, motor gövdesinin oluklu yapısının aynı olması, motor gövdesinin çapındaki ve klemens kutusunun yerinde bulunan farklılıklar iki tasarım birbirinden önemli derecede ayırmamakta veya belirgin farklılık yaratacak şekilde olmaması belirtilmiştir.¹⁸⁴

Ayırt edicilik niteliğinin incelemesinde genel görünüme etkisi olmayan ince ayrıntılar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu sebeple de (her ne kadar zor olsa da) ince ayrıntılarda benzerliklere sahip olan tasarımların bu kriterlerini kullanmak yolu ile genel görünümde belirgin farklılık yaratılarak bilinen unsurların kullanıldığı bir tasarım ayırt edici nitelikli sayılacaktır. Burada ortaya çıkarılan ayırt edici özellik bilinen unsurların kullanılması ile tasarımın genel görünümünde meydana gelmektedir. Tasarımın genel görünümü ile ilgili belirgin farklılığın tespit edilmesi bilgilenmiş kullanıcı gözüyle yapılacaktır. Yani bilgilenmiş kullanıcı gözünde

¹⁸¹ ÖRENGÜL, s. 30.

¹⁸² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 617; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 248; GEZER, s. 283; SARI, s. 779.

¹⁸³ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 617; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 249.

¹⁸⁴Y. 11.HD., T. 22.1.2001, E. 2000/9438, K. 2001/348. (SULUK, Tasarım Hukuku, s. 256)

tasarımın genel görünümünü etki etmeyen unsurlar her ne kadar teknik ve önemli olsa da ayırt edici niteliğin değerlendirmesinde dikkate alınmayacaktır.¹⁸⁵

2. Bilgilenmiş Kullanıcı Gözü

Genel izlenimdeki farklılık değerlendirmesi bilgilenmiş kullanıcı gözüyle yapılmaktadır. Doktrindeki görüşlere göre, bilgilenmiş kullanıcı dedikte, tasarımını hala kullanan ya da kullanmış olup da o tasarım ve tasarımın çeşitleri hakkında bilgisi olan, tasarımı tanıyan, deneyim sahibi olan kullanıcı anlaşılmaktadır.¹⁸⁶ Farazi bir kişilik olan bilgilenmiş kullanıcı, bahs edilen ürünün tasarımına bağlı olarak son kullanıcı olabileceği gibi, tamirci ve motorcu gibi kişiler de olabilir. Onarımda kullanılan parçanın bilgilenmiş kullanıcısı, o parçayı monte eden tamircidir. Buna karşılık, ev aletlerinde bilgilenmiş kullanıcı, bahs edilen ürünü kullanan, bu ürün hakkında deneyim sahibi olan ev hanımıdır. Bilgilenmiş kullanıcı, ne dikkatsiz bir kullanıcıdır, ne de tasarım uzmanı seviyesinde bir bilgisi vardır. Bilgilenmiş kullanıcı dedikte, sıradan bir kullanıcının gözden kaçırabileceği önemli ayrıntıları fark eden fakat bir tasarımcı kadar da bilgi birikimine sahip olmadığı için ayrıntılarla ilgilenmeyen kullanıcı anlaşılmaktadır. Ancak uzman bir kimse yapacağı incelemede sanat, kültür ve fonksiyonellik gibi birçok unsurları dikkate alır. Kısaca, bilgilenmiş kullanıcı ne dikkatsiz bir kullanıcıdır, ne de tasarımcı kadar uzmandır. Bilgilenmiş kullanıcı, dikkatli ve deneyimli bir kullanıcıdır.¹⁸⁷ Bu sebeple de hakimin kendisinin nihai tüketicisi olduğu tasarımlar ile ilgili ayırt edici nitelik değerlendirmesi yapabilmesi için mesela, bir ayakkabı tasarımı ile ilgili uzman bir bilirkişiye başvurmasına gerek kalmayıp, bu tür değerlendirmeyi kendisi yapabilmektedir.¹⁸⁸ Fakat tasarım hukuku düzenlemesinde mahkemelerin bu konuyu dikkate almadan doğrudan bilirkişi incelemesinin yapılmasını istenmektedir. Buna rağmen mahkemeler, dosyayı bilirkişiye tayin ederken uzman olan kişilerden söz edilen tasarımı bilgilenmiş kullanıcı gözü ile incelemelerini istememekteydiler ve raporda da bu değerlendirmelere yer vermemektedirler.¹⁸⁹

¹⁸⁵ ÖRENGÜL, s. 31; GEZER, s. 284.

¹⁸⁶ TEKİL, s. 246; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 257; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 617; BİLGİN, Tez, s. 35; GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 21; ATAMER, s. 40.

¹⁸⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 317.

¹⁸⁸ SULUK, Cahit, Tasarım Hukukunda “Bilgilenmiş Kullanıcı” Ve Uygulamada Yaşanan Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan, Bilgi Toplumunda Hukuk, Beta Yayınevi, C. 2, İstanbul, 2003, s. 394.

¹⁸⁹ GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 22.

Mahkeme tarafından tayin edilen bilirkişiler de kendi alanlarında uzman kişilerdir, aynı zamanda bu kişilerin konu ile ilgili tasarım hukuku düzenlemesinden uzak olmaları tasarımı bilgilenmiş kullanıcı gözü ile değil de uzman gözü ile değerlendirmelerini sağlamaktadır.¹⁹⁰ Bundan dolayı, hükümsüzlük ya da tecavüzün önlenmesi davalarında hem yenilik özelliği, hem de ayırt edicilik özelliği incelemesinin yapılması gerekirse bilirkişi heyetinde bir tasarımcının, hukukçunun ve ilgili alandan bir bilgilenmiş kullanıcının bulundurulması şarttır,¹⁹¹ çünkü yenilik özelliğinin incelenmesinde mutlaka bir uzman değerlendirmesi gerekmektedir, zira bilgilenmiş kullanıcının söz edilen tasarımın yeniliğinin belirlemesi mümkün değildir. Tasarımın yalnızca ayırt edici niteliğe sahip olmaması ileri sürmüştü bu zaman kanımızca heyette bir hukukçunun ve bilgilenmiş kullanıcı gözü ile değerlendirme yapacak bir uzmanın bulunması yeterli olacaktır.¹⁹²

Mahkeme tarafından tayin edilen bilirkişiler, genellikle uzmanlar arasından seçilmesini belirttik. Bu kişilerin de inceleme yaparken, uzman gözü ile değil de, bilgilenmiş kullanıcı gözüyle değerlendirme yapması gerekmektedir. Dolayısıyla, uzman bilirkişi bilgilenmiş bir kullanıcı kılıfına bürünerek bir inceleme yapmalıdır. Eğer kendi gözüyle bir değerlendirme yaparsa, bu değerlendirme ayrıntılı bir inceleme olacağından tasarım hukuku düzenlemesine uygun olmayacaktır. Teknik bilirkişiler genellikle, konu ile ilgili düzenlemelerden bilgi bakımından uzak oldukları için, değerlendirmeyi de bir uzman gözüyle yapmaktadırlar ve ayrıntılardaki benzerliklere bakarak bir sonuca varmaktadırlar. Uygulamada ise, genellikle eski bir alışkanlık olarak tasarımların ayırt edici niteliği haksız rekabet nosyonuyla incelenmektedir.¹⁹³

Ayırt edici nitelik incelemesinin yapılması zamanı bilgilenmiş farazi kullanıcıların görüşleri dikkate alınırken, ilk önce başvuru konusu ürünün nihai kullanımı zamanı dış görünümü göz önünde bulundurulmalı ve seçenek özgürlüğü ilkesi¹⁹⁴ kapsamında, tasarımcının söz konusu tasarımı geliştirmek için ne kadar çaba harcadığı, yeni

¹⁹⁰ GÜNEŞ, Uygulama Sorunları, s. 22; SULUK, Bilgilenmiş Kullanıcı, s. 395.

¹⁹¹ Konu ile ilgili bir Yargıtay kararında, tasarımın, kafası olmayan, elleri arkada birleştirilmiş atletik vücu olan bir vitrin mankeni olduğu, tasarım tescil başvuru tarihinden önce kamuya sunulduğu bilinen ürünlere göre belirlenen benzerlikler nedeni ile yeni olmaması, ortak özelliklere bakıldığında bir an için tasarımların birbirinden farklı olduğu kabul edilebilse bile, bu farklılıkların bilgilenmiş kullanıcıda farklı bir genel izlenim yaratmaya yeterli olmaması nedeni ile ayırt edici niteliğe sahip olmamasına karar verilmiştir. Y. 11.HD., T. 3.2.2020, E. 2019/2822, K. 2020/796. (kazancı.com)

¹⁹² SULUK, Bilgilenmiş Kullanıcı, s. 395; ÖRENGÜL, s.

¹⁹³ SULUK, Bilgilenmiş Kullanıcı, s. 395.

¹⁹⁴ Konu ile ilgili Bkz. s. 43.

tasarımda hangi farklılıkları sağladığı ve bu farklılıkların tasarımın bütünü ile kıyaslandığında bilgilendirilmiş kullanıcı gözüyle ayırt edicilik özelliğini sağlamaya yetip yetmediği değerlendirilmelidir. Bu konuda tasarımın ayırt edicilik özelliğinin değerlendirilmesinde, tasarım konusu ürünün işlevselliğinin bir etkisi bulunmamaktadır.¹⁹⁵

3. Tasarımcının Tasarımı Geliştirmede Seçenek Özgürlüğünün Derecesi

Bir ürün, tasarım sahibine ne kadar çok seçenek özgürlüğü verirse, koruma kapsamı bir o kadar genişleyecektir, seçenek özgürlüğü ne kadar dar olursa, koruma kapsamı da o kadar daralacaktır. Bir ürünün, işlevini uygulayabilmesi için ancak belirli bir şekilde tasarlanması zorunlu olursa, bu ürünün tasarımı koruma altına alınmayacaktır. Yani bir tasarım, sonraki tasarımcılara hiç seçenek sunmazsa, tasarım mevzuatıyla korunmayacaktır, çünkü böyle bir tasarım korunursa, başka biri o ürünü üretebilmeyecek, bu sebeple de tasarımcı o ürün çeşidi üzerinde tek el imkanına kavuşacaktır, ancak tasarım hukuku düzenlemesinin amacı, bizzatıhi ürün üzerinde değil, ürünün tasarımı üzerinde tek el sağlamaktır. Günlük yaşamda, sonraki tasarımcılara seçenek sunmayan ürün bulmak neredeyse imkansızdır. Bu kural daha ziyade parça tasarımlarında karşımıza çıkmaktadır.¹⁹⁶

“Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün derecesi dikkate alınır.”¹⁹⁷

Doktrinde bazı yazarlar, seçenek özgürlüğü ilkesinin mahkemelerin işini kolaylaştırmak amacıyla kabul edildiği düşünmektedir.¹⁹⁸ Bazı yazarlara göre ise, bu ilke Türk Hukuku’nda yüksek olan koruma seviyesini daha da ağırlaştırmaktadır. Zira, uygulamada mahkemeler, bilirkişiler ortak özellikler üzerinde yoğunlaşacaklar ve bunların çokluğu halinde ise tasarımları birbirinden ayıran hususlar dikkatten kaçabilecektir. Zaten tasarımların bir çok durumda önceki tasarımlardan esinlendiği göz önünde bulundurulduğunda çoğu tasarım önceki tasarımlarla birçok ortak kriterler

¹⁹⁵ Y. 11.HD, T. 19.9.2018, E. 2016/14393, K. 2018/5491. (kazancı.com)

¹⁹⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 318.

¹⁹⁷ SMK m. 56 fıkra 6.

¹⁹⁸ TEKİL, s. 247.

taşımaktadır. Tasarımları genel izlenimde farklı yapan özelliklerin göz ardı edilmesi bu tasarımın hükümsüzlüğüne yol açabilecektir ki bu durum da kabul edilemez.¹⁹⁹

“Seçenek özgürlüğü” ibaresi ile kastedilen, tasarımcıya tasarımına ayırt edici özellik verebilmesi için bir serbest hareket alanının bulunmasıdır. Tasarımın işlevi bazen onun görünümünü daha dar bir ifadeyle söylersek, biçimini de belirleyebilir. Seçenek özgürlüğü değerlendirilmesi nesnel ve tasarımcıya göre değişmez. Nesnel değerlemede üretim giderleri ve tüketicinin istekleri göz önünde bulundurulmaz, sadece tekdüze özellikler ve nitelikler dikkate alınır. Hakikaten de, bazı biçimler, daha geniş bir ifadeyle, "görünümler" nesnenin işlevi ile sıkı bir suretle bağımlıdır. Bu tür tasarımlarda tasarımcının hareket alanı daha dardır. Örneğin, bir otomobilin, ütünün, masanın görüntüsü gibi. Her ütü, masa ve otomobil birbirine benzemektedir. Tasarımcının ayırt edicilik özelliğini sağlayabilmesi için muhakkak nesnenin işlevi ile zıt bir görünümlü tasarımlar yaratması beklenemez, ütünün baskı yapan tablasının başka yere konulması ya da kaldırılması istenemez. Seçenek özgürlüğünün hiç bulunmadığı durumlar da mevcuttur. Bu sebeple de kanunkoyucu teknik fonksiyonun gerçekleşmesinde, tasarımcıya, tasarım ile ilgili özellik ve unsurlarda hiç bir seçenek özgürlüğü tanımayan tasarımları koruma dışında bırakmıştır.²⁰⁰

C. Kamuya Sunma

Belirttiğimiz gibi, tescilsiz tasarımlar da SMK çerçevesinde korunmaya alınmaktadırlar, fakat tescilsiz tasarımlar için kamuya sunulmuş olması şartı aranmaktadır. “*Kamuya sunma; sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım, tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsar. Tasarımın gizlilik şartıyla üçüncü bir kişiye açıklanması kamuya sunma sayılmaz.*”²⁰¹

Tescilsiz tasarımın kamuya sunulmuş olunması, kamunun herhangi bir yolla söz konusu olan tasarımın aynısı olan başka bir tasarımı bilmesi, ondan haberdar edilmesi, onu tanımış olmasıdır. "Kamu" dedikte, dünyanın herhangi bir yerinde olan dar veya geniş, belirli veya belirsiz üçüncü kişiler topluluğu anlaşılmaktadır. Bu topluluğa aittir: konferans, ders, seminer ve saire, toplantılara katılanlar, radyo dinleyicileri, TV ve başka seyircileri, internet kullanıcıları, yazılı basın okuyucuları ve başka üçüncü

¹⁹⁹ YALÇIN, s. 114.

²⁰⁰ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 678.

²⁰¹ SMK m. 57 fıkra 1.

kişiler. Aile çevresi, basımevi mensupları, açıklamayı daktilo eden kişi kamu olarak sayılmamaktadır. Zira, açıklama bu şahıslara açıklama maksadı ile yapılmamıştır. Sergileme, satış gibi usüllerle piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayın, tanıtım ya da bunlara benzer amaçlarla yapılan faaliyetler kamuya sunmak demektir. Üçüncü kişilere yapılan fakat açıkça veya zımnen gizlilik kriteri taşıdığı ortaya çıkan açıklamalar kamuya sunma değildir. Örneğin, tasarım sahibinin tasarımını, görüşünü almak maksadıyla bir uzmana, yayınevine ya da bir iş sahibine göstermesi yahut asistanlarının incelemesine sunması kamuya sunma değildir.²⁰²

Hükümde belirtilen “gizlilik şartı” ifadesi, üçüncü kişilere yapılan ve gizlilik niteliği taşıyan açıklamaların kamuya sunma sayılmayacağı anlamını taşımaktadır. Yeniliğe engel olarak sayılan kamuya sunmada kastedilen, istemli olarak, tasarımın herhangi bir sınırlama veya sır saklama yükümlülüğü olmayan, tasarımcıdan başka bir kimse tarafından bilinmesi ya da kullanılmasıdır. Sır saklama yükümlülüğü, hem açıkça kararlaştırılabilir, hem de olayın özelliğinde bu yükümlülüğünün olduğu kabul edilebilir. Mesela, tasarımın tasarlandığı yerde bulunan kişilerin, yakın iş arkadaşlarının, aile bireylerinin, tasarıma çalışmalara aktif olarak katılan kişilerin sır tutmakla yükümlü oldukları varsayılabilir. Sır tutma yükümlülüğü bulunmayan kişilere karşı açık olarak bu yükümlülüğün kararlaştırılmadığı durumlarda, yani sır tutma yükümlülüğünün olup olmaması ile ilgili tereddüde düşülen hallerde, tasarımın kullanıldığını gören kişilerin, kendisini gördüğü ve elde ettiği bilgiyi başka kişilere nakletme konusunda bir yükümlülük altında hissedip hissetmediğine bakmak daha uygun olacaktır.²⁰³ Bu sebeple, tasarımcının üçüncü kişilere tasarıma ilişkin yaptığı açıklamalarda, açıkça gizlilik özelliğini kararlaştırması uygulama ve aynı zamanda ispat açısından yerinde olacaktır.²⁰⁴

D. Yenilik Ve Ayırt Edici Özellikleri Etkilemeyen Açıklamalar

“Koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden veya rüçhan talebi varsa rüçhan tarihinden önceki on iki ay içinde tasarımcı veya halefi ya da bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından veya tasarımcı ya da halefleri ile olan ilişkinin kötüye kullanımı sonucu kamuya sunulması halinde bu açıklama tasarımın yeniliğini ve ayırt

²⁰² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 676.

²⁰³ SARAÇ, Tahir, Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul, 2002, s. 635.

²⁰⁴ ATAMER, s. 46.

edici niteliğini etkilemez."²⁰⁵ Yani maddede gösterilen iki durumda kamuya sunulmuş tasarımlar yeni ve ayırt edici özellikli olarak kabul edileceklerdir.

Anlaşıldığı üzere, tasarım sahibi tarafından ya da onun onayı ile, ilişkilerin kötüye kullanılması sebebiyle bir tasarım kamuya sunulmuş ise, bu sunumdan itibaren on iki ay içinde tescil başvurusu yapılmalıdır. Bu süreden sonra yapılacak başvuru konusu tasarımlar artık yeni kabul edilmeyecektir. Her nasılsa böyle bir tasarım tescil edilse bile, sonradan dava açılarak hükümsüz kılınacaktır.

Kanunda, tasarımcı ya da halefi ile hiçbir hukuki ilişkisi olmayan bir kişi tarafından (mesela, bir hırsız tarafından), tasarımın kamuya sunulması durumunda ne olacağını düzenlememiştir. Bu halde, gerçek tasarım sahibi, durumu öğrendikten sonra makul bir süre içerisinde tescil maksadıyla TPMK'na başvurmalıdır, aksi durumda tasarımın korunmaması gerekir. Gerçek tasarım sahibinin, tasarımının kamuya sunulduğu zamandan çok daha sonra haberdar olması durumunda (mesela, üçdört yıl sonra öğrenirse), yapacağı başvurunun kabul edilmemesi gerekecektir. Zira, tasarımının yıllar sonra, kendisinin haberi ve izni olmaksızın kamuya sunulduğunu öğrenen tasarım sahibinin menfaati, kamunun menfaatinin gerisine düşmektedir.²⁰⁶ Bu gibi durumda, tasarımın, gerçek tasarım sahibinin haberi olmadan, onun rızası hilafına alan kişi, söz konusu tasarımı tescil ettirmişse, bu durum gasp konusu olacaktır.²⁰⁷

Kısacası, bir tasarım, kamuya sunulur sunulmaz yenilik özelliğini kaybetmemektedir. Kamuya sunulan tasarımların sadece on iki ay sonra yenilik niteliği kalkmaktadır. Bu durumda tasarım sahipleri on iki ay içinde tasarımlarını pazarda başarı şansını test edebilirler. Ayrıca bu esnada bir başkasının ilgili tasarımı kendi adına tescil ettirmesi ihtimali ve gerçek tasarım sahibinin bahs edilen tasarımın kendisine ait olduğunu mahkeme önünde ispat etmesinin zorluğu sebebiyle en güvenli yöntem, kamuya sunmadan önce tasarımı tescil ettirmesidir. Zira, tescilsiz tasarımlarla ilgili hükümler saklıdır.²⁰⁸

²⁰⁵ SMK m. 57 fıkra 2.

²⁰⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 615.

²⁰⁷ ATAMER, s. 49.

²⁰⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 318.

VI. Hak Sahibi

A. Tasarım Hakkı Sahibi

Tüzel kişilerin eli, kolu ve akli olmaması nedeniyle, bir tasarımı sadece gerçek kişi (insanlar) tasarlayabilmektedir. Bu sebeple tasarımcı daima bir gerçek kişidir. Ne var ki bazen tasarımın sahibi bir tüzel kişi de olabilir. Bazı durumlarda tasarım sahibi ve tasarımcı farklı kişiler olabilir.²⁰⁹ Dolayısıyla, tasarımcı ya da buluşçu her zaman gerçek kişi olacak iken, tasarım hakkı sahibi tüzel kişi de olabilmektedir. Tüzel kişi hem tasarım hakkı sahibinin halefi olabilir, hem de hukuki bir işlemle tasarım hakkı sahipliğini iktisap edebilmektedir.²¹⁰ Kanuna göre, tasarım hakkı tasarımcıya ve onun haleflerine aittir.²¹¹

Müşterek mülkiyet, yani paylı mülkiyet, bir eşya üzerinde olan mülkiyet hakkının üzerinde tasarruf edilmesi mümkün olan paylara bölünmüş olarak, birden çok kişiye ait olmasıdır. Eşya parçalara bölünerek, her bir parça üzerinde ayrı bir mülkiyet hakkı kurulmuşsa, bu zaman artık müşterek mülkiyetten bahsedilemez. Kısacası, müşterek mülkiyet, birden çok kişinin aynı anda ve aynı eşya üzerinde olan mülkiyet hakkına paylı olarak sahip olmalarıdır.²¹² “Tasarım başvurusu veya tasarım birden çok kişiye aitse hak üzerindeki ortaklık taraflar arasındaki anlaşmaya göre, böyle bir anlaşma yoksa 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunundaki paylı mülkiyete ilişkin hükümlere göre belirlenir.”²¹³ Bu gibi durumlarda taraflardan biri, diğer taraflardan bağımsız olarak bazı haklara sahiptir. Kanunca düzenlenen haklar bunlardır: *Kendisine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunur; Diğer hak sahiplerine bildirimde bulunarak tasarımı kullanabilir; Tasarımdan doğan hakların herhangi bir şekilde tecavüze uğraması halinde üçüncü kişilere karşı hukuk davası açabilir.*²¹⁴ Maddeye göre, tecavüz durumunda üçüncü kişiye dava açmak isteyen taraf, dava ile ilgili diğer hak sahiplerine davadan haberdar olmaları ve davaya katılabilmeleri için bildirimde bulunmalıdır.

²⁰⁹ TEKİNALP, Ünal, Yeni Patent Hukukunda “Buluş Sahibi İlkesi” ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Macmuası, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s. 129; SULUK/KARASU/NAL, s. 322.

²¹⁰ TEKİNALP, Buluş Sahibi, s. 130; GÜNEŞ, İlkeler, s. 1418.

²¹¹ SMK m. 70 fıkra 1.

²¹² AYAN, Mehmet, Eşya Hukuku, Mülkiyet, C. 2, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2016, s. 57.

²¹³ SMK m. 70 fıkra 2.

²¹⁴ SMK m. 70 fıkra 2.

Müşterek mülkiyette, hak sahiplerinin üçüncü kişilere lisans verme konusunda oy birliği ile hareket etmeleri şarttır. *“Tasarımın kullanılması amacıyla üçüncü kişilere lisans verilmesi için hak sahiplerinin oybirliği şarttır. Ancak lisans verme konusunda oybirliği sağlanamaması halinde mahkeme, lisans verme yetkisini hakkaniyet gereğince hak sahiplerinden birine veya birkaçına verebilir”*,²¹⁵ fakat tasarım üzerinde birden fazla kişinin hak sahipliği olsa dahi, tescil için başvuruda bulunma, tasarımın devri veya tasarım üzerinde hak tesisi için bölünemezler. *“Üzerinde birden çok kişinin hak sahipliği söz konusu olsa dahi tasarım başvurusu veya tasarımın devri ya da üzerlerinde hak tesisi için bölünebilmeleri mümkün değildir.”*²¹⁶

Tasarım sahibi, tasarım korumasından faydalanabilecek olan kişidir. Bundan dolayı, tecavüz davasını, gasp durumunda açılacak olan dava hariç olmak üzere, sicilde hak sahibi görünen kişi dava açabilecektir. Tasarımın devir olunması durumunda ise, devirden önce gerçekleşen tecavüz sebebiyle, yeni hak sahibi dava açabilecektir.²¹⁷

B. Çalışanların Tasarımları

*“Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça çalışanların bir işletmede yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında yaptığı tasarımların hak sahibi, işverenleridir.”*²¹⁸

İşverenin hizmet sözleşmesi çerçevesinde tasarım hakkı sahibi olabilmesi için, işçinin tasarımı işletmedeki faaliyeti gereği geliştirmiş olması gerekmektedir,²¹⁹ yani hizmet sözleşmesinin konusu tasarımla ilgili olması gerekecektir.²²⁰ Mesela, mayo işletmesinde desenci olarak çalışan bir tasarımcının, işi gereği ürettiği bir mayo tasarımının sahibi işveren olacaktır. Bu gibi durumlarda, çalışanın tasarımı iş saatlerinde ya da iş saati dışında tasarlamış olması bir önemi taşımaz. İş ilişkisi devam ettiği sürece, ister çalışma saatleri isterse de çalışma saatleri dışında tasarımın işletmedeki faaliyet gereği olarak ortaya çıkarılması, tasarımın işverene ait olması için yeterli sebeptir,²²¹ fakat, örneğin, iş saatleri içinde ya da dışında tasarımcının çizdiği

²¹⁵ SMK m. 70 fıkra 3.

²¹⁶ SMK m. 70 fıkra 4.

²¹⁷ ATAMER, s. 63.

²¹⁸ SMK m. 73 fıkra 1.

²¹⁹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 341.

²²⁰ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 633.

²²¹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 341; ATAMER, s. 68.

kitap kapağı tasarımı üzerindeki hak sahibi kendisi olacaktır.²²² Eğer iş yerindeki bilgi ve araçları kullanarak kendisine ait tasarım ortaya çıkarmışsa, bu zaman işveren talepte bulunursa, tasarım hakkı sahibi işveren olacaktır. “Çalışanların bulunduğu işyerindeki genel faaliyet konusu bilgi ve araçlardan faydalanmak suretiyle birinci fıkra kapsamı dışında yaptığı tasarımların hak sahibi, talep edilmesi halinde işverenleridir.”²²³

Hizmet tasarımlarında gerçek tasarım sahibi ilkesi gereğince, tasarım hakkı önce işçinin kişiliğinde ve malvarlığında doğmaktadır, fakat işverenin tasarımı tamamen ya da kısmen devralmak hakkı mevcuttur.²²⁴ Eğer işveren talep ederse bu zaman işçinin işverenin bu talebini reddetmek gibi hakkı bulunmamaktadır. İşveren, tasarım hakkı talebinde bulunmasıyla birlikte iki yükümlülük altına girecektir: tamamen ya da kısmen devraldığı tasarımın, tarifeye göre, bedelini ödemek; işçinin tasarımına koruma sağlamak için başvuru yapmak.²²⁵ “Çalışanın... yapmış olduğu tasarımın önemi dikkate alınarak tespit edilecek bir bedel isteme hakkı vardır. Taraflar bu bedel konusunda anlaşamadıkları takdirde söz konusu bedel mahkeme tarafından tespit edilir.”²²⁶

SMK 73’üncü Maddenin 4’üncü fıkrasına göre, “Hizmet ilişkisi dışında kalan iş görme sözleşmeleri çerçevesinde yapılan tasarımlarda hak sahibi, taraflar arasında akdedilen sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenir.” Mesela, istisna sözleşmesi gereği firması tarafından tasarımcıya sipariş edilen bir sehpa tasarımının sahibi sipariş eden olacaktır, ancak bir kişi evine mobilya almak için mobilyacıya sipariş vermişse, bu durumda bu sözleşmenin konusu yalnızca ürünü satın almak olduğu için bu tasarımın sahibi sipariş veren olmayacaktır. Bu kişi yalnızca ürünün veya mobilyanın sahibidir, tasarım hakkının sahibi mobilya firmasında kalacaktır.²²⁷

“Çalışanların tasarımlarına ilişkin hükümler öğrenciler ve ücretsiz olarak belirli bir süreye bağlı olmaksızın hizmet gören stajyerlerin tasarımları ile 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde belirtilen öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalar veya araştırmalar

²²² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 633; BİLGİN, Tez, s. 22.

²²³ SMK m. 73 fıkra 2.

²²⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 633.

²²⁵ ÖRENGÜL, s. 47.

²²⁶ SMK m. 74 fıkra 1.

²²⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 322.

*sonucunda gerçekleştirdiği tasarımlar hakkında da uygulanır.*²²⁸ Böylelikle, eski tasarım hukuku düzenlemesine göre, öğretim elemanları tarafından geliştirilen tasarımların öğretim elemanlarına ait olacağı hükmü, SMK ile kabul edilmemiştir. SMK'ya göre üniversitelerde bilimsel çalışma ve araştırma sonucunda ortaya çıkarılan tasarımların sahibi öğretim kurumudur. Fakat elde edilecek gelirden öğretim elemanına pay verilecektir.²²⁹ “...*öğretim elemanlarınca gerçekleştirilen tasarımlardan elde edilen gelirin yükseköğretim kurumu ve tasarımcı arasındaki paylaşımı tasarımcıya gelirin en az yarısı verilecek şekilde ilgili yükseköğretim kurumunun yönetim kurulunca belirlenir.*”²³⁰

Çalışanlar tarafından geliştirilen tasarımlarda tasarım hakkı sahipliğinin çalışanların değil de işverenin olmasının nedenleri şöyledir: ilk olarak, tasarımın geliştirilmesi için gereken bütün masrafları işveren karşılamaktadır; ikinci olarak, Ar-Ge ve başka ticari faaliyetlerin bütün risklerini işveren taşımaktadır; üçüncü olarak ise, işveren bunun için çalışan tasarımcıların emeğinin karşılığını ücret olarak ödemektedir.²³¹

²²⁸ SMK m. 73 fıkra 3.

²²⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 323.

²³⁰ SMK m. 74 fıkra 2.

²³¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 323.

İKİNCİ BÖLÜM:

TASARIM HAKKINA YAPILAN GASP VE HUKUKİ SONUÇLARI

İ. Tasarım Hakkının Gaspı Kavramı

Gasp arapça kökenli bir kelime olup, kelime anlamı olarak, bir malı sahibinin izni ve bilgisi olmadan zorla alma manasına gelmektedir.²³² Başka bir deyişle, gasp başkasının hak sahibi olduğu bir şeyi o kişinin rızası olmadan ona sahip olmak, elde etmek ve o şey üzerindeki hak kendisininmiş gibi davranmaktır.

Gasp, tasarım üzerinde hakkı bulunmayan veya tek başına hak sahibi olmayan kişinin, hak sahibi olmak için başvuruda bulunması veya hak sahibi kabul edilecek bir hukuki konuma gelmesidir.²³³ Tasarımın tescilden önceki hak sahibinin ve tescilden sonraki hak sahibinin aynı kişi olması gerekmektedir. TPMK'nun gerçek hak sahibini araştırmaya yetkisi bulunmamaktadır, sadece başvuru sahibinin beyanına göre işlem yapmaktadır.²³⁴ Bu sebeple de, gerçek hak sahipliği ilkesini benimsemiş olan Türk hukuku, bu ilkeye aykırı davranışların olabilme durumlarını ve hak sahibi dışındaki kişilerin tasarımı kendi adlarına tescil ettirebilme ihtimallerini öngörerek, hak sahibini korumak maksadıyla gasp müessesesine yer verme gereği duymuştur.

Gasp halinde, tasarımın gerçek hak sahibi, gasp edilen tasarım hakkının kendisine ait olduğunu ileri sürerek dava açabilmektedir. SMK 71'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, "*Tasarım başvurusu gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından yapılmış veya tasarım bu kişi adına tescil edilmişse veya tescilsiz tasarım gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından kamuya sunulmuşsa, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak kaydıyla, tasarım sahipliğinin kendisine devredilmesini veya tasarım sahibi olarak tanınmayı mahkemeden talep edebilir.*"²³⁵

Birden çok tasarımcının bir tasarıma müşterek sahip olmalarına rağmen, tasarımcılardan birinin veya birkaçının kendi adlarına tasarımı tescil ettirmeleri halinde kısmi gasptan söz edilecektir.²³⁶ SMK m. 71'in 2'inci fıkrasına göre, "*Tasarım*

²³² <https://sozluk.gov.tr/?kelime=gasp%20etme>

²³³ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 694.

²³⁴ SULUK, s. 506.

²³⁵ SMK m. 71 fıkra 1.

²³⁶ ÖRENGÜL, s. 98.

üzerinde kısmi bir hakkın iddia edilmesi hâlinde, birinci fıkra uyarınca ve paylı mülkiyet esaslarına göre hak sahipliği tanınması talep edilebilir."²³⁷

Gasp halinde gerçek tasarım sahibi, mevzuatta öngörülen sürelerle uyarak tasarımdan doğan hak ve talepler yanında dilerse tasarımın kendisine devrini, dilerse tasarımın hükümsüz kılınmasını isteyebilir.²³⁸ Bu sebeple de gasp ilkesi gasp davasıyla korunmasının yanı sıra, mevzuatta hem hükümsüzlük hallerinden biri olarak, hem de tecavüz hallerinden biri gibi değerlendirilmiştir. Ayrıca, devir davası ile birlikte ceza davası da ikame edilebilmektedir.²³⁹

Gasp ilkesi patent hukuku açısından da kabul edilmiştir. SMK 111'inci maddenin 1'inci fıkrası gereğince, "*Patent, gerçek hak sahibinden başkasına verilmişse gerçek hak sahibi olduğunu 109-uncu maddenin birinci fıkrası hükmüne göre iddia eden kişi, patentin sağladığı diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla, patentin kendisine devredilmesini mahkemeden talep edebilir*".²⁴⁰

II. Tasarım Hakkının Gerçek Hak Sahibine Devri Davası

SMK 71'inci maddenin 1'inci fıkrasına göre, "*Tasarım başvurusu gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından yapılmış veya tasarım bu kişi adına tescil edilmişse veya tescilsiz tasarım gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından kamuya sunulmuşsa, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak kaydıyla, tasarım sahipliğinin kendisine devredilmesini veya tasarım sahibi olarak tanınmayı mahkemeden talep edebilir.*"²⁴¹ Yani, tasarımın gerçek sahibi, tasarımı kendi adına tescil ettirmiş olan sahibine karşı devir davası açabilir ve tasarımın kendi adına devredilmesini mahkemeden talep edebilir.

Türkiyede tasarımların tescili TPMK tarafından yapılmaktadır, fakat bu Kurumun tasarımın gerçek hak sahibini araştırma yetkisi bulunmamaktadır. SMK Yönetmelik'in

²³⁷ SMK m. 71 fıkra 2.

²³⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 340.

²³⁹ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 509. Örneğin, bir Yargıtay kararında davacı, tasarımın kendisine devredilmesini, aynı zamanda davalının tasarımı onun Türkiye distribütörüne karşı kullandığını ileri sürerek, tasarım tescil belgesinin de kendisine devredilmesini, davalı tarafından gerçekleştirilen fiillerin tasarıma tecavüz olması sebebiyle tasarımdan doğan haklara tecavüz fiillerinin durdurulması, önlenmesi, maddi ve manevi tazminatını talep ve dava etmiştir. Y. 11.HD, T. 03.10.2018, E. 2016/516, K. 2017/4028. (kararara.com)

²⁴⁰ SMK m. 111 fıkra 1.

²⁴¹ SMK m. 71 fıkra 1.

5'inci ve 6'ncı maddesinde yer alan şartları ve gösterilen gerekli belgelerin tümünü TPMK'a takdim eden şahıslar tasarımlarının tescil işlemlerini gerçekleştirebilirler, lakin SMK 67'inci maddesinde karar ve tescile itiraz ilkesi yer almıştır. Eğer bu tür itiraz hak sahipliğine ilişkin olarak işletilirse, ve bu itiraz TPMK tarafından uygun bulunursa, tasarım belgesi iptal edilir.²⁴² Daha sonra bu belgenin iptal işlemi hükümsüzlük etkisi doğuracaktır.²⁴³ Bu durum dışında diğer durumlarda, TPMK'nun hak sahipliği konusunda araştırma yapma yetkisi bulunmamaktadır, bu tür araştırma yalnızca mahkeme tarafından yapılabilmektedir.²⁴⁴

Tasarımın gerçek sahibi devir davasından başka tasarımdan doğan diğer hak ve taleplerini de ileri sürebilmektedir. Gasp, tasarımın tecavüz hallerinden biri olduğundan dolayı, devir davasının yanı sıra, SMK'da düzenlenen tüm talep ve dava haklarından da yararlanabilmektedir. Bunun dışında gasp hali hükümsüzlük hali olarak da kabul edilmektedir. Bu sebeple, gaspı hem hükümsüzlük hali olarak, hem de tecavüz hali olarak değerlendirmek gerekir.

A. Devir Davasının Hukuki Niteliği

Tasarımın gaspı nedeniyle açılan tasarım hakkının devri davası, istihkak yani, rei vindicatio davası niteliğindedir. Doktrinde bu dava, tasarım vindicatio davası gibi de isimlendirilmektedir.²⁴⁵ Bu tür davalar aynı nitelik taşıdığından, Medeni Hukuktaki istihkak davasına benzetilmektedir. İstihkak davalarında önce gerçek hak sahibi tespit edilir ve daha sonra buna bağlı olarak ifa sonuçları doğar.²⁴⁶ Tasarım üzerinde yalnız kısmi bir hakkın iddia edilmesi durumunda, müşterek bir hak sahipliği tanınması da talep ve dava edilebilmektedir.²⁴⁷ Alman Hukukunda da bu tür devir davası istihkak davasına benzetilmektedir.²⁴⁸

İstihkak davasını vasıtasız zilyed durumunda olmayan malik, malik olmayan haksız vasıtasız zilyede karşı açmaktadır. İstihkak davasında mülkiyet hakkının tespiti ile malın iadesi istenmektedir. Bu yüzden dava bir eda davası niteliğindedir.²⁴⁹ Eda

²⁴² SMK m. 68 fıkra 5.

²⁴³ SMK m. 68 fıkra 6.

²⁴⁴ ATAMER, s. 80.

²⁴⁵ TEKİNALP, s. 631, SULUK, s. 506.

²⁴⁶ TEKİNALP, s. 631, SULUK, 507.

²⁴⁷ SMK m. 71, fıkra 2.

²⁴⁸ TEKİNALP, Buluş Sahibi, s. 136.

²⁴⁹ OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, ÖZDEMİR, Saibe, Oktay, Eşya Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, Ekim, 2018, s. 222-223.

davalarında, davacı, davalının bir iş yapmaya, bir şey vermeye, ya da bir şey yapmamaya mahkum edilmesini istemektedir. Davacının istediği bu edaya hükmedilebilmesi için ilk önce dava konusu hakkın ya da hukuki ilişkinin tespit edilmesi gerekmektedir.²⁵⁰

Devir davasında davalı ve davacının ikisinin de gerçek tasarım sahibi olmaması durumu ortaya çıkabilir. Eğer bu durum dava sonucunda ortaya çıkmışsa ve gerçek tasarım sahibi olan üçüncü kişinin de müdahalesi olmamışsa, bu zaman dava tespit davası niteliğini taşıyacaktır. Bu dava sonucu, ileride gerçek tasarım sahibi olan üçüncü kişinin açabileceği bir davada delil olarak kullanılabilir.²⁵¹

B. Devir Davasında Davacı

Tasarım-vindicatio'nun sonucu olarak, tasarım hakkı gerçek hak sahibi dışında biri tarafından kullanılarak bu kişi tarafından tescil başvurusu yapılmış veya tasarım gerçek hak sahibi dışındaki bir kimse adına tescil edilmişse, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hakları saklı kalmak üzere, tasarım hakkı sahipliğinin kendisine devredilmesini talep ve dava edebilir. Dava gerçek hak sahibi, halefleri ve zilyetliği hak sahibinin veya haleflerinin iradesinden kaynaklanmaktaysa, zilyet tarafından da ikame edilebilir. Başvuru pay sahiplerinden biri tarafından diğer pay sahiplerini bertaraf ederek gerçekleştirilmişse, dava veya talep bertaraf edilen pay sahipleri tarafından gaspta bulunan pay sahibine karşı da ileri sürülebilir. Bunun gibi birden çok kişi tasarımı gerçekleştirmiş olup da, tasarımcılardan ya da hak sahiplerinden biri gaspa uğramışsa kısmi vindicatio da mümkündür.²⁵²

İster başvurunun gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından yapılması, isterse de tasarımın gerçek hak sahibi olmayan bir kişiye verilmesi nedeni ile tasarım hakkı sahipliğinin devri ile ilgili gasp davasının açılabilmesi mümkündür.²⁵³

²⁵⁰ KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 1047.

²⁵¹ TEKİNALP, s. 632.

²⁵² TEKİNALP, s. 695.

²⁵³ KÖSE, Mutlu, Yıldırım, Patent Ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 48; Örnek Yargıtay kararında, hükümsüzlük talebi ile davalı şirket vekilinin temyiz itirazlarının incelenmesinde ise; davalı şirket hükümsüzlüğe konu olan tasarımın davacı tarafından gasp edildiğini, kendisine ait olan tasarımın devri edilmesi ile ilgili dava açıldığını, bu tasarım ile hükümsüzlüğü talep edilen tasarım tarihleri dikkate alındığında yenilik, ayırdedicilik değerlendirilmesine etki yapmayacağını belirterek tasarımın kendisine

C. Devir Davasında Davalı

Tasarım hakkının gerçek hak sahibine devri davasında davalı, gaspta veya kısmi gaspta bulunan kişidir.²⁵⁴ Başka bir deyişle, davada tasarım hakkını gasp etmiş olan, yani tasarım sicilinde hak sahibi görünen, ancak gerçek hak sahibi olmayan kişiye veya kısmi gaspta bulunan kişiye karşı yöneltilen bilmektedir. Bunun yanı sıra, başvuru ya da tasarım hakkını yetkisiz kişiden iyiniyetle devralan kişiye karşı da dava açılabilir. Yani, Türk tasarım hukukunda, hak sahibi olmayan kişiden hak iktisap eden iyiniyetli kişinin korunması kabul edilmemiştir. Sözü geçen konu marka ve patent hukuku bakımından da geçerlidir: Yetkisiz kişiden hak devralan kişilerin iyiniyetleri korunmamaktadır.²⁵⁵

D. Devir Davasında Süre

SMK m. 71'in 3'üncü fıkrasına göre, "*tescilli tasarımın yayımlandığı tarihten veya tescilsiz tasarımın kamuya sunulduğu tarihten itibaren üç yıl içinde ileri sürülmemesi halinde düşer.*" Yani, gerçek hak sahibi, tescilli tasarımın yayımlandığı tarihten itibaren, tescilsiz tasarımın ise kamuya sunulduğu tarihten itibaren üç yıl içinde mahkemeden talep edebilir. Başvuru ya da tasarım hakkını yetkisiz kişiden devralan iyiniyetli üçüncü kişiye karşı davanın, tasarım hakkının yayımlandığı tarihinden itibaren üç yıl içinde açılması gerekmektedir, yahut da üçüncü kişinin tasarımın kendine ait olmadığını bilmiyor ya da bilmesi gerekmiyorsa, iyiniyetli olan bu kişiye karşı da devir davasının üç yıl içinde açılması gerekmektedir.²⁵⁶

Tasarımı bilerek gasp eden kötüniyetli kişiye karşı açılacak olan davaya süre sınırı konulmamıştır. SMK m. 71'in 3'üncü fıkrasına göre, "*...gerçek hak sahibi olmayan kişinin kötüniyetli olması halinde hak düşürücü süre uygulanmaz*", fakat Atamerin fikrine göre, üçüncü kişinin, gasp etmek suretiyle tasarımı kendi adına tescil ettirmek istemesi durumunda onun iyiniyetli olmasını ileri sürmek mümkün görünmemektedir. Zira, pratik açıdan, bir kimsenin, kendi fikriyle yaratmadığı bir tasarımı, kendisinin sanması olasılığı ve onu kendi adına tescil ettirme isteyi tartışılır bir durumdur. Bu sebeple, iyiniyet iddiası yalnız başvuru ya da tasarım hakkının yetkisiz kişiden, bu

devredilmesi talebi ile ilgili davanın bekletici mesele yapılmasını istemiştir. Y. 11.HD, T. 04.04.2018, E. 2015/6811, K. 2016/1092. (kararara.com)

²⁵⁴ TEKİNALP, s. 695.

²⁵⁵ SULUK, s. 507; ARKAN, s. 183,184.

²⁵⁶ ATAMER, s. 82.

kişinin yetkisiz olduğunun bilinmeyerek devralınması zamanı mümkün olabilir,²⁵⁷ fakat bu fikre katılmamaktayız. Zira, bir kimse gasp maksadı olmadan da iyiniyetli bir şekilde ilk kendisinin tasarladığı bir şeyi tescil ettirmek isteyebilir. Bir kimse tasarımı kötüniyetle tescil ettirmişse, onun kötüniyetli olmasının kanıtlanması gerekmektedir.²⁵⁸

Eski Tasarım Hukuku Kanunu olan KHK m. 12'e göre, "...*talep ve dava hakları...gaspıta kötü niyet varsa tescilli tasarım hakkının koruma süresinin bitimine kadar kullanılır.*"²⁵⁹ Maddeden anlaşıldığı üzere, yeni düzenlemede "*koruma süresinin bitimine kadar*" ifadesi çıkarılmıştır. Dolayısıyla, yeni düzenlemeye göre, eğer tasarım hakkının gaspında kötü niyet varsa, süre sınırı olmaksızın tasarımın gerçek sahibine dava açma ve talep etme hakkı tanınmıştır. Bu konuda ve gaspa ilişkin devir davasının iki değil üç yıl olması konusunda²⁶⁰ yeni tasarım mevzuatı olan SMK ile Topluluk Tasarımı Tüzüğü'nün 15'inci maddesi ile uyum sağlanmıştır.

Tasarımın gerçek sahibinin davayı, tescilli tasarım hakkının ilanı tarihinden önce, yani başvuru süresinde de açabilir.²⁶¹ Bu durumda bu tür davalara tasarımın tescil başvurusunun gaspı davası denilmektedir. Eğer bu dava zamanı tasarımın tescil edilmesi durumu gerçekleşirse, bu zaman başvurunun gaspı davası tasarımın gaspı davasına dönüşecektir. Bu durum SMK 71'inci maddesinin 5'inci fıkrasında hüküm bulmuştur: "*Dava devam ederken başvurunun tescil edilmesi durumunda başvurunun gaspı davası, tasarımın gaspı davasına dönüşür.*"²⁶²

Açılan devir davası, davada ileri sürülen talepler, dava sonunda verilen kesin hükümler ya da davayı sonlandıran bütün diğer haller talep üzerine sicile kaydedilir ve Bültende yayımlanır. Sicile kaydedildiği tarihten itibaren iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuçlar doğuracaktır. SMK m. 71 fıkra 4'e göre, "... *açılan dava ve davada ileri sürülen talepler, dava sonunda verilen kesin hüküm veya davayı herhangi bir şekilde sona erdiren bütün diğer haller talep üzerine sicile kaydedilerek Bültende*

²⁵⁷ ATMER, s. 82.

²⁵⁸ SMK Tasarısı Taslağı Genel Gerekçe Ve Madde Gerekçeleri m. 71.

²⁵⁹ KHK m. 12 fıkra 12.

²⁶⁰ ÖZBAY, Kadri, Yavuz, Topluluk Tasarım Mevzuatının Ulusal Mevzuat İle Karşılaştırılması Ve Ulusal Program Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Türk Patent Ve Marka Kurumu Enstitüsü Tezi, Ekim 2003, s. 21.

²⁶¹ TEKİNALP, s. 631.

²⁶² SMK m. 71 fıkra 5.

yayımlanır ve sicile kaydedildiği tarih itibarıyla iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuç doğurur."²⁶³

E. Devir Davasını Hüküm Ve Sonuçları

Davanın konusu tasarım hakkının devri olduğundan mahkemenin davayı kabul etmesi durumunda kararda tasarımın davacıya devredildiği belirtilir, kararda açıkça devir karara bağlanmasa dahi, davalının tasarım hakkını devir iradesine gerek yoktur. Mahkemenin kararı, davalının devir beyanı yerine geçecektir.²⁶⁴

Tasarım üzerinde yalnız kısmi bir hak iddia eden kişi, tasarım üzerinde kendisine müşterek bir hak sahipliği tanınmasını talep ve dava edebilmektedir. Bu zaman dava sonucunda gerçek hak sahibine tasarım üzerinde müşterek bir hak sahipliği tanınacaktır.²⁶⁵

Yukarıda belirttiğimiz gibi, tasarım hakkının gerçek sahibine devri davasında ve dava sırasında ileri sürülen talepler, aynı zamanda dava sonunda verilen kesin hüküm ya da davayı herhangi bir şekilde sonlandıran bütün diğer haller talep üzerine sicile kaydedilerek Bültende yayımlanmaktadır. Bu haller sicile kaydedildiği tarihten itibaren iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuç doğuracaktır.²⁶⁶ Maddenin gerekçesinde belirtildiği üzere, bu durumda, gerçek hak sahipliğine ilişkin olan dava sonuç buluncayadek, hak sahipliği ile ilgili bir işlem yapılmaması için bir önlem alınabilecektir.²⁶⁷ Gerekçede belirtilen dava sonuçlarının sicile işlenmesini düzenleyen bu dördüncü fıkranın, tedbir niteliğinde bir hüküm olduğunu bildirmek gerekir.²⁶⁸ Maddede adı geçen sonuçlar SMK m. 72'de hüküm bulmuştur. SMK m. 72'nin 1'inci fıkrasına göre, "*Tasarım sahipliğinin 71'inci madde hükmüne göre değişmesi halinde, bu değişikliğin sicile kaydedilmesiyle üçüncü kişilerin o tasarımla ilgili tüm hakları sona erer.*"²⁶⁹

SMK m. 72 fıkra 2'ye göre, "*Gerçek hak sahibi olmadığı sonradan anlaşılan kişi veya bu kişiyle lisans sözleşmesi yapan kişi, gerçek hak sahibinin sicile kaydedildiği*

²⁶³ SMK m. 71 fıkra 4.

²⁶⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 527.

²⁶⁵ SMK m. 71 fıkra 2.

²⁶⁶ SMK m. 71 fıkra 4.

²⁶⁷ Gerekçe m. 71.

²⁶⁸ NOYAN, Erdal, Patent Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 320.

²⁶⁹ SMK m. 72 fıkra 1.

tarihten önce tasarımı kullanmaya başlamışsa ya da kullanım için ciddi hazırlıklar yapmışsa, gerçek hak sahibinden inhisari olmayan bir lisans verilmesini iki ay içinde talep edebilir. Bu süre, gerçek tasarım sahibinin sicile kaydedildiğinin Kurum tarafından ilgililere bildirildiği tarihten itibaren başlar.” Bu maddede belirtilen şartlar çerçevesinde gerçek hak sahibi olmadığı anlaşılan ya da bu kişiyle lisans anlaşması yapan kişi talep ederse, gerçek hak sahibi bu kişilerin tasarımı kullanmalarına engel olamamalıdır. Bu zaman zorunlu lisans kavramı söz konusu olacaktır, fakat kural olarak, Türk tasarım hukukunda zorunlu lisans kabul edilmemiştir. Yukarıda belirtilen maddedeki lisans istisna olarak kabul edilmektedir. Zorunlu lisans hakkını kullanabilmek için, ilgililerin talepte bulunması gerekmektedir. Bu talebin, maddeden de görüldüğü üzere, 2 ay içinde yapılması gerekir. Bu süre gerçek hak sahibinin sicile kaydedilmesinin Enstitü (TPMK) tarafından taraflara bildirdiği andan itibaren başlamaktadır,²⁷⁰ fakat zorunlu lisansın hangi koşullarla ve hangi süre için verileceği ile ilgili Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, SMK patentle ilgili hükümlerinde yer alan “zorunlu lisans” bölümünün maddeleri (SMK madde 120 ve devam maddeleri) tasarım hukukuna uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanması söz konusu olabilir.²⁷¹ Topluluk Tasarımı Tüzüğüne göre, gerçek hak sahibinden inhisari olmayan lisans talebi üç ay²⁷² içinde gerçekleştirilmelidir. Yani bu konudaki süre ile ilgili SMK ile farklılık bulunmaktadır.

Tasarım ve lisans sahibine bu haklar tanınmıştır, ancak bu hükümler rehin ve haciz sahiplerini kapsamamaktadır. Rehin alan ya da haciz koyduran, hak sahibinden herhangi bir talepte bulunamaz. Bu hakların maksadı tasarım ya da lisans sahibinin tasarımın kullanımı için yapmış olduğu yatırım sebebiyle fazla kayıplara uğramamalarını temin etmektir.²⁷³

Gerçek hak sahibi olmadığı ortaya çıkan kişi iyiniyetli değilse, kötünietli ise, gerçek hak sahibinden inhisari olmayan lisans talep etme hakkı bulunmayacaktır. Bu hüküm gerçek hak sahibi olmadığı sonradan ortaya çıkan ve aldığı lisansı kullanıma başladığı ya da kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı zaman iyiniyetli olmadığı

²⁷⁰ Gerekeç m. 72.

²⁷¹ ATAMER, s. 84; KAYA Arslan, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 1, 2, İstanbul, 1996, s. 335.

²⁷² Topluluk Tasarımı Tüzüğü m. 16.

²⁷³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 571.

anlaşırsa, bahi geçen kişiler için de geçerli olacaktır. SMK m. 72'nin 3'üncü fıkrasına göre, “Gerçek hak sahibi olmadığı sonradan anlaşılan kişi veya bu kişiden lisans alan, kullanıma başladığı ya da kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı sırada kötüniyetli ise ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.”²⁷⁴

III. Hükümsüzlük Hali Olarak Gasp

“Etkisizlik” kelimesi ile benzer olan hükümsüzlük kelimesi, geniş anlamda kullanıldığında hukuki muamelelerin eksiklik ve sakatlıklar nedeni ile sonradan etkisizleştikleri hallerini, dar anlamda “geçersizlik” karşılığı olarak kullanıldığında ise, hukuki muamelelerin geçerli olmadığı halleri ifade etmektedir.²⁷⁵ Bu konumda geniş anlamı ile hükümsüzlük yokluk, butlan, iptal edilebilirlik veya nisbi etkisizlik kavramlarını içinde bulunduran bir üst kavram olarak kullanılmaktadır.²⁷⁶

Can'ın görüşüne göre hükümsüzlük, bir üst kavram olarak kullanılan, geçersizliğin kastedildiği esas borçlar hukuku yaptırımıdır. Tasarım hukukunda ise hükümsüzlük dedikte, tescil edilmiş ya da tescil başvurusunda bulunulmuş bir tasarımın, kanunca belirlenmiş hallerin mevcut olması halinde dava yoluyla iptal edilmek suretiyle son bulması anlaşılmaktadır.²⁷⁷

Tasarımın gerçek hak sahibi, gerçek sahibi olmadığı sonradan anlaşılan kişiye karşı devir davası yerine hükümsüzlük davası da açabilir, çünkü tasarım hakkının gaspı, tasarımın hükümsüzlük hallerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple tasarım hakkının gaspını, hükümsüzlük açısından da değerlendirmemiz gerekmektedir.

Tasarım hakkının hükümsüzlüğüne sadece yetkili mahkeme karar verebilmektedir. TPMK'nun hükümsüzlük kararı verme gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. Eğer tescil edilen bir tasarımın hükümsüzlük sebeplerinden biri TPMK tarafından ortaya çıksa dahi, artık bu tasarım için TPMK hükümsüzlük kararı çıkartamayacaktır. Bu hak sadece yetkili mahkemeye aittir, fakat itiraz müessesesine başvurulursa ve hak sahipliği itiraz konusu yapılırsa, TPMK tarafından yapılan araştırma sonucunda eğer

²⁷⁴ SMK m. 72 fıkra 3.

²⁷⁵ OĞUZMAN, M. Kemal, BARLAS, Nami, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 139.

²⁷⁶ OĞUZMAN, s. 140; SARAÇ, Tahir, Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 115.

²⁷⁷ CAN, Ozan, Tasarım Hukukunda Hükümsüzlük, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, 2008, s. 79.

uygun bulursa, tasarım belgesini iptal edebilir. Tasarım belgesinin iptal edilmesi ise, hükümsüzlük sonucuna tabi tutulmaktadır.²⁷⁸

Hak sahipliğinin tespit edilmesi, bu işlemin yargılama gerektirdiği için mahkeme tarafından yapılmasının daha uygun olacağı düşüncesiyle, SMK'da hak sahipliği ile ilgili TPMK nezdinde itiraz yolunu açan her hangi bir düzenleme hüküm bulmamıştır. SMK m. 67'de "karara itiraz" ve "yayına itiraz" olarak itiraz ve işlem prosedürleri ile ilgili iki aynı itiraz yolu düzenlenmiştir. Sözü geçen maddenin ilk fıkrasına göre, TPMK'nın verdiği kararlara karşı tasarım tescil başvuru sahipleri, kararın bildirim tarihinden itibaren 2 ay içinde, itiraz ücreti ödemededen gerekçelerini sunarak itiraz edebilirler.²⁷⁹

Türk Hukukunda SMK'da, TPMK'nun tasarım başvurusunun yayımlanmasından itibaren iki aylık süre içinde itiraz edilebileceği hüküm bulmuştur,²⁸⁰ fakat eski tasarım kanununda (KHK) bu süre altı ay olarak gösterilmiştir ve bu da mehzaz hukuk olan Topluluk Hukukunda düzenlenen süre ile aynı değildi. Topluluk Hukukunda tasarım işlemleri açısından yetkili kurum olan EUIPO (Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi) ve EUIPO'da itiraz prosedürü işlememektedir. Buna karşılık, EUIPO hükümsüzlük iddiası her zaman öne sürülebilmektedir. Eğer EUIPO herhangi bir hükümsüzlük iddiasını incelemekteyse, bu zaman ulusal mahkeme o konu ile ilgili önündeki davayı ertelemek zorundadır. EUIPO'nun kararlarına karşı, iki ay içinde Avrupa Adalet Divanına gidilebilir. Bundan başka, tescilli tasarımın hükümsüzlüğüne EUIPO'nun yanı sıra mahkemeler de karar verebilir, fakat Topluluk tescilli tasarımının mahkemede hükümsüzlüğü yalnızca karşılık dava olarak ileri sürülebilir, yani bir savunma olarak hükümsüzlük davası açılmaz. Aynı zamanda mahkemede doğrudan hükümsüzlük davası açılmaz, lakin açılmış olan bir tecavüz davasında karşılık dava olarak hükümsüzlük davası ileri sürülebilir. Tescilsiz tasarımda ise, hükümsüzlük kararını vermeye yetkili yalnız mahkemelerdir. Tescilsiz tasarımda hükümsüzlük davası mahkemede doğrudan hükümsüzlük davası olarak açılabilir gibi bir tecavüz davasında karşılık dava olarak yahut da sadece bir savunma olarak ileri sürülebilmektedir.²⁸¹

²⁷⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 508.

²⁷⁹ SEMİZ/KILIÇ, s. 69.

²⁸⁰ SMK m. 67 fıkra 1.

²⁸¹ SULUK, Topluluk Hukuku, s. 119.

Hükümsüzlük davaları marka hukuku açısından da önem kasp etmektedir. Belge sahibinin hakkın tescili şartları ile ilgili beyanına güvenilerek ve herhangi bir teknik ön inceleme dahi verilebilen fikri mülkiyet belgelerinde, yani tasarım, incelemesiz patent, faydalı modele ait hükümsüzlük davalarında durum daha büyük önem taşımaktadır.²⁸²

Mahkemenin verdiği hükümsüzlük kararı tasarımla değil, tescil ile ilgilidir. Yani, hükümsüzlük kararı ile tasarımın kendisi değil, tasarımın tescili hükümsüzlük bulacaktır.²⁸³ Gerçek hak sahibi hükümsüzlük kararından sonra, mevcut kaydın terkininden sonra tasarımı kendi adına tescil ettirebilmektedir. Aynı zamanda belirtmek gerekir ki, hükümsüzlük ve hak sahibi adına tescil davasının birlikte açılması mümkündür.²⁸⁴

TPMK'nun kararına karşı yargı yolu açıktır. Bunun yanı sıra hükümsüzlük davası açabilmek için TPMK'na yapılan tasarımın tescili başvurusuna iki ay içinde itiraz etmek şart değildir. Aynı durum markalar ve patentler için de geçerlidir. Fakat faydalı model için geçerli değildir. Zira faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü ile ilgili davayı açabilmek için altı ay süre içinde itiraz etmiş olmak gereklidir.²⁸⁵

A. Hükümsüzlük Halleri

SMK'da düzenlenen tasarımın hükümsüzlük halleri tahdidi niteliktedir (numerus clauses) ve bu Kanun'da hükümsüzlük halleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

- a) SMK madde 55'in birinci ve ikinci fıkralarında yer alan tanımlara uygun olmadığı, madde 56 ve 57'de belirtilen şartları taşımadığı,²⁸⁶ madde 58'in

²⁸² KARAHAN, Sami, Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, Mimoza Yayıncılık, Ankara, Ocak, 2002, s.511.

²⁸³ Örnek Yargıtay kararına göre, davacı tarafından Tekstil ve Sanayi ve Dış Ticareti Ltd Şirketine karşı açılan hükümsüzlük davasında tasarım tescil belgesinin hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine karar verilmiştir. Y. 11.HD., T. 22.06.2016, E. 2016/3513, K. 2016/6911. (kazancı.com)

²⁸⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 646.

²⁸⁵ SULUK, Cahit, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Hükümsüzlüğü (İptali) Davası, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 3, Kasım, 2001, s. 4.

²⁸⁶ Örnek Yargıtay kararında davacı tarafından, davalıya karşı kase konulu tasarımın saklama kabı olduğu, Crown Packaging isimli firmanın saklama kapları ile davalının tasarımının aynı olduğunu, konserve kutu, kap üreticilerinin bir çoğunda bu türde gelişmiş kullanımların, tescillerin bulunduğunu, söz konusu tasarımların davalının başvuru tarihinden önce kamuya sunulduğu ve davalının tasarımlarının yenilik ve ayırt edicilik niteliğine sahip olmadığını iddia ederek tescilli "kap" konulu tasarımların hükümsüzlüğüne, sicilden terkinine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkeme tarafından dava kabul edilmiş ve onanmıştır. Y. 11.HD., T. 22.1.2020, E. 2018/3885, K. 2020/673. (kazancı.com)

4'üncü fıkrası ve madde 64'ün 6'ncı fıkrasının c bendi kapsamında olduğu, başvurunun kötüniyetle yapıldığı, bir fikri mülkiyet hakkının yetkisiz kullanımını içerdiği ispat edilmişse mahkeme tarafından hükümsüzlük kararı çıkartılabilir.

- b) Hak sahipliğinin başka kişiye ya da kişilere ait olduğu ispat edilmişse mahkeme hükümsüzlük kararı alabilir. Bu hükümsüzlük hali ile ilgili geniş bir inceleme yapılacaktır.
- c) Sonradan kamuya açıklanan aynı ya da benzer nitelikteki bir tasarımın başvuru tarihi, tescilli bir tasarımın başvuru tarihinden önce ise mahkeme buna ilişkin hükümsüzlük kararı alabilir.²⁸⁷ Bu hallerden başka diğer sebeplere göre tasarımın hükümsüzlüğü ileri sürülemez.²⁸⁸

Önceki tasarım mevzuatından farklı olarak ilk defa SMK ile tasarım tescil başvurusunun kötü niyetle yapılması hali bir hükümsüzlük sebebi olarak kabul edilmiştir. SMK'dan önce ise, kötü niyetle yapılmış tescil başvurusu yargı kararları ile hükümsüzlük hali olarak kabul edilmekte idi, fakat her ne kadar yargı kararları ile kötü niyetle yapılmış tescil başvurularının hükümsüzlüğüne karar verilmekteydisse, hükümsüzlük kararına kadar geçen sürede boyunca olan kullanım haklı olarak kabul edilmekte ve bu kullanıma ilişkin tazminat ve saire talepler reddedilmekte idi.²⁸⁹

SMK 77'inci maddenin 2'inci fıkrasına göre, “64'üncü maddenin altıncı fıkrasının (b) ve (ç) bentleri ile fikri mülkiyet haklarının yetkisiz kullanımı gerekçesiyle tasarımın bir kısmına ilişkin hükümsüzlük talebinin kabul edilmesi halinde, o kısmın tescilli hükümsüz kılınır. Kısmi hükümsüzlük sonucunda tescilin devamı için, kalan kısmın koruma şartlarını sağlaması ve tasarım kimliğini muhafaza etmesi şarttır”,²⁹⁰ fakat kısmi hükümsüzlük talep edilmese olsa dahi mahkeme kısmi hükümsüzlük kararı çıkartabilecektir.²⁹¹ Buna rağmen hükümsüzlük davası gerçek hak sahipliğine ya da önceki başvuruya dayanmaktaysa kısmi hükümsüzlük söz konusu değildir.²⁹²

²⁸⁷ SMK m. 77 fıkra 1.

²⁸⁸ CAN, s. 82.

²⁸⁹ ŞEHİRALİ Feyzan, Hayal, Tescilli Tasarım Sahibine Karşı Tecavüz Davası Açılabilir Mi? Yeni Bir Karar Yeni Bir Ufuk, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 12, 2011, s. 57; YURDUSEVEN, Şeyma, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu İle Türk Tasarım Hukuku'nda Yeni Dönem, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.31, 2017, s. 684.

²⁹⁰ SMK m. 77 fıkra 2.

²⁹¹ CAN, s. 82.

²⁹² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 82.

Mahkeme tarafından tam hükümsüzlük, koruma nedenlerinin yahut bu nedenlerden bazılarının ürünün tümü yönünden mevcut olmaması durumunda verilir.²⁹³

B. Hükümsüzlük Davasının Hukuki Niteliği

Hükümsüzlük davasının maksadı tasarımı, tasarım sicilinden sildirmektir. Bu sebeple tasarımın hükümsüzlüğü tespit davasının konusu değildir. Tasarımın hükümsüzlüğü davası bir eda davası niteliğindedir. Eda davalarında, davacı, davalının bir iş yapmaya, bir şey vermeye ya da tam tersi, bir şey yapmamaya mecbur edilmesini istemektedir ve davacının istediği bu edaya hükmedilebilmesi için ilk olarak dava konusu hakkın yahut hukuki ilişkinin ortaya konulması gerekmektedir.²⁹⁴ Hükümsüzlük davalarında da ilk önce, hükümsüzlük nedenlerinin var olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Eğer bu haller mevcutsa, bu zaman tasarımın hükümsüzlüğü ile sicilden terkinine karar verilecektir.²⁹⁵ Davacının talebi ve kararda belirtilen sonuç söz konusu olan tasarımın sicilden terkinidir.²⁹⁶ YURTSEVER'in fikrine göre, *"Hükümsüzlük kararı ile, hak makable şamil olarak ortadan kaldırılmamakta, hakkın baştan itibaren mevcut olmadığı tespit edilmektedir."*²⁹⁷ Bu sebeple, tasarımın hükümsüzlüğü davasının terkin davasını karşıladığı söylenebilir. Sonuç olarak, hükümsüzlük davası bir eda davasıdır.²⁹⁸

C. Gasp Nedeniyle Açılacak Hükümsüzlük Davası

Topluluk Hukuku ve Türk Hukukunda tasarım için tescil başvurusunda bulunan yahut tasarımı kendi adına tescil ettiren değil, tasarımı ilk olarak ortaya koyan kişi, yani gerçek tasarım sahibi korunmaktadır. Eğer, tasarım, gerçek hak sahibi olmayan kişi tarafından başvurusu yapılmış, tescil ettirilmiş ise, bu zaman gerçek tasarım hakkı sahibi hükümsüzlük davası açabilecektir. Tasarım hakkı sahibi olmayan kişiye karşı hem başvuru, hem de tescil açısından hükümsüzlük iddiasında bulunabilir. Tescil yalnız hak sahipliği konusunda adi bir karine teşkil etmektedir. Gerçek hak sahibi,

²⁹³ YALÇIN, s. 96.

²⁹⁴ KURU, s. 1407.

²⁹⁵ KÖSE, s. 59.

²⁹⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 568,569.

²⁹⁷ YURTSEVER, Şaziye, Patent Hukuku Ve Cezai Korunması İle İlgili Mevzuat, Adalet Yayınları, Ankara, 2005, s. 109.

²⁹⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 422.

SMK’da öngörülen sürelerle ve taleplere uymak şartıyla, hak sahipliğinin gaspa uğradığını ileri sürerek tasarımın hükümsüzlüğünü talep edebilir.²⁹⁹

Uygulamada, bazı kişilerin başkasına ait olan bir tasarımı, gerçek tasarım sahibinden daha önce davranarak veya gerçek tasarım sahibi kendi tasarımını tescil ettirmeyi düşünmediğinden, kendi adına tescil ettirdikleri sıkça rastlanmaktadır. Bu gibi durumlar, gerçek tasarım sahibinin tasarım hakkının gaspa uğraması demektir. TPMK’nun tescil başvurularını sadece şekli açıdan incelemekte olması, tasarım hakkının gaspı durumlarının sıkça yaşanması yönünden de müsait bir ortam sağlamaktadır. Bunları dikkate alarak, gerçek hak sahipliği ilkesin benimsemiş olan Türk Hukuku gaspın önlemek maksadıyla, gerçek hak sahibine gaspa ilişkin hükümsüzlük davası açma olanağı sunmuştur.³⁰⁰

SMK, itiraz işlemlerine ilişkin tasarımın tescili ile ilgili TPMK kararına itiraz edilebileceğini, tasarım tescil başvurusunun kötü niyetli yapılması ya da herhangi bir fikri mülkiyet hakkını izinsiz içermesi durumunda söz konusu tasarımın kısmen yahut tamamen hükümsüz kılınacağını düzenleme konusu yapmaktadır.³⁰¹

Dava tasarımın hükümsüzlüğü davası olduğundan, davanın açılabilmesi için gerçek hak sahibi olmayan kişinin yaptığı başvurunun sonuca bağlanması ve haksız olarak başvuru yapan, gerçek hak sahibi olmayan kişinin tasarım alması gerekmektedir.³⁰² Nitekim tasarım hakkı başvurusunun hükümsüzlüğü talep edilebilmemektedir.³⁰³

Hükümsüzlük davasının sonucunda tasarımın kısmen hükümsüzlüğüne karar verilmesi mümkün iken, gaspa ilişkin açılan hükümsüzlük davalarında kısmi hükümsüzlüğe karar verilemez, çünkü kısmi hükümsüzlüğe sadece hükümsüzlük iddiasının tasarımın bir kısmına ait olduğu zamanlarda hükmedilebilir. Gasp nedeni ile

²⁹⁹ ATAMER, s. 89.

³⁰⁰ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 421.

³⁰¹ SEMİZ/KILIÇ, s. 70.

³⁰² Örnek Yargıtay kararında davacı, “gemide” isimli sinema filminin yapımcısı ve aynı zamanda telif hakları sahibi olduğunu, filmin başrol oyuncusunun filmde yer aldığı bir sahnede senaryo gereği söylediği bir cümlenin filmin önemli, esas unsuru olarak bilindiği, davalının ise eserde yer alan bu oyuncu görüntüsü ile söz konusu repliğini kullanarak ticari maksatla t-şört, kupa baskıları yaptığını, bunları hem mağazalarında hem de internet sitesinde satışa sunduğunu, aynı zamanda bah edilen sahne ve repliği davalının adına endüstriyel tasarım olarak tescil ettirdiğini öğrendiğini ileri sürerek bu tasarımın hükümsüzlüğünü talep etmiştir. Mahkeme tarafından tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmiştir.” Y. 11.HD., T. 12.2.2018 , E. 2016/7785, K. 2018/953. (kazancı.com)

³⁰³ Y. 11.HD., T. 18.09.2008, E. 2007/2294, K. 2008/10147. (kazancı.com)

açılan hükümsüzlük davalarında ise, gerçek hak sahipliğine ilişkin hükümsüzlük iddiası tasarımın tümüne aittir. Bu durumda, tasarımcı olmasına rağmen adı tasarımcılar arasında yer almayan paydaş, tasarımın hükümsüzlüğü davası açamazken, gasp davası çerçevesinde adının tasarımcılar arasında sayılmasını talep edebilmektedir.³⁰⁴

Mahkemenin hükümsüzlük kararı, tasarımın değil tescilin hükümsüzlüğüne ilişkindir. Bu nedenle, hükümsüzlük kararı çıktıktan sonra gerçek hak sahibi, mevcut tescilin terkininden sonra tasarımı kendi adına tescil ettirebilir, fakat bu zaman tasarımın gerçek hak sahibi açısından da yenilik özelliğini kaybetmemesi gerekli. Dolayısıyla, gerçek tasarım sahibi tarafından da, tasarımın başvuru tarihinden on iki ay öncesinden kullanılmamış olması gereklidir.³⁰⁵ SMK m. 57 fıkra 2'ye göre, *“Koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden veya rüçhan talebi varsa rüçhan tarihinden önceki on iki ay içinde tasarımcı veya halefi ya da bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından veya tasarımcı ya da halefleri ile olan ilişkinin kötüye kullanımı sonucu kamuya sunulması hâlinde bu açıklama tasarımın yeniliğini ve ayırt edici niteliğini etkilemez.”*³⁰⁶

Benzer bir mahkeme olayında, gerçek tasarım sahibi tarafından uzun yıllardır kullanılan tasarımın, tasarımın gerçek sahibi olmayan kişi adına tescil edilmiş olması sebebiyle açılan hükümsüzlük davasında, tasarımın hükümsüz kılınması kabul edilmiş fakat, gerçek tasarım sahibi yönünden tasarımın yenilik özelliğini kaybetmiş olması sebebi ile gerçek tasarım sahibine tasarımın devrine ait talebi mahkeme tarafından reddedilmiştir.³⁰⁷

D. Hükümsüzlük Davasında Davacı

Tasarımın hükümsüzlüğü talebi sadece menfaati olanlar tarafından ileri sürülebilir. SMK m. 78'in 1'inci fıkrasına göre, *“Tasarımın hükümsüzlüğü, ikinci fıkroda sayılan haller dışında menfaati olanlar tarafından istenebilir”*. SMK m. 78'in 2'nci fıkrasına göre ise, *“Tasarımın hükümsüzlüğü, 77'nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendine göre sadece önceki hak sahibi; 70'inci ve 73'üncü maddelere göre ise, ancak tasarım hakkına sahip kişiler tarafından ileri sürülebilir”*. 73'üncü maddeye göre,

³⁰⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 650; KÖSE, s. 56.

³⁰⁵ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 575; CAN, s. 90.

³⁰⁶ SMK m. 57. fıkra 2.

³⁰⁷ SULUK, s. Tasarım Hukuku, s. 313.

“Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça çalışanların bir işletmede yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında yaptığı tasarımların hak sahibi, işverenleridir”. Maddenin devamında *“Çalışanların bulunduğu işyerindeki genel faaliyet konusu bilgi ve araçlardan faydalanmak suretiyle birinci fıkra kapsamı dışında yaptığı tasarımların hak sahibi, talep edilmesi hâlinde işverenleridir”* olarak belirtilmiş. Dolayısıyla işyerindeki tasarımın hükümsüzlüğü davası talebini yalnızca işverenler ileri sürebilecektir. Bu tür durumlarda tasarımın gerçek hak sahibi, tescil tasarım belgesi sahibi yönünden hak sahipliğine dair bir karine teşkil ettiğinden, bu karinenin aksini ispat etmelidir. Başka bir deyişle kendisinin hak sahibi olduğunu kanıtlamalıdır.³⁰⁸

Uygulamada tasarım tescil belgesi sahibi tarafından, tasarım tescil belgesine sahip olmayan kişiye karşı açılan tecavüz davasında, davalı tarafından karşılık dava olarak hükümsüzlük davası açılmasına daha çok rastlanmaktadır,³⁰⁹ fakat doktrinde, hükümsüzlük davası talebini, paydaş tasarımcılar arasında olmasına rağmen ismi tasarımcı olarak tescil edilmemiş paydaşın ileri süremeyeceği kabul edilmektedir. Bu zaman ortağın yalnız gasp davası ile adının tasarımcı olarak tescili talebini ileri sürebileceği kabul edilmiştir, çünkü tasarım tescil sicilinde görünenler de gerçek tasarım sahipleridir. Bir başka düşünceye göre, paydaşa böyle bir hak tanınmalıdır. Zira, hakkı gasp edilen paydaşın sadece kendi payına ait bölümü etkileyen ürün ya da ürünlerin iptali isteyine ilişkin kısmi hükümsüzlük davası açması mümkündür.³¹⁰ Konu ile ilgili SMK 77’nci maddenin son fıkrasına göre, *“64’üncü maddenin altıncı fıkrasının (b) ve (ç) bentleri ile fikri mülkiyet haklarının yetkisiz kullanımı gerekçesiyle tasarımın bir kısmına ilişkin hükümsüzlük talebinin kabul edilmesi halinde, o kısmın tescili hükümsüz kılınır. Kısmi hükümsüzlük sonucunda tescilin devamı için, kalan kısmın koruma şartlarını sağlaması ve tasarım kimliğini muhafaza etmesi şarttır”.*³¹¹ Yani paydaşlar tasarım hakkının bir kısmı ile ilgili hükümsüzlük davası açabilirler, fakat Kanun’da buna bazı kısıtlama konulmuştur. Yani sadece 64’üncü maddenin (b) ve (ç) bentlerindeki şartlar çerçevesinde kısmi hükümsüzlük davası açılabilir.

³⁰⁸ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 423.

³⁰⁹ CAN, s. 88.

³¹⁰ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 421; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 650.

³¹¹ SMK, m. 77.

E. Hükümsüzlük Davasında Davalı

Tescilli tasarımlarda, hükümsüzlük davasında davalı sicilde tasarım sahibi olarak kaydedilmiş kişidir. SMK m. 78'in 4'üncü fıkrasına göre, "*Hükümsüzlük davası, dava tarihinde sicilde tasarım sahibi olarak kayıtlı kişiye karşı açılır*". Bu kişi, koruma şartları mevcut olmadığı halde herhangi bir tasarımı kendi adına tescil ettirmek için başvuruda bulunan ya da tescil ettiren kimse, gerçek olmayan tasarım hakkı sahibi yahut sonraki başvuru sahibi olup, önceki başvuru sahibinden daha önce tasarımı tescil ettiren kişidir.³¹²

Tescilsiz tasarımlarda ise, davalı, hak sahibi olduğunu iddia eden kişidir. SMK m. 78'in 5. fıkrasına göre, "*Tescilsiz tasarımlarda hükümsüzlük davası, hak sahibi olduğunu iddia eden kişiye karşı açılır*".

Başvuru hakkı sahibine karşı hükümsüzlük davasının açılabilmesi mümkün olduğu belirtildi, ancak bu tür durumlarda itiraz prosedürünü kullanmak daha doğrudur. Zira bu zaman TPMK, en son kararını Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Bilgilendirme Kurulu'nun kararına göre verdiği için idari işlemler henüz sonuçlanmamıştır.³¹³ Aynı durum marka ve patentler açısından da geçerlidir. Marka tescil edilirse hükümsüzlük davası açılabilir, fakat dava, marka tescil başvurusu sahibine karşı yöneltilmez.³¹⁴

Hükümsüzlük davası TPMK'a karşı açılması mümkün değildir.³¹⁵ Haksız olarak yapıldığı iddia edilen tasarım tescili TPMK tarafından yapılmış olsa da tescilden sonra hükümsüzlük davasında davalı kısmında gösterilemez, TPMK husumet yöneltilmesi gerekmez.³¹⁶ Bunların yanı sıra, lisans alana ve aynı zamanda dava alacaklısına karşı da hükümsüzlük davası açılmamaktadır.³¹⁷

³¹² CAN, s. 88.

³¹³ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 421

³¹⁴ KARAHAN, s. 143; DİRİKKAN, Hanife, Tanınmış Markanın Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 259; ŞANAL, Osman, Markanın Hükümsüzlüğü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2004, s. 111.

³¹⁵ TEOMAN, Ömer, Markanın Terkinini Sağlamak İçin Açılacak Bir Davada Husumetin Türk Patent Enstitüsü'ne Yöneltilip Yöneltilmeyeceği Sorunu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 658; ARKAN, s. 167; KARAHAN, s. 530; DİRİKKAN, s. 263; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 424.

³¹⁶ KARAHAN, s. 530; ŞANAL, s. 111; ATAMER, s. 193; CAN, s. 688.

³¹⁷ KARAHAN, s. 143; ŞANAL, s. 111; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 423; ATAMER, s. 92-93; CAN, s. 89.

F. Hükümsüzlük Davasında Süre

Tasarımın hükümsüzlüğü davası, tasarımın koruma süresine göre ya da tasarım hakkının sona ermesini izleyen beş yıl içinde açılabilir. SMK m. 78'in 3'üncü fıkrasına göre, "*Tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin olarak koruma süresince veya tasarım hakkının sona ermesini izleyen beş yıl içinde dava açılabilir*". Bu süre, beş yıl olan koruma süresinin sonundan başlayarak koruma süresinin yenilenerek uzatılması zamanında yenilemenin kaç defa yapılmasına göre, on, on beş veya yirmi beş yıllık sürenin sonunda başlayacaktır.³¹⁸ Dolayısıyla, hükümsüzlük davası zamanaşımına uğramayacaktır. Zira, tescil sürekli bir hukuka aykırılık oluşturmaktadır, yani süreklilik arz etmektedir.³¹⁹ Hükümsüzlük davasının açılması için TPMK'na yapılan başvuruya iki ay süre içinde itiraz edilmesi şartı aranmamıştır.³²⁰ Bu konu patent ve markalar için de geçerlidir.³²¹

Eski tasarım mevzuatına göre, bahs edilen süre iki yıl teşkil etmekte idi. Bu nedenle de SMK'dan önceki mahkeme davalarında iki yıl içinde dava açılması kabul edilmektedir. Örneğin, mahkeme kararında, "gasp davasının iki yıl içinde açılmadığı... gerekçesiyle davanın kabulüne... tasarım belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmiştir..." SMK'dan sonra verilen Yargıtay kararında bu karar onanmıştır.³²²

G. Hükümsüzlük Kararının Etkileri

Hukuk kurallarının maksadı, bir yandan toplumda olan güveni, düzeni, adaleti sağlamak, diğer yandan ise, karşılaştıran menfaatlerin dengesini belirli kurallarla dengelemektedir. Bu dengenin kurulması için kurallar arasındaki ilişkiye dikkate edilmelidir. Aksi halde, Suluk'un dediği gibi, "bir yapının altındaki temeli dinamitleyerek tüm sistemi çöktürülebilir"³²³. Bu düşünceden yola çıkarak mahkeme tarafından verilen hükümsüzlük kararlarının geçmişe doğru etkili olması kuralı ve onun istisnaları, bazı ifade farklılıkları istisna olmakla tasarımlar dahil tüm sınai mülkiyet hakları için kabul edilmiştir.³²⁴

³¹⁸ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 651; ATAMER, s.93; CAN, s. 93.

³¹⁹ KARAHAN, s. 531; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 424; ARKAN, s. 167; ATAMER, s. 94.

³²⁰ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 425.

³²¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 686.

³²² Y. 11.HD., T. 26.6.2019, E. 2018/3223, K. 2019/4883. (kazancı.com)

³²³ SULUK, Cahit, Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi, Fikri Mülkiyet Dergisi, S. 3, 2006, s. 38.

³²⁴ YALÇIN, s. 143.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, hükümsüzlük kararının sonuçları kural olarak geriye etkilidir. SMK m. 79'un 1'inci fıkrasına göre, "*Tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin karar geçmişe etkili olup, tasarıma bu Kanunla sağlanan koruma hiç doğmamış sayılır*". Kesinleşen hükümsüzlük kararı her kеше karşı hüküm doğurmaktadır. Buna göre hükümsüzlük kararı belge sahibine karşı hüküm doğuracağı gibi haleflerine karşı da ileri sürülebilmektedir. Kesinleşen hükümsüzlük kararı mahkeme tarafından resen TPMK'a gönderir ve daha sonra bunun üzerine TPMK kaydı sicilden terkin eder ve bültende yayımlar.³²⁵ "*Tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş karar herkese karşı hüküm doğurur. Hükümsüzlük kararının kesinleşmesinden sonra mahkeme bu kararı Kuruma resen gönderir. Hükümsüz kılınan tasarım, Kurum tarafından sicilden terkin edilir ve Bültende yayımlanır.*"³²⁶

Geriye etkili olma kuralının katı bir şekilde uygulanması adil olmayacağı düşüncesiyle, kanun koyucu bu kurala iki istisna belirlemiştir. Bu istisnalara göre tasarım sahibinin ağır ihmali ya da kötü niyetli davranmasından dolayı zarar görenlerin tazminat talepleri saklı kalmak koşuluyla hükümsüzlüğün geçmişe dönük etkisi aşağıdaki iki durumda etkilenmemektedir³²⁷:

- a) "*Hükümsüzlüğe karar verilmeden önce tasarımın sağladığı haklara tecavüz nedeniyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar.*"³²⁸ Hakkında hükümsüzlük kararı verilen belge sahibi, bu kararın verildiği tarihten önce tasarım hakkına tecavüz edildiği iddiasıyla dava açarak tecavüz eden kişiden tazminat almışsa, bu tazminatın iadesi istenemez. Aynı zamanda uygulanmış tedbir kararları da hükümsüzlük kararından etkilenmemektedir.³²⁹ Konu ile ilgili örnek vermek gerekirse, X firması sahibi olduğu tasarıma tecavüz nedeniyle Y firmasına tazminat davası açmış ve açılan tazminat sonucunda 100 bin TL tazminat tahsil etmiştir. Burada Y firması tasarımın sonradan hükümsüz kılınması nedenini ileri sürerek parasının iadesini talep edemez. Ancak belge sahibi olan X firması kötü niyetliyse hem sözleşme bedellerini hem de

³²⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 336.

³²⁶ SMK m. 79 fıkra 4.

³²⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 336.

³²⁸ SMK m. 79 fıkra 2 bent a.

³²⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 647.

mahkeme kararı sonucunda aldığı tazminatları teorik olarak iade etmek zorundadır.³³⁰

Diğer bir konu ise, hükmün uygulanabilmesi için kararın kesinleşmesinin yeterli olmaması ve aynı zamanda uygulanmış olmasının da gerekli olmasıdır. Kararın davalının iradesiyle ya da icra yolu ile uygulanması her hangi bir önem taşımamaktadır.³³¹

b) *“Hükümsüzlüğe karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler.”*

Bu halde, uygulanmış sözleşmelerden kasıt sözleşmenin ifa edilmiş olmasıdır.³³² Devir, lisans, franchising gibi sözleşmeler hükümsüzlük kararından önce yapılmış ve uygulanmış olabilir. Kural olarak artık bu sözleşmeler gereği verilenlerin iadesi talep edilemez. Mahkeme kararlarında olduğu gibi hükümsüzlük kararlarından etkilenmeyecek sözleşmelerin de uygulanmış olması gerekir. Mesela, bir lisans sözleşmesinin uygulanmış kısmı etkilenmeyecek, ama aynı zamanda uygulanmamış kısmı da artık uygulamaya sokulmayacaktır.³³³ Mesela, hakkında hükümsüzlük kararı çıkarılmış tasarıma ait bir lisans sözleşmesi yapılmışsa ve bu sözleşmenin hükümleri hükümsüzlük kararının çıkarılmasından sonraki zamanı da kapsamaktaysa ya da bir devir sözleşmesi imzalanmışsa, hükümsüzlük kararının çıkarılması ile bunlar da sona erecektir. Bu tür lisans ya da devir sözleşmesi için öncesinde tam bedel ödenmesi durumunda hükümsüzlük kararının çıkarılmasından sonraki dönemle ilgili ücretin iadesi istenilebilir. Aynı zamanda durum ve şartlar, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile ücretin tamamen ödenmesi de talep edilebilir.³³⁴ Başkasının tasarım hakkını gasp etmek yoluyla tasarım tescil başvurusu yapan kişi, tasarımın aslında kendisine ait olmadığını bildiği ya da bilmesi gerektiği durumda, üçüncü kişiyle lisans, devir sözleşmesi yapmışsa, daha sonradan gerçek hak sahibi kendisine karşı hükümsüzlük davası açmışsa,

³³⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 336.

³³¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 336.

³³² TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 648.

³³³ SULUK/KARASU/NAL, s. 337.

³³⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 648; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 435; KARAHAN, s. 152; ŞANAL, s. 119.

artık üçüncü kişinin gasp nedeniyle başvuru yapan kişiden sözleşme göre verdiği ücretin iadesini isteyebilir.³³⁵

Yukarıda belirtilen her iki istisna halinde hükümsüzlüğüne karar verilen belge sahibinin kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme talepleri hükümsüzlük kararından etkilenir. Buradan da anlaşıldığı üzere belge sahibinin kötü niyetle davranmasından dolayı zararlar, tazminat ve sebepsiz zenginleşme davalarına konu olabilecektir. Lisans verenin kötü niyeti varsa lisans alanın bütün zararlarını karşılaması gerekmektedir. Bu durum yukarıda belirtilen her iki istisna durumu için geçerli sayılmaktadır.³³⁶ Tecavüzde bulunan kişinin başvuru veya tasarım hakkını ihlal ettiğini bilmemeli ya da bilebilecek halde olmaması gerekmektedir. İhmal eden kişi kusurlu ise, kusurun derecesi önem arz etmeden tazminat isteyemez. Sebepsiz zenginleşme için ise somut olayın incelenmesi gerekecektir.³³⁷ İhmal, hukuka aykırı sonucu istememekle birlikte, böyle bir sonucun meydana gelmemesi için şartların gerekli kıldığı özenin gösterilmemesidir.³³⁸

Özetle, tasarımın hükümsüzlüğünü talep eden taraf değil, hakkında hükümsüzlük kararı verilen tasarımın önceki hak sahibi ile işlem yapan kişiler kastedilmektedir. Eğer hak sahipliğinin gaspı konusunda, gasp eden kişi kötüniyetli ise ya da tasarım hakkını ihmal etmişse yapılmış sözleşme yahut mahkeme kararının diğer tarafının tazminat istemesi ya da sebepsiz zenginleşme talep etmesi mümkün olacaktır.³³⁹

Kısacası kanun koyucu hükümsüzlük kararının geriye etkili olacağını ana kural olarak konulmuştur, fakat uygulanmış olan mahkeme kararları ile uygulanmış sözleşmelerin bu kuraldan etkilenmeyeceği istisna olarak belirlenmiş, aynı zamanda kötü niyetli olan belge sahiblerinin verdikleri zararları karşılayacaklarını ayrıca hüküm altına almıştır.³⁴⁰

Mevzuattaki bu düzenlemenin olmasına rağmen Yargıtay farklı görüştedir. Yargıtaya göre, marka, patent, tasarım, ticaret ünvanı gibi bir belge hükümsüz

³³⁵ ATAMER, s. 97; ARKAN, s. 168; KARAHAN, s. 152.

³³⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 337.

³³⁷ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 648.

³³⁸ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 558-559.

³³⁹ ATAMER, s. 98.

³⁴⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 337.

kılınıncayadek geçerli olacaktır. Geçerli olan bir belgenin kullanımı meşru olup haksız rekabet teşkil etmez.³⁴¹ Yargıtay, belge sahibinin kötü niyetli olup olmadığı ile ilgilenmemektedir. Ancak son dönemlerde içtihat hukukundaki bu fikrin biraz yumuşadığı denilebilir. Sözelimi, 2013 tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına göre belge sahibi belgenin geçerli olduğu dönemde kötü niyeti olmak üzere üçüncü bir kişiye zarar vermişse, bu zararları karşılamak zorundadır.³⁴²

Tecavüz davasında karşı taraf müstakil bir dava ya da karşılık dava yoluyla belgenin hükümsüzlüğünü talep etmediği sürece mahkeme kendiliğinden hükümsüzlüğü tespit ederek ilgili belgenin hükümsüzlüğüne karar veremez. Aynı zamanda mahkeme hükümsüzlük şartlarını tespit etmekle tecavüz davasını da reddedemez, çünkü hükümsüz kılınmayan belge sahibi hakkını ileri sürebilir. Kendisine karşı tecavüz davası açılan kişi muhakkak bir hükümsüzlük davası açarak belgeyi ortadan kaldırmak zorundadır. Başka bir ifade ile davalı hükümsüzlük hallerini bir defa olarak ileri süremez.³⁴³

Hükümsüzlük kararı verilirler kısmi hükümsüzlük kararı da çıkarılabileceği için, yalnızca ilgili bölüme ilişkin ürün yahut ürünler bakımından dikkate alınabilir. Kısmi hükümsüzlük kararı zamanı, tasarıma ait hükümsüzlük kararı verilmeyen bölümler bakımından tescil geçerliliğini korur.³⁴⁴

³⁴¹ Yargıtay 11. HD, E. 2003/ 13394; K. 2004/9665; T. 12.01.2004. (SULUK/KARASU/NAL, s. 337).

³⁴² HGK, E. 2013/ 399; K. 2013/ 399; T. 27.03.2013. (MEMİŞ Tekin, Fikri Mülkiyet Yıllığı 2016, Yetkin Yayıncılık, İstanbul, Nisan , 2019, s. 422).

³⁴³ Y. 11.HD., T. 17.02.2003, E. 2002/8526, K. 2003/1075. (SULUK/KARASU/NAL, s. 338).

³⁴⁴ TEKİNALP, s. 99.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

TECAVÜZ HALİ OLARAK GASP VE HUKUKİ SONUÇLARI

I. Tecavüz Tanımı

A. Tecavüz Kavramı

Tasarım hakkı, sahibine inhisari haklar tanıyan, mutlak nitelikte bir haktır. İnhisari haklar sayesinde tasarım sahibi tasarımını yalnız kendisi kullanabilir, üçüncü kişilerin tasarım sahibinin izni olmadan onun tasarımını kullanmasını engellemek hakkına sahiptir. Bu tür inhisari haklar, tasarım sahibine mutlak bir egemenlik alanı tanıdığı için, bu alana tasarım sahibinin yetki vermediği kişilerin yapabileceği tecavüze karşı korumayı da belirlemiştir. Dolayısıyla, inhisari hakların bir kısmını da tecavüze karşı koruma oluşturmaktadır.³⁴⁵

Tecavüz sözü “hücum etme, saldırma, haddi aşma, başkasının hakkına saldırmak (haksız olarak), başkasının hakkına el uzatma, sınırı geçme” anlamlarını taşımaktadır. Tasarım hakkına tecavüz, tasarım sahibinin rızası olmadan, mevzuatta yer alan fiillerden biriyle tasarıma yapılmış müdahaledir. Bu tür fiiller nitelik olarak birer haksız fiildir.³⁴⁶ Hukuki bir alana yapılan, hukuken hatalı olan bir davranışla müdahale edilmesi söz konusudur. Yapılmış olan bu müdahale izinsiz yahut yetkisiz yapılması sebebiyle tecavüz olarak kabul edilecektir.³⁴⁷

Hem başvuru, hem de tasarım hakkı korunmaktadır. Yani, başvuru aşamasındaki bir tasarımın izinsiz kullanımı da hak ihlalidir. Buna göre, başvuru yayımlandığı takdirde başvuru sahibi tecavüz sebebiyle dava açabilmektedir. İhlali gerçekleştiren kötü niyetli biriye, tasarımın yayımlanmasının öncesinde de bu dava açılabilir.³⁴⁸

Tecavüzün varlığı için kusur aranmaz. Tazminat talepleri bakımından kusur gereklidir. Bu anlamda korunma kapsamındaki tasarımın tescilli olduğu ile ilgili kaydın ürün, ambalaj ya da faturaya konulmamış olması, bu durumu tecavüz olmaktan kaçındırmaz. Tescil işaretleri sadece kusurun değerlendirilmesinde dikket

³⁴⁵ ŞEHİRALİ, s. 100; SARAÇ, s. 149.

³⁴⁶ KÖSE, s. 60; ARKAN, s. 174; SULUK/KARASU/NAL, s. 339; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 624.

³⁴⁷ SULUK, Tasarımlar, s. 437.

³⁴⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 339.

alınmaktadır.³⁴⁹ SMK m. 81 fıkra 3'e göre, "Koruma kapsamındaki tasarımın tescilli olduğuna ilişkin kaydın ürün, ambalaj veya fatura üzerine konulmamış olması, bu maddede sayılan fiilleri tasarım hakkına tecavüz olmaktan çıkarmaz".

B. Tecavüz halleri

- a) İzinsiz olarak tasarımın ticari amaçla kullanılması: SMK m. 81'in 1'inci fıkrasının a bentine göre, "Tasarım sahibinin izni olmaksızın bu Kanun hükümlerine göre koruma kapsamındaki bir tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünün aynısını veya genel izlenim itibarıyla ayırt edilemeyecek kadar benzerini üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme yapmak için öneride bulunmak, ticari amaçla kullanmak veya bu amaçlarla bulundurmak, başka bir şekilde ticaret alanına çıkarmak, ithal işlemine tabi tutmak".

Yukarıdaki hükümde sayılan kullanım halleri birbirinden bağımsız haldedir. Tecavüzün varlığı için taklit ürünün üretilmesi yeterlidir ve onun satışını yapmaya gerek yoktur. Bu sebeple, taklit ürünün satışını gerçekleştiren kişi, onu üretmediği iddiasıyla yaptığı eylemin hukuka aykırı olmadığını ileri süremez. Aynı zamanda ihracat maksatlı bir ürünün Türkiye'de yalnızca üretiminin yapılması da tecavüz sayılacaktır, çünkü üretim tek başına tecavüz eylemini sürdürmektedir.³⁵⁰

- b) İzinsiz olarak lisans hakkının genişletilmesi ya da devredilmesi: SMK m. 81'in 1'inci fıkrasının b bentine göre, "Tasarım sahibi tarafından lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek" tasarım hakkına tecavüz hali sayılmaktadır. Örneğin, İstanbul'un Avrupa yakasında satış yetkisi olan lisans alan, Anadolu yakasında satış yaparsa ihlal gerçekleşir. Aynı zamanda lisans alanın yetkisi olmadığı halde alt lisans vermesi durumu da hak ihlali sayılmaktadır.
- c) Gasp: Gasp, tasarım hakkına tecavüz hallerinden biridir.³⁵¹ Bu konu alt bölüm başlığı olduğu için tezin devamında daha ayrıntılı incelenecektir.

³⁴⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 339.

³⁵⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 340.

³⁵¹ SMK m. 81 fıkra 1 bent c.

C. Gasp Sebebiyle Oluşan Tecavüz Hali

Gasp, gerçek tasarım hakkı sahibi dışındaki bir kimse tarafından söz konusu olan tasarım için TPMK nezdinde tescil başvurusu yapılması ya da tasarımın kendi adına tescil edilmesidir. Tescilsiz tasarımlar bakımından ise, tasarımın sahiplenilmesi gasp olarak sayılmaktadır. Aynı zamanda birden çok kişinin bir tasarıma müştereken sahip olmalarına rağmen, bunlardan birinin veya birkaçının kendi adlarına tasarımı tescil ettirmesi ya da tasarımı sahiplenmesi gasp sayılacaktır. Bu tür gasp kısmi gasptir. Gasp halinde tasarımın gerçek sahibi mevzuatta öngörülen sürelerle uyararak tasarımdan doğan hak ve talepler yanında, isterse tasarımın kendisine devrini, isterse de tasarımın hükümsüz kılınmasını isteyebilir.³⁵²

Tasarım hakkına gasp tecavüz nedenlerinden biri sayılmaktadır,³⁵³ fakat gaspın tecavüz nedenleri arasında olması doktrinde tartışma konusudur. Doktrinde, tasarımın gerçek hak sahibinin sicile kaydedilmeden önce hakkını korumak yönündeki davaları talep edemeyeceğini savunan görüşler vardır.³⁵⁴ Köse'nin fikrine göre, gasp zamanı korumadan yararlanacak, aynı zamanda tecavüz nedeni ile dava açabilecek kişi, sicilde kayıtlı olmayan üçüncü kişi durumundaki gerçek ya da tüzel kişidir. Henüz sicile kaydedilmemiş olan ve tasarım hakkı sahipliği kesinleştirilmemiş olan üçüncü kişinin tecavüz davalarını açamaması ve bu tür davaları sadece tasarım üzerindeki hak sahipliği kesin olarak belirlendikten ve sicilde hak sahibi olarak kaydedildikten sonra açabilmesi daha uygun görünmektedir,³⁵⁵ fakat kanaatimizce, gerçek hak sahibinin, TPMK'na tasarım tescili için başvuru yapan kişiye karşı dava açabilmesi, kendi tasarımının başkasının adına sicile kaydedilmeden hakkını savunması daha uygundur ve Kanun'nun bu yönde olmasını doğru bulmaktayız.

Uygulamada yaşanan sorunlardan biri, bir tasarımın birden fazla kişinin tescilli tasarımı olması durumudur. Bu durumda önceliğin hangi tescil sahibine verilmesi tartışma konusudur. Birbiri ile belirgin benzerlik taşıyan iki tasarımın iki farklı kişi tarafından tescil edilmesi durumunda, birinci olarak tasarımı tescil ettiren kişinin tasarım hakkının, ikinci olarak tasarımı tescil ettiren kişi tarafından kullanımı

³⁵² SULUK/KARASU/NAL, s. 340.

³⁵³ SMK m. 81 fıkra 1 bent c.

³⁵⁴ ODMAN, Boztosun, Ayşe, İslahçı Hakkı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 239; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 452.

³⁵⁵ KÖSE, s. 63.

sebebiyle tecavüze uğraması söz konusu olabilir. Aksi durum da söz konusudur, yani ilk olarak tasarımı tescil ettiren kişi tasarımı gasp etmiş de olabilir. Dolayısıyla, ikinci tescil ettirenin hukuka uygun olması kabul edilirse bu tescil varlığını sürdürdüğü sürece birinci tescil ettirenin tescilli hakkını bu kişiye karşı ileri sürememesi anlamına gelecektir, ilk tescil ettirenin tasarım hakkını ileri sürülebilmesi yalnız sonraki tescilin hukuki etkisinin ortadan kalkması, yani hükümsüzlüğüne karar verilmesi yolu ile mümkün olacaktır.³⁵⁶

Sınai haklar sisteminde aynı konu ile ilgili birden fazla kişi tarafından hak talep edilmesi ya da birden fazla tescilin mevcut olması durumunda bunların birbirleriyle olan ilişkisini düzenleyen ilke genel olarak “öncelik ilkesi” olarak kabul edilmektedir. Öncelik ilkesine göre önceki tarihli hak sahibinin, sonraki tarihli hak sahibine üstünlüğü vardır. Öncelik ilkesi genelde sistemin sınai hakka konu olan ürünlerin en kısa zamanda toplumla paylaşılmasını teşvik etme amacını taşımaktadır. Bu sebepten başvurunun yapıldığı tarih özel önem arz etmektedir.³⁵⁷

Yukarıdaki ilkenin aksi olarak SMK’da, tasarım siciline birinci olarak tasarım sahibi olarak kayıt edilmiş kişiye karşı hükümsüzlük davası açılabilmesi ile ilgili hüküm bulunmaktadır. Ayrıca hükümsüzlük davası ile birlikte tecavüzün mevcut olmadığının tespiti davası da açılabilir, fakat doktrinde daha çok “öncelik ilkesi” savunulmaktadır. Yani birinci tescil ettiren kişinin tasarım haklarının üstünlüğü kabul edilmekte ve ikinci tescil ettiren kişinin tescilinin tecavüz nitelikli olduğu düşünülmektedir.³⁵⁸

Yargıtayın görüşüne göre ise, bir tasarım, başkasına ait olan fikri mülkiyet hakkını içerirse, yani o hakka tecavüz etse dahi, ikinci tarihli tasarımın tescili devam ettiği süre boyunca tasarım sahibi tasarımdan doğan haklarını kullanabilecektir.³⁵⁹ Yargıtay’ın tescilli tasarım hakkının kullanımın hukuka uygunluğuna ilişkin uygulaması mutlak niteliklidir ve tasarım tescilinin kötüniyetli olduğu durumlarda da, tescil devam ettiği sürece tecavüzün ve haksız rekabetin mevcutluğundan söz edilemeyeceği kabul edilmektedir.³⁶⁰

³⁵⁶ ŞEHİRALİ, Tecavüz, s. 41.

³⁵⁷ ŞEHİRALİ, Tecavüz, s. 48.

³⁵⁸ Konu ile ilgili geniş bilgi için Bkz. ŞEHİRALİ, Tecavüz, s. 50.

³⁵⁹ Y. 11.HD., T. 31.10.2011, E. 2010/3229, K. 2011/14640. (kazancı.com)

³⁶⁰ YHGK, T. 16.07.2008, E. 2008/11501, K. 2008/507. (kazancı.com)

Kanaatimizce, bu konu genel olarak değil, Yargıtay tarafından her bir somut olaya özel olarak değerlendirilmelidir. Öncelikle, TPMK tarafından bir tasarımın birden fazla kişi adına sicile kayıt edilmesi durumunun önlenmesi gerekmektedir. Zira bu tür durumlar hem kötünietli olmakla başkasının tasarladığı tasarımı daha erken kendi adına tescil ettirmek yolu ile gasp ederek, hem iyiniyetli olmakla ilk olarak kendinin tasarladığını düşünüp önceden başkası tarafından tasarlanmış ve tescil ettirilmiş bir tasarımı yeniden tasarlayarak, hem de kötünietli olmakla tescil edilmiş bir tasarımı yeniden tescil ettirmek yolu ile ortaya çıkabilir. Bu zaman birden fazla kişi adına tescil edilmiş tasarımların kime ait olmasını Yargıtay somut olayı değerlendirerek tescilin hükümsüzlüğüne veya olayın tecavüz nitelikli olmasına karar vermelidir. Olayın özelliğine göre hem hükümsüzlük, hem de tecavüz davası açılabilir. Yukarıda belirttiğimiz üzere hükümsüzlükle birlikte tecavüzün olmadığı tespiti davası da açılabilir.

II. Gasp Halinde Gerçek Hak Sahibinin İleri Sürebileceği Davalar

Tasarım hakkına tecavüz durumunun oluşması ile tasarım hakkı sahibinin mutlak hakları ihlal edilmektedir. Bu tür haksız ihlallere karşı hak sahibine mevzuatta bazı haklar sağlanmış, bazı talepler edebilmesi hakkı tanınmıştır. Tecavüz tehlikesi mevcut olduğu durumlarda buna engel olmak maksadıyla tasarım hakkı sahibine Kanunca tanınan talepler, hakkın ihlali sebebiyle oluşan hukuka aykırı sonuçların ortadan kaldırılması sebebiyle belirlenmiş taleplerdir.³⁶¹

Tasarım hakkına tecavüz durumunda tasarım hakkı sahibinin talep edebileceği haklar SMK 149'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede belirtilen talepler nitelik itibarı ile mahkeme nezdinde, nizalı dava olarak ileri sürülebilir. 149'uncu maddede belirtilen hukuk davalarından bazıları hem ayrı ayrı, hem de aynı bir davanın içinde birlikte talep edilebilmesi mümkündür.³⁶² Bu taleplerden gasp suçu ile ilgili olanlar aşağıda incelenecektir.

A. Delillerin Tespiti

Tasarım hakkı sahibi, ihlal iddiasına dayalı tazminat davası açmadan önce delillerin tespiti veya açılmış tazminat davasında uğramış olduğu zarar miktarının

³⁶¹ BİLGİN, Tasarım, s. 77.

³⁶² KAYA, Marka, s. 277.

belirlenebilmesi için, hakkın kullanılmasına ilişkin belgelerin tazminat yükümlüsü tarafından mahkemeye sunulması isteyebilir. Tespit davası ile delillerin tespitini birbiriyle karıştırmamak gerekir. Delillerin tespiti dava türü değildir, bir tedbirdir. Temyizi kabil değildir, tespite itiraz etmek mümkündür. Ancak tespit bir davadır ve bu davanın temyizi kabildir.³⁶³

2004 yılından önceki düzenleme zamanında, Yargıtay ve doktrindeki esas görüşe göre, 554 sayılı KHK'da, fikri hakları düzenleyen diğer KHK'larda düzenlenen delillerin tespiti davası ile Türk Hukuku'na yeni bir dava türü getirilmiştir.³⁶⁴ Türk Hukuku'nda somut olaylar tek başına tespit davasının konusu olamamakla birlikte, yalnızca bir hukuki ilişki ile tespit davasının konusunu oluşturabilmektedirler. Delillerin tespiti davası ise, istisna teşkil etmektedir.³⁶⁵

2004 yılından sonra, Kanun'da yapılan değişikliğe göre, 554 sayılı KHK m. 62'deki hükmü bir dava niteliğinde değil, delillerin tespiti olarak değerlendirildi,³⁶⁶ ancak bu Kanun'un Tasarısında m. 71'de, 2004 yılından önceki hükümlerde olduğu gibi "delillerin tespiti davası" başlığına yer verilmişti. Güncel Kanun olan SMK'na göre ise, "delillerin tespiti", hak sahibinin mahkemeden talep edebileceği davalar sırasında sayılmamaktadır. Hak sahibinin "delillerin tespiti" işlemini tazminat davası açmadan önce mahkemeden talep edebilmesi düzenlenmektedir.

*"Hak sahibi, sınai mülkiyet hakkının ihlali iddiasına dayalı tazminat davası açmadan önce, delillerin tespiti ya da açılmış tazminat davasında uğramış olduğu zarar miktarının belirlenebilmesi için, sınai mülkiyet hakkının kullanılması ile ilgili belgelerin, tazminat yükümlüsü tarafından mahkemeye sunulması konusunda karar verilmesini mahkemeden talep edebilir."*³⁶⁷

Delillerin tespiti ve muhafazası ile ilgili yapılan tedbirler, tasarımından doğan haklara tecavüz sayılabilecek fiillerin konusu olan ürünler ile bu ürünlerin üretiminde, dağıtımında kullanılan malzemelerin, araçların ve bunlarla ilgili olan belgelerin örnek

³⁶³ ATAMER, s. 129.

³⁶⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 456; ŞAHİNALP, s. 329; ARIKAN, s. 231; DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, Alkım Yayınevi İstanbul, 2002, s. 99; SARAÇ, s. 240; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 485.

³⁶⁵ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 486.

³⁶⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 456.

³⁶⁷ SMK m. 150 fıkra 3.

alınarak ya da örnek alınmadan tespitinin yapılması veya bunlara el konulması şeklinde olabilmektedir.³⁶⁸

Uygulamada bu tür talep, genellikle tecavüz eden kişiye haber verilmeden ani olarak tecavüz eden kişinin iş yerine veya delilin bulunduğu yere gidilerek yapılmaktadır. Aksi durumda tecavüze bulunan kişi delil karartmasına giderek tecavüz etmediği savunmasını yapabilmektedir. Bazı durumlarda tecavüz eden kişi, delilleri istese de ortadan kaldıramayacağı için mahkeme marifeti ile kendisine tebliğat yapılmakta ve bu kişi gerekli işlemlerden başta haberdar olmaktadır.³⁶⁹

Delillerin tespiti davası yoluyla tasarım hakları ile ilgili talep ileri sürmeye hakkı olan kişinin, bu haklarına yapılan tecavüz niteliğindeki hareketlerin tespitini mahkemeden isteyebilmektedir. Bu halde, tasarım hakkı gasp edilmiş olan kişi de tasarım hakkına sahip olmayan kişinin başvuruda bulunduğunu ya da tasarımın bu kişinin adına tescil edildiğinin tespitini mahkemeden isteyebilir, fakat delil tespitini bir dava olarak değil, bir tedbir olarak talep edebilecektir.³⁷⁰

Uygulamada, tasarım hakkının ihlalinin olup olmaması ile ilgili delil tespit raporları, ihlal ürün örnekleri, faturalar, belgeler, üretim ile ilgili kayıtlar, tasarım tescil belgesinin görselleri büyük önem taşıyan belgelerdir. Bir başvuruda yapıldıkta ya da dava açıldığı zaman TPMK tarafından verilen geçerli tescil belgesinin ibrazı istenmelidir. Bununla birlikte, kurum kayıtlarından ya da web ortamından geçerlilik denetimi de yapılmalıdır.³⁷¹

B. Tecavüzün Tespiti Davası

Sınai hak sahibi, üçüncü kişiye ait “fiilin tecavüz olup olmadığının tespiti”ni talep edebilir.³⁷² Sadece tasarım hakkı sahibi bu talepte bulunabilir. Bu tür davalarda, bir fiil tecavüz niteliğinde olup olmadığı araştırılmaktadır.³⁷³ “Fiilin tecavüz olup

³⁶⁸ FİDAN, İsmail, Tescilli Tsarım Sahibi Tarafından İleri Sürülebilecek Talepler Ve Açılabilir Davalar, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, S. 1, 2016, s. 81-82.

³⁶⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 409.

³⁷⁰ ATAMER, s. 130.

³⁷¹ GÜNEŞ, İlkeler, s. 1421.

³⁷² SMK m. 149 Fıkra 1 bent a.

³⁷³ SULUK, Tasarımlar, s. 533.

olmadığının tespiti” davası, tecavüzün sona erdiği, ancak etkilerinin bitmeyip devam ettiği hallerde açılmaktadır.³⁷⁴

Tecavüzün tespiti davasının amacı, tecavüzün gerçekleştiğini ispata yarayabilecek delillerin toplanarak ortaya çıkarılması ya da tecavüzün var olmadığının tespitidir. Bu tür dava, hak sahibi tarafından ikame edilen, hakkına tecavüzün var olduğunun belirlenmesi maksadını taşıyan bir davadır.³⁷⁵ Olumlu tecavüzün tespiti davalarında gerekli olan hukuki fayda, davacının kendisine yönelmiş olan tehlike ya da tereddütlü durumun ortaya çıkarabileceği yalnızca tespit davası ile ortadan kaldırılabilmesidir.³⁷⁶

Uygulamada bu dava, genellikle tek başına açılmamaktadır. Tecavüzün tespiti davası tecavüzün önlenmesi, önleme, durdurma, kaldırma, bazı zamanlarda da tazminat davalarıyla birlikte açılmaktadır.³⁷⁷

Tecavüzün mevcut olmadığına ilişkin dava üçüncü kişiler tarafından açılırken, yukarıda da söylediğimiz gibi, tecavüzün tespiti davasını tasarımların hakkı sahibi açmaktadır. Delillerin tespiti, işlenen fiil ile ilgili delillerin toplanmasını amacını taşırken, tecavüzün tespiti davasında bizzat fiilin kendisinin tecavüz olup olmadığının belirlenmesi ile ilgilidir.³⁷⁸ Davanın açılabilmesi için kusur şartı aranmamaktadır. Bu sebeple de tasarımların hakkı sahibi mütecaviz kusursuz olsa dahi tecavüzün tespiti davasını açabilir.³⁷⁹

Tespit davalarının sonucunda verilen karar cebri icraya konu olamaz. Bu kararlar sadece davacının hakkının içeriğini ve aynı zamanda kapsamını belirlemekte ve kesin hüküm teşkil etmektedir.³⁸⁰

Gasp durumunda “fiilin tecavüz olup olmadığının tespiti” davasının açılması söz konusu olabilir. Hak sahibi olmayan bir kişi tasarımların başvurusunda bulunmuş ya da tasarımların tescil ettirmişse ve tasarımların hakkı sona erdikten, yani tecavüz sona erdikten sonra gerçek hak sahibi için etkileri devam etmekteyse, gerçek hak sahibi tecavüzün

³⁷⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 659.

³⁷⁵ TUNCER, İdil, Fikri Mülkiyet Haklarına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel S., 2010, s. 630.

³⁷⁶ ATALAY, Özcan, Uygulamada Tesbit Davası Ve Dava Şartı, ABD, S. 3, 1979, s. 31.

³⁷⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 409.

³⁷⁸ SULUK, Tasarımlar, s. 534.

³⁷⁹ ÇELİK, Nefise, Koç, Tasarımların Ulusal ve Uluslararası Hukukta Tescili ve Korunması, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 114; SULUK, Tasarımlar, s. 534.

³⁸⁰ SULUK, Tasarımlar, s. 534.

tespiti davasını açabilmektedir.³⁸¹ Örneğin, firma çalışanın, davaya konu olan yem karma makinesi'nin geliştirilmesi sürecinde firmanın tasarım ekibinde görev alması, fakat sonradan yem karma makinası tasarımını kendi adına tescil ettirmesi, firma tarafından gasp nedeniyle tecavüzün tespiti davasının açılmasına bir sebeptir.³⁸²

C. Tecavüzün Durdurulması Ve Önlenmesi Davası

Tasarım sahibi, tasarım hakkına tecavüz fiillerinin durdurulmasını talep edebilmektedir.³⁸³ Fiillerin durdurulması davası, devam eden tecavüzü sonlandırmak için açılan bir eda davasıdır. Bu davanın açılabilmesi için tecavüzde bulunanın kusuru ve zararın varlığı şartı aranmayacaktır.³⁸⁴ Fiillerin durdurulması davası SMK m. 149 fıkra 1'in c bendinde yer almıştır. Fiillerin durdurulması davasının maksadını tecavüzü oluşturan fiillerin durdurulması, tasarım hakkına karşı muhtemel bir tecavüz tehlikesinin önlenmesini yaratmaktır. Bu tür davalar, devam etmekte olan bir tecavüzün ya da sona ermiş, fakat her an tekrar edebilecek bir tehlike durumunda veya henüz tecavüz fiili başlamamış, ancak başlayacağı ile ilgili ciddi belirtilerin mevcut olması durumunda açılabilir.³⁸⁵ Bu davanın açılabilmesi için tasarım hakkı sahibinin zarara uğraması ya da mütecavizin kusuru şartı aranmamaktadır,³⁸⁶ fakat tecavüz ihtimalinin somutlaşması gerekir, salt tecavüz tehlikesi ileri sürülmekle bu dava açılmaz. Dava tecavüzün durdurulması ve önlenmesi ile ilgili olduğundan, tecavüzün sona ermesi halinde de açılmaz. Tecavüz devam ettiği zaman boyunca bu dava açılabilir ve bu durumlarda zamanaşımı söz konusu olmayacaktır.³⁸⁷

Tecavüzün önlenmesi davası Türk Hukukunda bir önleme (men) davası olup, SMK m. 149 fıkra 1'in b bendinde yer almıştır. Önleme davası, başlama tehlikesi bulunan ya da başlamış olan bir tecavüzün devamını engellemek amacıyla açılmaktadır.³⁸⁸

Gasp halinde tecavüzün durdurulması davası açılabilir, çünkü gerçek tasarım sahibi olmayan bir kişinin tasarımı tescil ettirmek için TPMK'na başvurması

³⁸¹ KÖSE, s. 65.

³⁸² Aynı zamanda bu davada tecavüzün önlenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde de bulunulmuştur. Y. 11.HD., T. 6.11.2018, E. 2017/1317, K. 2018/6800. (kazancı.com)

³⁸³ SMK m. 149 Fıkra 1 bent c.

³⁸⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 658; KAYA, Marka, s. 283; ŞEHİRALİ, s. 156; BİLGİN, Tez, s. 81.

³⁸⁵ YASAMAN, Hamdi, Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 817.

³⁸⁶ DÖNMEZ, İrfan, Markalar ve Haksız Rekabet Davaları, Beta Yayınevi, İstanbul, 1992, s.87, ÇELİK, s.115, SULUK, Tasarımlar, s.534.

³⁸⁷ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 46, SULUK, Tasarımlar, s. 535; FİDAN, s. 84; ÇELİK, s. 114.

³⁸⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 409.

ile birlikte tecavüz gerçekleşmiş olacaktır. Başvuru süresince ve tescil halinde tescil süresince tecavüz devam etmektedir. Bu zaman, gerçek hak sahibinin yapmış olduğu tecavüze son verilmesi için durdurma davası açması, başvuru işlemlerinin veya tescil işlemlerinin durdurulmasını talep etmesi mümkündür. Önleme davasının ise yalnız gerçek hak sahibi olmayan bir kişinin başvuru yapmak için tüm belgeleri TPMK'na vermek üzere hazırlaması durumunda mümkün olabileceği düşünülebilir.³⁸⁹

Tasarımın gaspı zamanı açılacak davalarda, tecavüzün önlenmesi ile ilgili ürünün başkasına devrinin engellenmesi de örnek verilebilir.³⁹⁰

SMK'daki tecavüzün önlenmesi ilkesi yeni bir düzenlemedir. Getirilen bu yenilikle, tasarım hakkı sahiplerine “muhtemel tecavüzün önlenmesi talebinde bulunabilme imkanı sağlanmıştır. Birleştirilmemiş, fakat birleştirildiği zaman tasarım hakkına tecavüz olarak değerlendirilebilecek ürünler açısından önleme ya da durdurma tedbirinin uygulanabilmesi öngörülmüştür. Muhtemel tecavüzün önlenmesi ile ilgili taleplerde, ortada henüz herhangi bir tecavüz fiili olup olmaması açısından kesin bir delil mevcut olmadığı için, bu durum bir tazminat nedeni sayılmayacaktır. Talebin tarihi itibarı ile mevcut bir tecavüz bulunmamaktadır ve bu durumda uğranılan bir zarar da mevcut olmamaktadır. Türkiye’de, yurt dışından ürünün etiketi, logosu ya da başka bir unsuru ayrı ayrı ithal edilip birleştirildikten sonra piyasa sürülebilir. Bu gibi durumlara, birleştirme yahut da gümrük aşamasında müdahale edilebilmesi maksadıyla düzenlemede yer ayrılmıştır.³⁹¹

Uygulamada daha çok, tasarım hakkına tecavüz edilmesi nedeniyle açılan tecavüzün önlenmesi davasına karşılık hükümsüzlük davası açılmaktadır. Bu hükümsüzlük davası, hem karşı dava olarak cevapla birlikte açılabilir, hem de ayrıca açılarak bekletici sorun yapılabilir. Diğer bir ihtimal de tecavüz davasında taraf olmayan kişiler tarafından açılan hükümsüzlük davalarıdır. Bu tür davalar dahi önemsenmeli ve göz önünde bulundurulmalıdır. Zira verilebilecek olan hükümsüz kararı yalnızca davanın taraflarını değil, herkesi bağlayacaktır.³⁹²

³⁸⁹ KÖSE, s. 66.

³⁹⁰ DEREN-YILDIRIM, s. 86.

³⁹¹ ÖZER, Fatma, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Genel Bir Değerlendirmesi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 128, Nisan, 2017, s. 136.

³⁹² GÜNEŞ, İlkeler, s. 1421.

D. Tecavüzün Kaldırılması Davası

Tasarım hakkı tecavüze uğramış olan kişi, mahkemeden yapılmış olan tecavüzün giderilmesini, yani tecavüzün maddi sonuçlarının, aynı zamanda yaratmış olduğu hukuki aykırılıkların ortadan kaldırılmasını, durumun tecavüzden önceki hale getirilmesini talep edebilir.³⁹³ Yani, tecavüzün kaldırılması davasının maksadı yapılmış olan tecavüzün sonuçlarının kaldırılmasıdır.³⁹⁴ Ref davasına karşılık gelen bu dava, tecavüzün sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelmiştir.³⁹⁵

Tecavüzün kaldırılması davasının açılabilmesi için tecavüzü oluşturan fiillerin hukuki sonuçlarının varlığı gereklidir ve yeterlidir. Tecavüzü teşkil eden fiilin devam etmesi ya da devam tehlikesinin olması şartı aranmamaktadır. Bu tür davalarda tecavüz edenin kişinin kusurlu olması şart değildir. Aynı zamanda tasarım hakkı sahibinin zarar görmüş olması durumu da önem arz etmemektedir.³⁹⁶

Tecavüzün sona ermesine rağmen etkileri sürmekteyse, tecavüzün sürdüğü varsayılarak önleme ve kaldırma davaları açılabilir. Örneğin, bir markaya tecavüz edilerek üretilen ürünün üretimine başlanmasını ya da üretime başlanmışsa bu üretimin sürmesini engelleme önleme, üretilen ürünlerin imhası ya da ürünlerde değişiklik yapılması ise kaldırma davasıyla sağlanmaktadır.³⁹⁷

Tecavüzün önlenmesi davasında daha çok eski hale iade talebi mevcuttur.³⁹⁸ Tecavüzün kaldırılması davasında, tecavüzün durdurulması ve önlenmesi davalarından farklı olarak zamanaşımı işlemektedir, çünkü zamanaşımı, hukuka aykırı sonucun doğması ile işlemeye başlamaktadır.³⁹⁹ Aynı zamanda, durdurma, önleme ve kaldırılma davaları birlikte açılabilir.⁴⁰⁰ Uygulamada da birbirini tamamlayan nitelikte olan bu davalar genellikle tek bir dilekçede birlikte açılmaktadır.⁴⁰¹

Tecavüzün kaldırılması, aynı zamanda tecavüzün önlenmesi davaları tecavüzün tespiti davası ile ayrı ayrı açılabilir, fakat Tuncer'in görüşüne göre, adı geçen

³⁹³ KAYA, Marka, s. 245.

³⁹⁴ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 463; BİLGİN, Tez, s. 82.

³⁹⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 409.

³⁹⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 462; KAYA, Marka, s. 285; SULUK, Tasarımlar, s. 535.

³⁹⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 410.

³⁹⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 410.

³⁹⁹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 463; SULUK, Tasarımlar, s. 535.

⁴⁰⁰ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 463; ŞEHİRALİ, s. 154; BİLGİN, Tez, s. 82; SULUK, Tasarımlar, s. 492.

⁴⁰¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 410.

davalar, tecavüzün tespiti davası ile her zaman birlikte açılmalıdır.⁴⁰² Daha önceden tespit davası açılmamış olsa da, tecavüzün önlenmesi ve kaldırılması davalarında ilk olarak tecavüzün mevcut olup olmaması tespit edilmelidir. Yani eğer tasarım hakkı sahibinin maksadı tecavüzü önlemek ya da gidermek ise, tecavüzün tespiti davasını da bu davalarla birlikte açması gerekmektedir.

Aslında Yargıtay kararlarını göz önünde bulundurursak uygulamada da tecavüzün önlenmesi ve kaldırılması davaları tecavüzün tespiti davası ile birlikte açılmakta olduğunu görürüz. Örneğin, Yargıtay'ın bir kararında, davacı, kendi adına tescil edilmiş olan halı desenlerinin davalı tarafından ayırt edilemeyecek kadar benzer şekilde tasarlayıp ürettiğini iddia etmiş ve bunun için hem maddi hem manevi tazminat, tasarım hakkına yapılmış tecavüzün tespiti, tecavüz fiillerinin durdurulması, ürünlere ve araçlara el konulmasını ve kararın Türkiye genelinde kamuya duyurulmasını talep ve dava etmiştir.⁴⁰³ İlk olarak yapılan, sözü geçen halı ile ilgili bilgilenmiş kullanıcı gözü ile belirgin farklılık gözleminin yapılmasıdır. Dolayısıyla, somut olayda tecavüzün olup olmaması tespit edilmelidir.

Gasp halinde de tecavüzün kaldırılması davası talep edilebilir. Tasarımın gaspı sonucunda gerçek hak sahibinden başkası adına tescil edilmiş, sicilde tasarım sahibi olarak görünen kişi tarafından tasarım hakkı kapsamına giren faaliyetlerde bulunmuş ise (mesela, tasarımın uygulandığı bir ürünü üretilmiş, ithal edilmiş, piyasaya sunulmuş) bu zaman ortaya çıkmış olan haksız sonuçların giderilmesi ve durumun eski haline getirilmesi amacıyla gerçek hak sahibi tarafından tecavüzün kaldırılması davası talep edilebilir.⁴⁰⁴

E. Maddi Tazminat Davası

SMK madde 149'da üç tür tazminat belirlenmiştir: maddi tazminat, manevi tazminat ve itibar tazminatı. Aynı zamanda belirtmek gerekir ki, coğrafi işaret ve geleneksel ürün adları bakımından manevi tazminat davası açılmaz.⁴⁰⁵

⁴⁰² TUNCER, s. 630.

⁴⁰³ Y. 11.HD., T. 15.1.2020, E. 2018/3583, K. 2020/404. (kazancı.com)

⁴⁰⁴ KÖSE, s. 67.

⁴⁰⁵ SMK m. 149 fıkra 4.

Diğer haksız fiillerde olduğu gibi bir sınai hakka tecavüz halinde açılacak tazminat davalarında da dört unsur mevcuttur. Bunlar, hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve uygun illiyet bağıdır.⁴⁰⁶

Tasarım sahibi, tecavüz sebebi ile ortaya çıkan maddi kayıplarını telafi edebilmek için maddi tazminat davası açabilmektedir. Maddi tazminat davasının amacı, zararı ortadan kaldırmak, zarar gören kişinin iktisadi durumunu eski haline döndürmektir.⁴⁰⁷ Maddi tazminat davası, SMK m. 149 fıkra 1'in ç bentinde belirlenmiştir.

Tazminatın yaranması yönünden, kusurun kast ya da ihmal derecesinde olması önem arz etmez, fakat kusurun derecesi tazminatın belirlenmesi bakımından önemlidir.⁴⁰⁸

Zarar, tasarım hakkı sahibinin maddi ve manevi varlıklarının tecavüzden önceki ve sonraki durumları arasındaki farktır. Maddi zarar malvarlığındaki eksilme şeklinde olabileceği gibi, malvarlığının artmaması, yani çoğalmasının önlenmesi şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Zararın, dolayısıyla tazminatın hesabında iki kalem dikkate alınacaktır: birincisi fiili zarar, ikincisi ise yoksun kalınan kazançtır.⁴⁰⁹

Fiili zarar, malvarlığındaki eksilmedir. Bunun sebebi ihlal nedeniyle olmasıdır. Yani ihlal öncesi ile sonrası arasındaki malvarlığı arasındaki fark, fiili zarar anlamına gelmektedir. Azalma aktifin düşmesi ya da pasifin artması şekilde olabilir. Pazarın karıştırılması nedeniyle yaranan zarar da fiili zararın kapsamına girecektir.⁴¹⁰

Yoksun kalınan kazanç, ihlal sebebiyle malvarlığındaki artışın engellenmesine göre uğranılan zarardır. Tasarım hakkı sahibi yoksun kaldığı kazancının hesabında aşağıdakilerden birini tercih edebilmektedir. Bu tercih dava dilekçesinde yapılmamışsa mahkeme tarafından yaptırılacaktır.⁴¹¹ Tasarım hakkı sahibinin yoksun kaldığı kazancının hesabında tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, tasarım hakkı sahibinin elde edebileceği muhtemel geliri, tecavüz edenin elde ettiği net kazancı ya

⁴⁰⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 410.

⁴⁰⁷ SULUK, Tasarımlar, s. 539.

⁴⁰⁸ SULUK, Tasarımlar, s. 539.

⁴⁰⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 410.

⁴¹⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 410; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 465; KAYA, s. 291; SULUK, Tasarımlar, s. 540.

⁴¹¹ SMK m. 151.

da tecavüz edenin bu hakkı bir lisans sözleşmesi ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedelini tercih edebilmektedir.⁴¹²

Yoksun kalınan kazancın hesabında hakkın ekonomik önemi ya da tecavüz sırasında hakka ilişkin lisansların sayısı, süresi, çeşidi, ihlalin niteliği, boyutu gibi özellikler göz önünde tutulmaktadır. Eğer yukarıda bahsi geçen ilk iki tercih, yani tasarım hakkı sahibinin elde edebileceği muhtemel gelir ve tecavüz eden kişinin elde ettiği net kazanç tercihlerinden biri seçilirse, mahkeme ürüne ilişkin talebin oluşumunda hakkın belirleyici özellik olduğu kanaatine varılırsa, hakkaniyete uygun bir payın daha eklenmesine karar verecektir. Patent kullanılmaması halinde yoksun kalınan kazancın hesaplanması yukarıda belirttiğimiz üçüncü tercihe göre, yani tecavüz edenin bu hakkı bir lisans sözleşmesi ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeli tercihinin göre yapılacaktır. Coğrafi işaret ya da geleneksel ürün adına tecavüz halinde yoksun kalınan kazançla ilgili SMK m. 151 uygulanmamaktadır.⁴¹³

Önceki düzenlemede, tecavüz yolu kullanmakla yapılan satışlardan kazanılan kazançta, tasarımın katkısı oranında tazminata hükmedilmekte idi. Bu durum oldukça düşük tazminatlara hükmedilmesine sebep olmaktaydı. Mahkeme kararlarında, tasarım ve diğer sınai mülkiyet haklarına tecavüz edilme durumunda hükmedilen maddi tazminatın miktarları, tecavüz nedeniyle ortaya çıkan ticari karın oldukça altında kalmakta idi. TTK'nın haksız rekabetle ilgili hükümlerinin, tecavüz yapılması yoluyla kazanılan net kazancın hak sahibine verilmesini teşkil edecek bir şekilde düzenleme getirmesi sebebiyle, uygulamada sınai mülkiyet hakk sahipleri, sınai mülkiyetle ilgili hakkı değil de, haksız rekabetin korumasını tercih etmekte idi. Bu düzenlemede amaç, davaların ve tazminat sorumluluğunun daha etkin bir duruma getirilmesidir. Daha önceki düzenlemelerde hüküm bulmamasına rağmen yoksun kalınan kazancın belirlenmesinde ihlalin niteliğinin ve boyutunun da göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmüş ve SMK m. 151 fıkra 3'te bununla ilgili düzenleme yapılmıştır. Mesela, bir tasarımın birebir taklit edilmesi durumunda ihlal ağır olacağı için tazminatta da artım sebebi olabilecektir. Üründe yalnızca karıştırılma

⁴¹² SULUK/KARASU/NAL, s. 411.

⁴¹³ SULUK/KARASU/NAL, s. 411.

tehlikesi olan bir işaret kullanılması yolu ile ihlal oluşmuşsa, bu durum indirime neden olabilecektir.⁴¹⁴

Yoksun kalınan kazancın hesabında özellikle sınai hakkın ekonomik değeri, sınai hakka tecavüz edildiği andaki geçerlilik süresi ve tecavüz sırasında bu tür hak ile ilgili lisansların sayısı, çeşidi gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Hatta bu tür hakkın, ürünün satışında ekonomik bakımdan önemli bir katkısı mevcutsa, makul bir ek tazminat daha istenilebilir. Sınai hakkın, ürüne ekonomik yönden önemli bir katkısının olduğunun kabul edilebilmesi için, ilgili ürüne olan talebin oluşmasında buluşun, markanın veya tasarımın belirleyici bir etkisi olmalıdır.⁴¹⁵

Zarar para ödenerek giderilir, aynen tazmin söz konusu değildir.⁴¹⁶ Zarar miktarının tespit edilmesinde hangi tarihin esas alınacağı tartışma konusudur. Doktrinde hakim olan esas görüşe göre, enflasyonist dönemleri de dikkate alınarak, hüküm tarihinin esas alınması gerektiği savunmaktadır,⁴¹⁷ fakat Yargıtay kararlarına göre zararın ortaya çıktığı tarih esas alınmaktadır.⁴¹⁸

Gasp halinde tasarım hakkı gasp edilmiş gerçek tasarım hakkı sahibi, maddi tazminat davası açabilmektedir. Gasp halinde de diğer tecavüz hallerinde mevcut olduğu gibi, haksız fiil söz konusudur. Bu hallerde gasp edenin sorumluluğu yaranmaktadır, fakat sorumluluk ile ilgili kusur şartının aranması sebebiyle tasarımı yetki olmayan kişiden iyi niyetle devralan kişiye karşı tazminat davası açılabilir. Başvuru hakkını devralan kişinin kötü niyetli olması durumunda maddi tazminat davası açılabilir.⁴¹⁹

F. Manevi Tazminat Davası

Zarar ile tazminat kavramları karıştırılmamalıdır. Zarar, maddi ya da manevi varlığını zararverici fiilin etkisinden önceki hali ile zarardan sonraki hali arasında olan farktır. Tazminat, zarar görenin varlığında tespit edilen farkın miktar bakımından tamamen ya da kısmen iadesidir. Manevi tazminat ise, zarara uğrayanın iradesi dışında kişilik haklarına veya özünde yapılan saldırının ortaya çıkardığı manevi zararın

⁴¹⁴ ÖZER, s. 142.

⁴¹⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 411.

⁴¹⁶ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 465.

⁴¹⁷ OĞUZMAN/SELİÇİ/ÖZDEMİR, s. 534.

⁴¹⁸ YHGK, T. 12.03.2008 ; E. 2008/5-243; K. 2008/246.

⁴¹⁹ KÖSE, s. 69.

ortadan kaldırılması, mağdurun tesellisi için ödenmesi gerekli olan belirli bir meblağdır.⁴²⁰ Şahsi menfaatinde haksız bir zarara maruz kalan bir kimse uğradığı haksızlığa karşılık denkleştirme (onarım) türü olarak, zararın ve kusurun varlığı durumunda manevi tazminat talep edebilir.

Tecavüz hali zamanı tasarım hakkı sahibinin manevi olarak zarara uğrarsa, manevi zararlar için tazminat talebinde bulunabilmesi mümkündür. Tasarım hukuku açısından manevi zararın tazminat talebinde maksat tecavüz nedeniyle tasarım sahibinin ticari, kişisel varlığında ortaya çıkan olumsuzlukların ortadan kaldırılmasıdır.⁴²¹ Tasarımın gerçek sahibinin uğradığı manevi zarar için manevi tazminat talebinde bulunabilmesi, SMK m. 149 fıkra 1'in ç bentinde yer almıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi manevi zarardan maksat, tasarım hakkının gerçek sahibinin haksız fiil sonucunda duyduğu acı ve ruhsal sıkıntılar gibi fiziksel ve psikolojik sarsıntılardır. Manevi tazminatın hesaplanması ile ilgili SMK'da belirli bir maddeye yer verilmemiştir. Bu nedenle de mahkeme, tecavüz sebebiyle tasarım hakkı sahibinin duyduğu acı ve elemi, ticari hayattaki güven zedelenmesini göz önünde bulundurarak manevi tazminatın miktarını genel hükümler çerçevesinde belirlemektedir. Duyulan sıkıntılar geniş yorumlanmaktadır. Bu sebeple de tasarım hakkı sahibinin tüzel kişi olması, manevi tazminat talebinde bulunmasına engel olmamaktadır.⁴²² Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir.⁴²³

Tecavüz hakkına gasp durumunda gerçek tasarım hakkı sahibinin manevi zarara maruz kalması mümkündür. Nitekim, gerçek tasarım hakkı sahibinin, tasarımının kendisinden başka diğer bir kişi tarafından onun adına kullanılması sebebiyle doğan olumsuz sonuçlara göre, acı ve elem duyması, negatif duygular yaşaması mümkündür. Bu sebeple manevi tazminat davası açabilmektedir. Manevi tazminat davasının açılabilmesi için kusur şartı aranmaktadır. Bu sebeple de tasarımı yetkisi olmayan

⁴²⁰ FEYZİOĞLU, F., Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 473; EREN, s. 773; REİSOĞLU, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 154; ERTAŞ, Şeref, Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği Ve Miktarının Tespiti, Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul, 1990, s. 65.

⁴²¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 468.

⁴²² SULUK, Tasarımlar, s. 545; SULUK/KARASU/NAL, s. 411.

⁴²³ Y. 11.HD., T. 27.12.1982, E. 1982/5594, K. 1982/5674. (Kazancı.com)

kişiden iyi niyetle devralan kişiye karşı tazminat talebinde bulunmak mümkün değildir.⁴²⁴

Tasarım hakkına tecavüz durumunda tecavüze uğrayan kişi genellikle tacirdir. Mahkeme tarafından manevi tazminat miktarı belirlenirken bu durum göz önünde bulundurulmalı ve bu durumun ağırlaştırıcı özellik olarak dikkate alınması gerekmektedir. Zira tasarım hakkı sahibi tacir ise ve manevi tazminat talebinde bulunursa, bu zaman dikkate alınması gereken husus tasarım hakkı sahibinin ticari-kişisel varlığında ortaya çıkan olumsuz sonuçlardır.⁴²⁵

G. İtibar Tazminatı Davası

Tasarım hakkı sahibi itibar tazminatı talebinde bulunabilmektedir. Bu tazminat türünde önem verilmesi gereken markanın, patentin veya tasarımın itibarıdır. İtibarın zarara uğraması iki şekilde olabilir: kötü üretim ve uygun olmayan tarzda piyasaya sürme. *“Sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilmesi durumunda, hakka konu ürün veya hizmetlerin, tecavüz eden tarafından kötü şekilde kullanılması veya üretilmesi, bu şekilde üretilen ürünlerin temin edilmesi yahut uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi sonucunda sınai mülkiyet hakkının itibarı zarara uğrarsa, bu nedenle ayrıca tazminat istenebilir.”*⁴²⁶ Örneğin, çok ünlü bir parfüm markasını taklit ederek üçüncü sınıf parfümünü şişeleyerek üzerine “Dior” markasını basıp satışa çıkaran kişi kötü üretim yapmış demektir. Aynı zamanda “Guess” markalı çantaların taklidini yaparak ucuz fiyata pazarda veya sokakta satan kişi de ürünü uygun olmayan tarzda piyasaya sürmüş demektir.⁴²⁷

Doktrinde itibar kaybı tazminatının hukuki niteliği tartışma konusudur. Kılıçoğlu'nun görüşüne göre, tecavüze uğrama sonucunda itibarın sarsılması, maddi ve manevi tazminat davası içinde kabul edilmelidir.⁴²⁸ Bu sebeple de itibar kaybı, hak sahibinin şahıs varlığı ile ilgili bir zarara neden oldukça manevi zarar, malvarlığı değerinde bir zarara neden oldukça ise, maddi bir zarar olarak kabul edilmelidir. Buradan yola çıkarak da itibar kaybı tazminatını, maddi ve manevi tazminatlardan ayrı

⁴²⁴ KÖSE, s. 69.

⁴²⁵ BİLGİN, Tez, s. 110.

⁴²⁶ SMK m. 150 fıkra 2.

⁴²⁷ SULUK/KARASU/NAL, s. 411-412.

⁴²⁸ KILIÇOĞLU, M, Ahmet, Fikri Hakların İhlali Halinde Hukuksal Koruma Yolları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 54, 2004, s. 90.

bir zarar türü olarak değerlendirmeye gerek yoktur. Buna karşılık doktrinde yer alan ve esas olan görüşe göre ise, her ne kadar itibar kaybı tazminatı içinde maddi ve manevi zararlar ilgili unsurları barındırır da, maddi ve manevi tazminattan farklı bir tazminat türüdür. Bu farklılık ise, itibar kaybı tazminatının maksadı, kaynağı ve zarar gören değer yönünden kendini göstermektedir.⁴²⁹

Kanaatimizce doktrinde belirtilen ikinci görüş daha doğrudur. Zira maddi tazminat, hak sahibinin malvarlığının uğradığı zarar karşılığında, manevi tazminat ise, hak sahibinin yaşadığı acının telafisi olarak istenmektedir. İtibar tazminatı ise, örneğin tasarım hakkı gaspa uğramış olan tasarımcının, tasarım hakkını kendi adına tescil ettirebilse dahi tasarımının itibarının kaybolması nedeniyle talep edebileceği tazminat türüdür. Bu bağlamda SMK'da haklı olarak itibar tazminatı ayrı bir tazminat türü olarak düzenlenmektedir.

İtibar tazminatı manevi özellik taşımakla birlikte, maddi özelliklere de sahiptir. Gerçekten itibar zedelenmesi sebebiyle tasarım hakkı sahibinin maddi ve manevi zararları birlikte oluşabilmektedir. Bu nedenle de kanunca, itibar tazminatı, maddi ve manevi tazminattan ayrı talep edilebilmesi düzenlenmiştir.⁴³⁰

İtibar tazminatının miktarı mahkemece belirlenmektedir. Hakim itibar tazminatının miktarını hesaplarken, hem tasarım hakkı tecavüze uğramış olan üreticinin uğradığı imaj kaybının maddi boyutunu, hem de manevi boyutunu dikkate almalıdır. Aynı zamanda hakim, tarafların sıfatını, işgal ettikleri makamı değil, tasarımın toplumda ulaştığı tanınırlık, saygınlık derecesini, tasarımın hitap ettiği müşteri kitlesini, haksız fiili, kısacası emek ilkesi ile işletmenin uğradığı rahatsızlık durumunu göz önünde bulundurmalıdır.⁴³¹ İtibarın zarara uğramasının ispat edilmesi itibar tazminatını talep eden tarafa aittir.⁴³²

⁴²⁹ ERKAN, Vehbi, Umut, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'na Göre Patent Hakkına Tecavüz Edilmesi Durumunda İtibar Kaybı Tazminatı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 144, 2018, s. 18; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 505; SARAÇ, s. 299.

⁴³⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 412; TEKİNALP, Ünal, İtibar Tazminatı Ve Bazı Sorunlar, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 591. Örnek Yargıtay kararında davacı, ürünün üretme ve pazarlama hakkının kendisine ait olduğunu, fakat bu haklarının davalı tarafından tecavüze uğradığını, bu nedenle de maddi ve manevi tazminatla birlikte itibar kaybı tazminatının tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Y. 11.HD., T. 11.12.2019, E. 2019/1519, K. 2019/8075. (kazancı.com)

⁴³¹ TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 456; FİDAN, s. 88.

⁴³² FİDAN, s. 88.

Tasarım hakkı gaspı durumunda itibar tazminatı davası açılabilir, çünkü gerçek tasarım hakkı sahibi olmayan kişinin tasarımı kötü bir şekilde üretmesi ya da uygun olmayan tarzda piyasaya sunması sonucunda tasarımın itibarının zedelenmesi durumu yaşanabilir ve sonradan tasarımı kendi adına tescil ettirmek isteyen gerçek tasarım hakkı sahibinin, tasarımın kaybedilen itibarını yeniden yaratması gerekecektir. Bunun sonucunda da tasarımın gerçek hak sahibi ortaya çıkan bu tür durumlarda itibar tazminatı talebinde bulunabilir.⁴³³

Tasarım hakkı sahibi, tasarım hakkına gasp durumunda maddi, manevi ve itibar tazminatı davalarının üçünü birlikte açabilir.⁴³⁴

III. Tecavüz Davalarında İleri Sürülebilecek Talepler

Tasarım hakkına tecavüz eden kişi, tasarım hakkı sahibinden başka herhangi bir kişi olabilir. Buradaki “kişi” ifadesinden kastedilen, tecavüz eden kişinin yalnızca gerçek kişi olduğu değil, tüzel kişilik içeren bir kurum yahut şirketin de tasarım hakkına tecavüzde bulunabileceği gerçeğidir. Tasarım korumasının mutlak olması ile birlikte üçüncü kişi tarafından yapılabilecek olan tecavüzde kusurlu olup olmadığı dikkate alınmayacaktır. Yapılan bu tür haksız ihlallere karşılık olarak hak sahibine de bazı haklar sunulmuş ve bazı taleplerde bulunabilmesi sağlanmıştır. Bu tedbirler SMK m. 149’da düzenlenmiştir. Tasarım hakkına yapılan tecavüz zamanı bu talepleri etmek mümkün: ürün ve araçlara el konması, ürün ve araçlar üzerinde mülkiyet hakkının tanınması, ürün ve araçların şekillerinin değiştirilmesi ve imhası, hükmün ilgililere tebliği ve kamuya ilan yoluyla duyulması, ihtiyati tedbirler ve gümrüklerde el koyma talebi.

A. Ürün Ve Araçlara El Konulması

Taklit mahsulü ürünlere el konulacağı yönündeki düzenleme, uygulamada fazla sorun teşkil etmemektedir, fakat hangi araçlara el konulacağı tereddütlere yol açmaktadır. Haksız şekilde üretimi yapılan ürünlerin yanında, başka malların

⁴³³ KÖSE, s. 70.

⁴³⁴ Örnek Yargıtay Kararında davacı, tasarım tescilinin hükümsüzlüğünü, sicilden terkini yolu ile davacıya devrini, gasp edilmesi nedeni ile oluşan tecavüzün tespiti, önlenmesini, davalının bu tasarımın üretimine, tanıtımına ilişkin sahip olduğu ve kullandığı materyaller ile teçhizatlarla el konulmasını, aynı zamanda 10.000,00 TL maddi, 10.000,00 TL manevi ve 10.000,00 TL itibar tazminatına hükmedilmesini talep ve dava etmiştir. Y. 11.HD., T. 25.2.2016, K. 2016/2088, E. 2015/4510. (kazancı.com)

üretiminde de kullanılan, yani çok amaçlı olan araç ve gereçlere el konulabilmesi tartışılır. Anayasa Mahkemesi 1983 yılında patentlere ait olan bir kararında, taklit edildiği anlaşılan eşyanın üretimi ile ilgili alet, yalnızca o ürünün üretimine mahsus ise, sadece bu durumda ürün ve araçlara el konulabileceğine hükmetmiştir. Başka ürünlerin de üretiminde yararlı olan, ancak yalnız taklit ürün üretimine tahsis edilmiş alet ve makinelere de el konulabilmektedir.⁴³⁵ Şehirali'nin fikrine göre ise, elkoyma işleminin söz konusu olabilmesi için önşartın varlığı aranmaktadır.⁴³⁶ Elkoyma işlemi yalnızca ürünün tasarım hakkına tecavüz suretiyle üretilmesi ya da ithal edilmesi zamanı olan ürünler için geçerlidir. Araçlar üzerinde elkoyma işlemi de tecavüz oluşturan ürünün üretiminde kullanılmış olan araçlar için geçerli olacaktır.

Yeni tasarım mevzuatında bu konu hüküm altına alınmıştır. SMK m. 149 d benti gereğince, tecavüze uğramış olan hak sahibi mahkemeden *“Tecavüz oluşturan veya cezayı gerektiren ürünler ile bunların üretiminde münhasıran kullanılan cihaz, makine gibi araçlara, tecavüze konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde el konulması”*nı talep edebilir.

Söz konusu olan araç, cihaz, makine gibi gereçlere el konulabilmesi için bunların münhasıran tasarım hakkına tecavüz eden ürünün üretimine özgülenmiş olması gereklidir. El konulacak ürünler kapsamı, sayı ve niteliği bilirkişi marifetiyle tespit edilmelidir.⁴³⁷ Konu ile ilgili örnek Yargıtay kararında, gasp edilen tasarımın üretiminde kullanılan makine, teçhizat ve her türlü üretim araçlarına el konulmasına karar verilmiş, fakat başka şekilde üretim yapması mümkün olan bu araç, gereç ve makinelere el konulmasına karar verilemeyeceği dikkate alınarak ve kararda bahsi geçen araç, gereç ve makinelerin, el konulan ürünler olup olmadığı belirlenmediği için ihtiyati tedbir kararının verilmesi doğru olmamış, kararın davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir. Yargıtay tarafından hükmün davalı yararına bozulmasına karar verilmiştir.⁴³⁸ Karardan da belli olduğu gibi tasarımcı, gasp nedeniyle yapılan tecavüz hallerinde üretimde kullanılan ürün, araç ve gereçlere el konulması talebinde bulunabilir.

⁴³⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 416.

⁴³⁶ ŞEHİRALİ, s. 163.

⁴³⁷ Y. 11.HD., T. 6.11.2018, E. 2017/1317, K. 2018/6800. (kazancı.com)

⁴³⁸ Y. 11.HD., T. 25.2.2016, E. 2015/4510, K. 2016/2088. (kazancı.com)

B. Ürün Ve Araçlar Üzerinde Mülkiyet Hakkı Tanınması

Sınai mülkiyet hakkı tecavüze uğramış olan kişi, el konulan ürünler ve bunların doğrudan üretiminde kullanılan araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkı tanınmasını isteyebilmektedir.⁴³⁹ Mülkiyet hakkı tanınması zamanı ürün ve araçların değeri, hak sahibine verilecek maddi tazminat miktarından düşürülmektedir. Eğer bu değer, kabul edilen tazminat miktarından fazla olursa, hak sahibi fazla olan kısmı tecavüz edene ödeyecektir. *“Hak sahibine taklit mallar ve araçlar üzerinde mülkiyet hakkı tanınması kuralı, sinekleri öldürmekten ziyade bataklığı kurutmaya dönük olduğu için yerinde bir düzenlemedir.”*⁴⁴⁰

Belirlenmiş düzenlemeye göre, tasarım sahibi yalnız zararının karşılanmasını isteyebilmektedir.⁴⁴¹

C. Ürün Ve Araçların Şekillerinin Değiştirilmesi Veya İmhası

SMK m. 149 1’inci fıkranın f bentine göre, sınai mülkiyet hakkı tecavüze uğramış olan kişi *“tejavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, özellikle masraflar tecavüz edene ait olmak üzere (d) bendine göre elkonulan ürünler ile cihaz ve makine gibi araçların şekillerinin değiştirilmesi, üzerlerindeki markaların silinmesi veya sınai mülkiyet haklarına tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise imhası”*nı mahkemeden talep edebilmektedir.

Şekli değiştirme dedikte, ürün ve araçların tasarımdan doğan haklara tecavüz etmeyecek bir şekil verilmesi kastedilmektedir.⁴⁴²

Öncelikle ürün ve araçların şekli değiştirilmelidir. Eğer şekil değiştirilmek yoluyla tecavüzün devamını önlemek mümkün değilse, bu zaman ürün ve araçların imhası talep edilebilir. Mesela, taklit markalar ürünlere etiket şeklinde iliştilmişse, bunlar sökülecektir. Ürünün üzerindeki işlemlerde olduğu gibi ürün imha edilmedikçe çıkartılması mümkün olmayan hallerde ürünün imhası yapılacaktır. Demek ki, etiketin sökülmesi mümkünse, bu durumda mahkeme imha kararı veremeyecektir. Başka bir örnekle, taklit bir çikolatanın ambalajı imha edilebilirken, çikolatanın kendisi imha edilmeyecektir, bu durumda çikolatalar taklit malın sahibine iade edilecektir.

⁴³⁹ SMK m. 149 fıkra 1 bent e.

⁴⁴⁰ SULUK/KARASU/NAL, s. 416.

⁴⁴¹ KÖSE, s. 71.

⁴⁴² ŞEHİRALİ, s. 163.

Tecavüzün devamını önlemek için gerekli tedbirler alınır. Bu tür tedbirlerin masraflarını da davalı taraf karşılamalıdır. Bu bağlamda, değiştirme veya silinme gibi tedbirler somut olayda uygulanamayacaksa, bu sebeple de tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz durumsa, ürün ve araçlar imha edilecektir.⁴⁴³ Örnek Yargıtay kararında, davacı, davalının kuruma ait marka ve tasarım tescili olarak kullandığı “Çaykur Tiryaki Çayı” paketlerini renk, tasarım, ambalaj, isim ile taklit ederek “Vatan Çay Tiryaki Çayı” adı altında piyasaya sürdüğünü ve bu nedenle de kuruma maddi ve manevi zarar verdiğini iddia ederek, tecavüzün durdurulmasını, maddi ve manevi tazminat, aynı zamanda üretimde kullanılan araçlara el konulması ve imhasını talep etmiştir, fakat tecavüzün önlenmesi ile ilgili el konulma ve imha taleplerinin kaçınılmazlığı ispatlanamadığı için bu talepler reddedilmiştir.⁴⁴⁴

Gasp nedeniyle yapılan tecavüz durumunda da, ürün ve araçların şekillerinin değiştirilmesi ve imhasının talep edilmesi mümkündür.⁴⁴⁵

D. Hükümün İlgililere Tebliği Ve Kamuya İlan Yoluyla Duyurulması

SMK m. 149 fıkra 1’in g bentine göre, sınai mülkiyet hakkı tecavüze uğramış olan kişi “*haklı bir sebebin veya menfaatinin bulunması halinde, masrafları karşı tarafa ait olmak üzere kesinleşmiş kararın günlük gazete veya benzeri vasıtalarla tamamen veya özet olarak ilan edilmesi veya ilgililere tebliğ edilmesi*”ni mahkemeden talep edebilmektedir. Bu bent ile tasarım hakkı tecavüze uğramış olan kişinin hükmün ilgililere tebliği ve kamuya ilan yoluyla duyulması talebinde bulunabilmesi için ilk önce maddenin diğer bendlerinde yer verilen dava ya da taleplerin edilmesi ve bunların mahkeme tarafından bir sonuca bağlanmış olması gerektiği belirtilmektedir. Yani, bu talep maddenin diğer bentlerindeki taleplere bağımlı olarak ortaya çıkmaktadır, fakat bu durumdan taleplerin ayrı ayrı yapılacağı sonucuna varmamak gerekir, çünkü tek bir davada birden çok talepte bulunulması mümkündür.⁴⁴⁶ Bu “*talebin kabulü durumunda ilanın şekli ve kapsamı kararda tespit edilir. İlan hakkı, kararın kesinleşmesinden sonra üç ay içinde talep edilmezse düşer*”.⁴⁴⁷ Örneğin, Yargıtayın bir kararında, davacı, balık tavası tasarımını “Hürsultan Paslanmaz Mutfak Eşyaları” şirketinden

⁴⁴³ SULUK/KARASU/NAL, s. 416.

⁴⁴⁴ Y. 11.HD., T. 13.1.2020, E. 2019/2306, K. 2020/285. (kazancı.com)

⁴⁴⁵ Örnek yargıtay kararı için Bkz. Y. 11.HD., T. 19.10.2015, E. 2015/3727, K. 2015/10669. (kazancı.com)

⁴⁴⁶ BİLGİN, Tez, s. 96.

⁴⁴⁷ SMK m. 149 fıkra 3.

devraldığını, fakat davalının onun izni olmadan bu tasarım ile ayırt edilemeyecek şekilde benzerlik taşıyan ürünün satışını yaptığını, ticari maksatla kullandığını iddia ederek tescilli tasarım haklarına yapılan tecavüzün önlenmesi, giderilmesi, maddi ve manevi tazminat talepleri ile birlikte, kararın Türkiye'deki en yüksek tirajlı gazetelerden birinde ilanının yapılması talebinde de bulunmuştur.⁴⁴⁸

Gasp nedeniyle yapılan tecavüz durumunda tecavüze uğrayan kişi hükmün ilgililere tebliği ve kamuya ilan yoluyla duyulması talebinde bulunabilir. Bu talebi, tecavüz yoluyla üretilen ürünlerin kalitesinin düşük olması sonucunda ve aynı zamanda ticari itibarı zarara uğramış olan, satış rakamlarında düşüş görülen tasarım hakkı sahibinin ürünlerinde ortaya çıkan bu tür kalite düşüklüğünün kendisinden kaynaklanmadığını ispatlaması ve bunu kamuoyuna masrafları tecavüz eden kişiden karşılanmak suretiyle ilan etmesi maksadını taşımaktadır.⁴⁴⁹

Hükmün ilgililere tebliği ve kamuya ilan yoluyla duyulması talebi ileri sürülmezse mahkemece resen ilana karar verilemez. Kararın ilanı talebinde bulunabilmesi için kusur şartı aranmamaktadır.⁴⁵⁰

E. İhtiyati Tedbirler

İhtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam eden yargılama süresin boyunca, dava konusuna ilişkin olarak davacının ya da davalının hukuki durumunda ortaya çıkabilecek zararlara karşı öngörölmüş geçici bir korumadır. İhtiyati tedbirlerin iki temel maksada hizmet etmektedir: birincisi, hernangi bir eylem yahut işlem nedeniyle telafisi güç ya da imkansız bir zararın doğmasını engellemek, ikincisi ise, davaya esasını oluşturacak delillerin bozulmasını ya da yok edilmesini önlemek.⁴⁵¹

Özer'in görüşüne göre, KHK'den farklı olarak SMK, tecavüze konu olan ürünlerin üretiminde kullanılan vasitalara el konulması, cihaz, makine gibi araç, gereç ve saire gibi diğer vasitalara el konulmasının önüne geçilmesi ve böylelikle ihtiyati tedbir

⁴⁴⁸ Y. 11.HD., T. 5.2.2020, E. 2018/3897, K. 2020/935. (kazancı.com)

⁴⁴⁹ BİLGİN, Tez, s. 97. Konu ile ilgili örnek Yargıtay Kararı için Bkz. Y. 11.HD., T. 11.12.2019, E. 2019/1056, K. 2019/8086. (kazancı.com)

⁴⁵⁰ ARKAN, s. 250; FİDAN, s. 83.

⁴⁵¹ SULUK/KARASU/NAL, s. 417; KAPLAN, Mikail, Bora, Sınai Mülkiyet Kanunu'nda İhtiyati Tedbirler, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Kasım, 2018, s. 12.

kapsamının daha da netleştirilmesi, korumanın hakkın kapsamını aşacak bir şekilde genişletilmesinin önüne geçilmesi amaçını taşımaktadır.⁴⁵²

Sınai mülkiyet hakları açısından ihtiyati tedbir talebinin iki esas dayanağı vardır. Bunlar hukuk düzeni tarafından korunan bir hakkın varlığı ve bu hakka yapılmış olan tecavüz ya da tecavüz tehdididir.⁴⁵³ SMK yönünden ise, ihtiyati tedbir talep edildiğinde, ihtiyati tedbire ilişkin şartların mevcut olması ve bu talepte bulunan kişinin ihtiyati tedbirin şartlarının gerçekleştirmesinin yaklaşık ispata yarayacak bir türde ortaya koyması gerekmektedir.⁴⁵⁴

İhtiyati tedbir kararları verildiği zaman, özellikle inceleme yapılmadan verilen belgelerin varlığı tek başına yeterli sayılmamalıdır. İncelenerek verilen belgeler zamanı tedbir kararı verilirken de titiz davranılmalıdır⁴⁵⁵. Bu gibi durumlarda en güvenli yol, seri bir şekilde taraf teşkili sağlanarak tedbir kararının verilmesidir. Hakimin, hızlı karar verme ve doğru karar verme arasındaki dengeyi sağlaması gereklidir.⁴⁵⁶

İhtiyati tedbir, geçici bir hukuki korumadır, yani bir dava değildir. Bu sebeple de, dava açılmadan önce ihtiyati tedbir talep edilmişse, ihtiyati tedbir yargılamasının süjeleri ihtiyati tedbir talep eden kişi ve aleyhine ihtiyati tedbir talep edilen kişidir.⁴⁵⁷

İhtiyati tedbirler üç durumda, yani dava açılmadan önce, davayla birlikte ve dava açıldıktan sonra talep edilebilir. Bu talep, mahkemece davadan ayrı olarak incelenmektedir. Hakim, ihtiyati tedbir talebinden fazlasına hükmedemeyeceği gibi, tedbir kararını verirken orantılık ilkesini de dikkate alır. Karşı tarafı daha az mağdur edecek başka bir tedbirle aynı maksada ulaşımak mümkün ise, daha ağır olan tedbiri tercih etmemelidir. İhtiyati tedbirde amaç, davanın, yani hükmün etkinliğini temin

⁴⁵² ÖZER, s. 146.

⁴⁵³ DEREN-YILDIRIM, s. 42.

⁴⁵⁴ ÖZTÜRK AKKARTAL, Hanife, TAŞ KORKMAZ, Hülya, Sınai Mülkiyet Hakkının Hükümsüzlüğüne Veya İptaline Karar Verilmesi Sebebiyle Haksız İhtiyati Tedbirlerden Dolayı Tazminat Davası Ve Kusur Sorunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 3, 2017, s. 377.

⁴⁵⁵ YUSUFOĞLU, Fülürya, Patent Davalarında İhtiyati Tedbirler, Fikri Mülkiyet Yıllığı, Ankara, 2015, s. 519.

⁴⁵⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 417.

⁴⁵⁷ ÖZTÜRK AKKARTAL, s. 379.

etmektedir. Eğer açılacak dava neticesinde verilecek hüküm ihtiyati tedbir olmadan da etkin olabilecekse ihtiyati tedbire gerek yok demektir.⁴⁵⁸

“Dava açma hakkı olan kişiler, dava konusu kullanımın, ülke içinde kendi sınai mülkiyet haklarına tecavüz teşkil edecek şekilde gerçekleşmekte olduğunu veya gerçekleşmesi için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığını ispat etmek şartıyla, verilecek hükmün etkinliğini temin etmek üzere, ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir.”⁴⁵⁹

SMK’na göre “İhtiyati tedbirler özellikle aşağıda belirtilen tedbirleri kapsamalıdır:

a) Davacının sınai mülkiyet hakkına tecavüz teşkil eden fiillerin önlenmesi ve durdurulması.

b) Sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen tecavüze konu ürünlere, bunların üretiminde münhasıran kullanılan vasıtalara ya da patenti verilmiş usulün icrasında kullanılan vasıtalara, tecavüze konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde, Türkiye sınırları içinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge gibi alanlar dahil, buldukları her yerde elkonulması ve bunların saklanması.

c) Herhangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi.⁴⁶⁰ Bentte, teminatın kim tarafından verilmesi tartışma konusudur. Maddeden teminatın tecavüz eden kişi tarafından ödenmesi gerektiği anlaşılırken⁴⁶¹, bazı yazarlar bu teminatın tedbir talebinde bulunan kişi tarafından ödenmesi gerektiği fikrindedir,⁴⁶² fakat bu fikrin kabul edilmesi pek mümkün görünmemektedir. Maddedeki tecavüz eden kişinin teminat ödemeye mahkum edilmesi düzenlenmesinin amacı, tedbir talep eden kişinin uğramış olacağı tahmin edilen zararın tazminini güvence altına almaktır.⁴⁶³

⁴⁵⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 417.

⁴⁵⁹ SMK m. 159 fıkra 1.

⁴⁶⁰ SMK m. 159 fıkra 2.

⁴⁶¹ Marka ile ilgili yapılan açıklamalarda teminatın tecavüz eden kişi tarafından ödenmesi gerektiği bildirilmiştir. Bkz. TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 438.

⁴⁶² ARIKAN, A, Saadet, Tasarımların 554 Sayılı KHK Ve FSEK Hükümlerine Göre Korunması, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 1-2, İstanbul, 1996, s. 84; SULUK, Cahit, Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması, Vedat Kitapçılık, Ankara, 2001, s. 274.

⁴⁶³ DEREN-YILDIRIM, s. 92.

Her üç bente ilişkin önemli özellik, hakimin takdir yetkisinin olup olmamasıdır. Mahkeme, tecavüz fiilinin işlendiğinin önemli delillerle desteklendiği durumlarda ihtiyati tedbir talebine olumlu yanıt verir, fakat her ihtiyati tedbir talebinde herhangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi talebini uygulayıp uygulamayacağı mahkemenin takdir yetkisine bağlıdır.⁴⁶⁴ İhtiyati tedbir talebinde, davadan farklı olarak tam ispat aranmamakta, yaklaşık ispat aranmaktadır⁴⁶⁵. Tedbir taleplerinde mahkemenin, tedbir talep eden kişinin hakkının olmasına ikna olması yeterli olmakla birlikte⁴⁶⁶, talep eden kişinin tam ispat faaliyetinde olduğu gibi, hakimde tam kanaat oluşturması beklenmemelidir. Bu durumlarda iddia edilen vakıalar ile ilgili güçlü bir ihtimalin bulunması gerekmektedir.⁴⁶⁷

İhtiyati tedbirler yukarıda belirtilen tedbirlerle sınırlı değildir. Mahkeme, somut olaya ilişkin olarak başkaca tedbirlere de hükmedebilmektedir.⁴⁶⁸

Tasarım hakkı gasp edilen tasarım sahibi de ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir. Mesela, tasarım hakkının gaspı sebebi ile devir davası talep eden gerçek tasarım sahibi gasp eden kişinin gasp fiilinin durdurulmasını ya da ürün ve araçlara el konulmasını tedbiren isteyebilmektedir. Bu taleplerin ikisini birden de talep edebilmektedir. İhtiyati tedbir talep eden gerçek tasarım hakkı sahibi olduğunu iddia eden kişiden, sonradan haksız çıkması durumunda diğer tarafın uğrayacağı zararı karşılamak için teminat vermesi de istenebilmektedir.⁴⁶⁹

F. Gümrüklerde El Koyma

Sınai mülkiyet ihlallerinin yalnız Türkiye sınırları içinde değil, gümrük bölgelerinde de tespiti, önlenmesi ve durdurulması mümkündür.⁴⁷⁰ Bu tür korumadan yararlanmak isteyen sınai hak sahipleri Gümrükler Genel Müdürlüğüne başvuruda

⁴⁶⁴ BİLGİN, Tez, s. 89.

⁴⁶⁵ ÖZEKES, Muhammet, Fikir Ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, İzmir, 2002, s. 119.

⁴⁶⁶ ARKAN, s. 227.

⁴⁶⁷ ÖZEKES, s. 120.

⁴⁶⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 418.

⁴⁶⁹ ARKAN, s. 228; SULUK, Tasarım Hukuku, s. 479; TEKİNALP, Fikri Mülkiyet, s. 476; SARAÇ, Patent, s. 228; KAPLAN, s. 82.

⁴⁷⁰ PEKDİNÇER, Tamer, TÜZÜN, Işıl, Taklit, Marka Ve Gümrüklerde El Koyma, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2010, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 475.

bulunarak hakkın kayda geçirilmesini ve bu hakkı ihlal eden taklit ya da korsan ürünlerin gümrüklerde izlenmesini talep edebilirler.⁴⁷¹

Doğrudan tasarım hakkı sahibi veya vekilleri başvuruda bulunabilir. Başvuru, bir başvuru formu ve ekinde başvuruda bulunanın hak sahibi olduğunu gösteren belgelerle (marka veya tasarım tescil belgesi kopyaları gibi) birlikte Genel Müdürlüğe sunulmalıdır. Vekil yoluyla yapılacak olan başvurularda noter onaylı vekaletname de takdim edilmelidir.⁴⁷²

Gümrük Kanunu'na göre, *“Fikri ve sınai haklar mevzuatına göre korunması gereken haklar ile ilgili olarak hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder mahiyetteki eşyanın alıkonulması veya gümrük işlemlerinin durdurulması hak sahibinin veya temsilcisinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından gerçekleştirilir. Durdurma veya alıkoyma kararı hak sahibi veya temsilcisi ile beyan sahibi veya 37 nci maddede belirtilen kişilere bildirilir.”*⁴⁷³ Gümrük Kanunu'nda konu ile ilgili geniş düzenleme yapılmıştır.

Her bir sınai mülkiyet hakkının izlenmesi için ayrı bir başvuruda bulunulmalıdır. Mesela, hak sahibinin Türkiye'de birden fazla tescilli markası mevcutsa, her bir marka için ayrı başvuru yapması gerekecektir. Aynı zamanda seri şekilde marka veya çoklu tasarımlar için tek bir başvuruda bulunulabilir. Başvurudan sonrabaslatılan izleme bir yıl boyunca devam edecektir. İzlemenin sürmesi için başvurunun her yıl yenilenmesi gerekecektir.⁴⁷⁴

Başvuru yapıldıktan sonra basvuru konusu olan hakkı ihlal eden herhangi bir ürünün gümrüklerde tespiti durumunda, Gümrükler Genel Müdürlüğü ilgili ürünlere el koyacaktır.⁴⁷⁵ Daha sonra durumla ilgili hak sahibine gerekli hukuki süreci başlatabilmesi için bildirimde bulunmalıdır. Bu bildirimden sonra hak sahibinin belirli yasal süre içerisinde ihlal ile ilgili dava açması ve konu ürünlere yargılama sonuna kadar el konulması için ihtiyati tedbir kararı alması gerekmektedir. Belirli yasal süre içinde gerekli olan dava açılmazsa ve mahkemeden yakalanan ürünlere el konulmasını

⁴⁷¹ ARIKAN, s. 143; SULUK, KARASU, NAL, s. 418.

⁴⁷² SULUK/KARASU/NAL, s. 418.

⁴⁷³ 4458 Sayılı Gümrük Kanunu m. 57 fıkra 1 a.

⁴⁷⁴ SULUK/KARASU/NAL, s. 419.

⁴⁷⁵SMK m. 159'da el koymadan bahsedilmektedir. Esasen, bu maddede malların serbest bırakılmasının ertelenmesi konusuna değinilmiştir. Bkz. DEREN-YILDIRIM, s. 104.

emreden ihtiyati tedbir kararı alınarak Gümrükler Genel Müdürlüğüne sunulmazsa Genel Müdürlük geçici olarak el koyduğu ürünleri serbest bırakacaktır. Yani, gümrüklerde izlemeyle elde edilmek istenen amaca ulaşılabilmesi, gümrük idaresine başvuruda bulunulmasından sonra açılan dava ve alınacak tedbir kararına bağlıdır.⁴⁷⁶

Fikri mülkiyet haklarının ihlali sebebiyle gümrüklerde ürünlere el konulmasına ilişkin çok gerekli uluslararası düzenlemeler mevcuttur. Uluslararası anlaşmalarda bulunan hükümlerde de taklit ve korsan ürünlerle mücadele ile ilgili gümrüklerde el koyma müessesesi düzenlenmiştir⁴⁷⁷.

İhracat veya ithalat amacıyla, aynı zamanda transit geçiş amacıyla gümrükte bulunan mallar ya da serbest bölgede bulunan malların gümrüklerde el koyma talebi kapsamına dahil olmaktadır.⁴⁷⁸

Serbest bölgeler dedikte, buldukları ülkenin siyasi sınırları içerisinde kalan ancak dış ticaret, vergi ve gümrük mevzuatı yönünden gümrük hattı dışında sayılan bölgeler kastedilmektedir. Markalı ürünleri, marka sahibinin izni olmadan satmak, dağıtmak ya da başka bir şekilde ticaret alanına çıkarmak yahut saydığımız amaçlarla ilgili gümrük bölgesine yerleştirmek, gümrük tarafından onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutmak marka hakkına tecavüzdür. Çünkü bu konu SMK m. 159'da özel olarak düzenlenmiştir.⁴⁷⁹

Gasp durumunda SMK m. 159 ve diğer ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanması sorun teşkil edecektir. Zira gümrüklerde el konulma işlemlerinin gerçekleştirilmesi ürünlerin taklit olması ile ilgilidir, fakat gasp durumunda tescilli tasarım konusu olarak üretilmiş ürünler orijinaldir, tasarım hakkı sahipliği bakımından ürünün şekli ile ilgili herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Zira, hak sahibi gerçek tasarımcı olmasa dahi tasarım sicilinde tasarım hakkı sahibi olarak görünmektedir. Sicilde hak sahibi olarak görünen kişinin ise, tasarımını üretmesi, satması, ihracat ya da ithalatını yapması yasadışı bir durum gibi görünmemektedir. Bu halde tasarım

⁴⁷⁶ SULUK/KARASU/NAL, s. 419.

⁴⁷⁷Örneğin, Paris Anlaşması m. 9, Fikir Mülkiyet Haklarının Ticari Niteliklerine İlişkin Anlaşma(TRIPS) m. 69, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmaları, Berlin Anlaşması. Bkz. ARIKAN, Gümrük, s. 148.

⁴⁷⁸ KARAN, Gülay, Avrupa Birliği Mevzuatıyla Mukayeseli Olarak Taklit Markalı Ürünlere İlişkin Gümrük Uygulamaları: El Koyma ve İmha Prosedürü, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 33; FİDAN, s. 82.

⁴⁷⁹ SULUK/KARASU/NAL, s. 419.

sicilinde tasarım hakkı sahibi olarak görünmeyen gerçek tasarımcı gümrük idaresinden taklit olmayan ürünlere el konulmasını talep edemeyecektir, fakat gerçek tasarım hakkı sahibinin tasarımcı olarak kendi üretimini yapmakla beraber mallarının ticaretini önlemek amacıyla gümrüklerde el konulması talebinde bulunabilmesi daha hakkaniyet bir durumdur. Konu ile ilgili ister doktrinde isterse de yargı kararlarında herhangi bir çözüme rastlanmamaktadır. Bu durumda, gerçek olmayan tasarım sahibinin ürettiği ürünlerin taklit kabul edilmesi, gümrüklerde el konulması talebi hükümlerinden gerçek tasarım sahibinin de yararlanması gerekir, fakat gerçek hak sahibinin gasp sebebiyle devir ya da ceza davası açmış olması, en azından kendi tasarım hakkı sahipliğini ispatlayabilmesi açısından gereklidir.⁴⁸⁰

IV. Görevli Ve Yetkili Mahkeme

SMK'da düzenlenen bütün davalarda, aynı zamanda tasarım hakkına yapılan tüm gasp davalarında görevli ve yetkili mahkemeler fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesidir. Görevli ve yetkili mahkeme konusu SMK m. 156'da düzenlenmiştir. Kanun'a göre, bahsi geçen mahkemeler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınmakla, tek hakimli, asliye mahkemesi derecesinde ve Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen yerlerde kurulmaktadır. Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesinin yargı çevresi, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerine ve Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'unun hükümlerine göre belirlenmektedir.⁴⁸¹

SMK m. 156'ya göre, "*Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu mahkemenin görev alanına giren dava ve işlere, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince; fikri ve sınai haklar ceza mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu mahkemenin görev alanına giren dava ve işlere, o yerdeki asliye ceza mahkemesince bakılır*", fakat fikri ve sınai haklar ceza mahkemelerinin kurulmuş olduğu yerlerde bu mahkemeler görevlidir. Yargıtayın belirttiği örneğe göre, fikri ve sınai haklar ceza mahkemesinin yargı çevresinin kurulduğu yerin mülki hudutlarını kapsayacak bir şekilde belirlenmesi sebebiyle, ... Batı Adliyesi Dahil ... ilçelerindeki bu mahkemenin

⁴⁸⁰ ATAMER, s. 129.

⁴⁸¹ SMK m. 156 fıkra 1.

görevleri çerçevesinde olan dava ve işlere, bu ilçelerdeki asliye ceza mahkemelerinin değil, fikri ve sınai haklar ceza mahkemesinin bakacak ve bu tür bir faaliyet uygulanacaktır.⁴⁸²

TPMK'nun SMK'ya göre aldığı tüm kararlara karşı açılacak olan davaları ve TPMK'nun verdiği kararlardan zarar görmüş olan üçüncü kişilerin TPMK aleyhine açacakları davalarda görevli ve yetkili mahkeme, Ankara Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesidir.

Hak sahibi tarafından üçüncü kişiler karşı açılacak hukuk davalarında yetkili olan mahkeme, davacının yerleşim yeri ya da hukuka aykırı fiilin gerçekleştiği veya bu fiilin etkilerinin görüldüğü yer mahkemesidir.⁴⁸³ Hak sahibi olan davacının Türkiye'de yerleşim yeri mevcut değilse, bu zaman yetkili mahkeme davanın açıldığı tarihte sicilde kayıtlı vekilin işyerinin olduğu yerdeki mahkeme, eğer vekillik kaydı silinmiş ise TPMK'nın merkezinin yerleştiği yerdeki mahkemedir. Üçüncü kişiler tarafından hak sahibine karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme davalının yerleşim yerinin olduğu yer mahkemesidir. Başvuru ya da hak sahibinin Türkiye'de yerleşim yeri mevcut değilse, bu zaman davanın açıldığı tarihte sicilde kayıtlı vekilin işyerinin olduğu yerdeki mahkeme, eğer vekillik kaydı silinmişse TPMK merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir.⁴⁸⁴

Genel mahkemelerle özel, yani ihtisas mahkemeleri arasında olan ilişki, işbölümü değil, bir görev ilişkisidir. Dolayısıyla, fikri mülkiyete ilişkin bir dava, ticaret mahkemesinde açılmış ise görevsizlik itirazı davanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi hakim de bu durumu re'sen göz önünde bulunduracaktır. Verilen görevsizlik kararı üzerine, taraflardan birisi dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi için iki hafta içinde talepte bulunmalıdır. Eğer bu tür bir talepte bulunmazsa mahkemenin re'sen dosyayı göndermesi bozma sebebi olacaktır ve dava açılmamış sayılacaktır.⁴⁸⁵

İhtisas mahkemelerinin kurulma sebepleri, bir taraftan ulusal ve uluslararası hukukla ilgili iş ve eylemlerin mümkün olduğu kadar hızlı şekilde yerine getirilmesi ve aynı zamanda bu dönemde ortaya çıkan uyuşmazlıkların bir an önce

⁴⁸² Y. 19.CD., T. 6.3.2019, E.

⁴⁸³ Örnek Yargıtay kararı Y. 20.HD. T. 8.4.2019, E. 2019/1039, K. 2019/2435. (kazancı.com)

⁴⁸⁴ SMK m. 156.

⁴⁸⁵ SULUK/KARASU/NAL, s. 414.

sonuçlandırılması, diğer taraftan ise kendine özgü olan ve uluslararası hukuk ile harmonize olmuş yeni hukuk disiplininin konu ile ilgili eğitimli hakim ve savcılar tarafından daha iyi ve hızlı anlaşılıp uygulanabileceği düşüncesi olduğu söylenebilir.⁴⁸⁶ İncelemesiz istemin kabul edildiği, koruma şartlarının sağlanmadığı bir çok tasarımın TPMK tarafından tescil edildiği dikkate alınırca tasarımlar bakımından ihtisas mahkemelerinin önemi daha çok artmaktadır.⁴⁸⁷

Günümüzde İstanbul, Ankara ve İzmir'de ihtisas mahkemeleri kurulmuştur. Bunların dışında kalan yerlerde Hakimler ve Savcılar Kurulu, Adalet Komisyonlarının bulunduğu ağır ceza merkezlerinde asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden bir numaralı asliye mahkemesinin görevlendirilmesine, ikiden fazla asliye mahkemesi mevcutsa üç numaralı asliye mahkemesinin ihtisas mahkemesi sıfatıyla geçici olarak görevlendirilmesine karar vermiştir. Ağır ceza mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde açılan davalarla ilgili mahkeme görevsizlik kararı vererek en yakın ağır ceza mahkemesinin olduğu yerdeki mahkemeye dosyayı gönderme kararı verecektir.⁴⁸⁸

V. Tasarım Suçu Ve Ceza

Tasarımın tescilinin ihlali durumunda özel bir tasarım suçu ya da ceza uygulaması bulunmamaktadır. SMK, tasarım suçunu tanımlamamış, salt hukuki korumayı öngörmüştür. Aynı zamanda tasarım tescil sahibi mahkemeden, tescilden bahsetmeden taklide karşı bir koruma talebinde bulunabilecektir. Tasarım hakkının ihlal edilmesi, dürüstlük kuralının ihlali, başkasının emeğinin sömürülmesi demektir.⁴⁸⁹ TTK m. 62'nin son fıkrasına göre, hukuk davası açmaya yetkili olan kişiler, ceza davası ile ilgili şikayette bulunabilirler. Bu zaman gerekli unsurları yerine getirdiği takdirde haksız rekabet suçundan dava açabilirler.

Fakat bazı ülkelerde, örneğin Azerbaycanda tasarım hakkının ihlali durumunda hukuki, idari veya cezai sorumluluk öngörülmektedir. Hukuki sorumluluk olarak Azerbaycan Patent Kanunu'nun 24'üncü maddesine göre, patent sahibi, müstesna hakkını ihlal eden kişi ile tazminat konusunda anlaşamaması durumunda, ilgili ihtilafa Kanuna uygun şekilde mahkemede bakılacaktır. Patente korunan hakların ihlali hem de haksız rekabet oluşturursa bu zaman fail Azerbaycan Haksız Rekabet Kanunu'nda

⁴⁸⁶ ARIKAN, Sınai, s. 4.

⁴⁸⁷ SULUK, Tasarım Hukuku, s. 527.

⁴⁸⁸ SULUK/KARASU/NAL, s. 414-415.

⁴⁸⁹ GÜNEŞ, İlkeler, s. 1423.

düzenlenen idari yaptırıma tabi tutulacaktır. Aynı zamanda cezai yaptırım da düzenlenmiştir. Örneğin, Azerbaycan Cinayet Mecellesinin 166'ncı maddesinde, hakkın ihlali durumunda para cezası veya Kanun'la belirlenen saatlerde mecburi kamusal işlerle iştiğal etme cezası uygulanacağı düzenlenmiştir.⁴⁹⁰

⁴⁹⁰ YOLÇİYEV, Mübariz, Azerbaycan Hukuku'nda Fikri Ve Sınai Hakların Korunması, Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Haziran, 2014, s. 46.

SONUÇ

Ticarileştirilmesi mümkün olan her bir ürün ekonomiye hayat veren temel enstrümandır. Bu nedenle ürünlerin ekonomiye kazandırılması ve yeni ürünlerin geliştirilmesinin teşviki yönünden yenilik özelliği taşıyarak korunması aynı derecede önem arz etmektedir. Bu nedenle de yeni ürünlerin teknik özelliklerinin patent ya da faydalı model hukuku, görüntü özelliklerinin ise tasarım hukuku kapsamında korunması, ister hukuk ve hakkaniyetin tesisi, isterse de yeniliklere teşvik ve ekonomiye kazandırma yönünden fikri mülkiyet hukukunun esas fonksiyonlarından biri olarak sayılmaktadır.

Türk Hukuku'nda tasarımlarla ilgili tasarımcılara SMK ile sağlanmış özel koruma sayesinde inhisari ve mutlak haklar tanınmıştır. Tasarımcıların ve onların tasarımlarının korunması için verilmiş bu haklar, tasarım hakkını ihlal edebilecek olan herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Tasarım hakkının gaspı da tasarım hakkını ihlal eden durumlardan biridir.

Gasp, tasarım üzerinde hakkı mevcut olmayan veya tek başına hak sahibi olmayan kişinin, hak sahibi olmak için başvuruda bulunması ya da hak sahibi kabul edilecek bir hukuki konuma gelmesidir. Tasarımın tescilden önceki hak sahibi ile tescilden sonraki hak sahibinin aynı kişi olması gerekmektedir. Gerçek hak sahibi olmayan bir kişi tarafından tasarım başvurusunda bulunulmuş ise ya da kendine ait olmayan tasarımı kendi adına tescil ettirmişse, yahut da tescilsiz bir tasarım gerçek hak sahibi olmayan kişi tarafından kamuya sunulmuşsa bu zaman tasarım hakkına gasp durumu söz konusu olacaktır.

Bir kişinin fikri emeğinin başka biri tarafından çalınması, gerçek tasarım sahibinin kişilik hakkına saldırı sayılmakla birlikte, sübjektif iyiniyet kuralları ile de bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla, tasarım hakkının korunmasını sağlamak aynı zamanda kişilik hakkının da korunmasını sağlamasıdır. Bu şekilde korunma sağlanmazsa, fikri emek sonucunda meydana getirilen tasarım için düzenlenmiş korumadan başkasının faydalanması durumu ortaya çıkabilir. Fikri emeğin ödüllendirilmesi, yeni fikri çabalara teşvik edilmesi maksadıyla getirilen koruma ve tasarım hakkı sahibine tanınan inhisari haklardan haksız yere başka kişiler faydalanmış olacaktır. Bu durum da SMK ile bağdaşmamaktadır. Bu sebeple de Türk Hukuku'nda tasarım hakkına yapılan gaspa karşı kuvvetli bir koruma sağlanmıştır.

Tasarımın gerçek sahibine yapılan gasp durumu eskiden Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve haksız rekabet hükümleri çerçevesinde, daha sonra ise sadece Tasarım Hukuku'nu düzenlemek için kabul edilen 554 sayılı KHK ile düzenlenmekte idi. 2016 yılında kabul edilmiş SMK ile tasarım hakkının gaspı konusu yenilenecek yeniden hüküm altına alınmıştır. SMK'da tasarım hakkının gaspı konusu madde 71 ve 72'de ele alınmış ve ilerleyen maddelerle de düzenlenmeye devam etmiştir.

Tasarım sicilinde tasarımcı olarak görünen kişi gerçek tasarım sahibi değilse, kendine ait olmayan tasarım için tescil başvurusunda bulunmuşsa veya kendine ait olmayan tescilsiz tasarımı kamuya sunmuşsa, kısacası tasarım hakkının gaspı durumunda gerçek olmayan tasarım sahibinin gasp müessesesini işletmesi sonucu, gerçek tasarım sahibi tarafından ona karşı devir davası, hükümsüzlük davası ve tecavüz davaları açılabilir.

Tasarımın gerçek sahibi, tasarımı kendi adına tescil ettirmiş olan kişiye karşı, yani tescil sicil belgesinde tasarım sahibi olarak kayıtlı olan kişiye karşı devir davası açabilir ve tasarımı kendi adına devredilmesini mahkemen talep edebilir. Bu durum SMK m. 71'de hüküm bulmuştur.

Tasarımın gerçek sahibinin gasp zamanı açabileceği diğer dava türü hükümsüzlük davasıdır. SMK m. 77'de tasarımın hükümsüzlük halleri düzenlenmiş ve hak sahibinin başka kişiye ya da kişilere ait olmasını ispatı söz edilen hükümsüzlük halleri içinde yer almıştır. Tescil yalnız hak sahipliği konusunda adi bir karine teşkil etmektedir. Gerçek hak sahibi, SMK ile düzenlenen sürelerle ve taleplere uymak şartıyla, hak sahipliğinin gaspa uğradığını ileri sürerek tasarımın hükümsüzlüğünü talep edebilir. Hüküm davanın açılabilmesi için gerçek hak sahibi olmayan kişinin yaptığı başvurunun sonuca bağlanması ve haksız olarak başvuru yapan, gerçek hak sahibi olmayan kişinin tasarım alması gerekmektedir.

Tasarım hakkı gaspa uğrayan kişinin bir diğer açabileceği dava ise, tecavüz davasıdır. SMK m. 81'de tasarım hakkına tecavüz sayılabilecek fiiller düzenlenmiştir. Tasarım hakkına gasp etmek bu fiiller arasında yer almaktadır. Tasarım hakkına gasp durumunda bir çok tecavüz davaları açılabilir: tecavüzün tespiti, durdurulması, önlenmesi, tecavüzün giderilmesi ve tazminat davaları.

Tasarım sahibine yapılan haksız ihlallere karşılık olarak hak sahibine bazı haklar sunulmuş ve bazı taleplerde bulunabilmesi sağlanmıştır. Bu tedbirler SMK m. 149'da düzenlenmiştir. Tasarım hakkına yapılan tecavüz zamanı ilerisürülebilecek talepler bunlardır: Ürün ve araçlara el konması; Ürün ve araçlar üzerinde mülkiyet hakkının tanınması; Ürün ve araçların şekillerinin değiştirilmesi ve imhası; Hükümün ilgililere tebliği ve kamuya ilan yoluyla duyulması; İhtiyati tedbirler; Gümrüklerde el koyma.

KAYNAKÇA

ARKAN, Sabih, Marka Hukuku, Vedat Kitapçılık, Cilt 2, Ankara, 1998.

ARIKAN, Ayşe, Saadet, Fikri ve Sınai Haklar Kapsamındaki Taklit ve Korsan Malların Gümrüklerde Geçici Olarak Durdurulması, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 1-2, İstanbul, 1995/1996, s. 143-168. (Gümrük)

ARIKAN, Ayşe Saadet, Sınai Tasarımlar, BATİDER, C. 17, S. 3, Ankara, 1994, s. 73-113. (Sınai)

ARIKAN, Ayşe, Saadet, Tasarımların 554 Sayılı KHK Ve FSEK Hükümlerine Göre Korunması, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 1-2, İstanbul, 1996, s. 71-91. (Korunma)

ARSLANLI, Halil, Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1954.

ASLAN, İ., Yılmaz, Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet Ve Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2001.

ATAAY, Aytekin, Medeni Hukukun Genel Teorisi, Der Yayınları, İstanbul, 1995.

ATALAY, Özcan, Uygulamada Tesbit Davası Ve Dava Şartı, ABD, S. 3, 1979, s. 19-33.

ATAMER, Eda, Endüstriyel Tasarım Hakkının Gaspsı, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

AYAN, Mehmet, Eşya Hukuku, Mülkiyet, C. 2, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2016. (Mülkiyet)

AYİTER, Nuşin, Hukukta Fikir Ve Sanat Ürünleri, Savaş Yayınları, Ankara, 1981. (Fikir)

AYİTER, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1968. (İhtira)

BEKTAŞ, Salih, Yedek Parça Tasarımlarının Korunması Konusundaki İhtilaflar Ve Ülkemiz Sınai Mülkiyet Sisteminin Konuya Yaklaşımına Dair Öneriler, Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara, Ekim, 2003.

BİLGİN, Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı Ve Tazminat Davaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006. (Tasarım)

BİLGİN, Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı Ve Tasarım Davaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003. (Tez)

BİLGİN, Batuhan, Servet, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda Tasarım Hukukuna Getirilen Yenilikler, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 1, 2018, s. 33-53.

CAN, Ozan, Tasarım Hukukunda Hükümsüzlük, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, 2008, s. 77-94.

CAMCI, Ömer, Endüstriyel Tasarım Davaları, Ufuk Matbaacılık, İstanbul, 2000.

CAVİT, Ebru, Ceren, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununa Göre Tasarımların Korunması, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 10, S. 100, Mart, 2018, s. 253-266.

ÇELİK, Nefise, Koç, Tasarımların Ulusal ve Uluslararası Hukukta Tescili ve Korunması, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, Alkım Yayınevi İstanbul, 2002.

DİRİKKAN, Hanife, Tanınmış Markanın Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

DÖNMEZ, İrfan, Markalar ve Haksız Rekabet Davaları, Beta Yayınevi, İstanbul, 1992.

ER, Özlem, ER, Alpay, Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Endüstriyel Tasarımın Rolü Ve Önemi, C. 2, İstanbul Sanayi Odası - Teknoloji Yönetimi Derneği, İstanbul, Aralık, 2002.

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.

ERDEM, Bahadır, Patent Hakkının Korunmasına Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2002.

ERKAN, Vehbi, Umut, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'na Göre Patent Hakkına Tecavüz Edilmesi Durumunda İtibar Kaybı Tazminatı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 144, 2018, s. 14-22.

ERTAŞ, Şeref, Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği Ve Miktarının Tespiti, Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul, 1990.

ERTAŞ, Şeref; SERDAR, İlknur; GÜRPINAR, Damla, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Eşya Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

FEYZİOĞLU, F., Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.

FİDAN, İsmail, Tescilli Tasarım Sahibi Tarafından İleri Sürülebilecek Talepler Ve Açılabilir Davalar, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, S. 1, 2016, s. 79-88.

Fryer Willam, Industrial Design Protection In The United States Of America-Present Situation And Plans For Revision, University Of Baltimore Law Review, December, 1989.

GEZER, Hale, Turgay, Tasarımın Tescili Ve Hükümsüzlük Hallerinin Değerlendirilmesi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2016.

GÖKYAYLA, Emre, Telif Hakkı Ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, İstanbul, Ocak, 2000.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Hukuka Giriş Ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitapevi, Ankara, Eylül, 2017.

GÜNEŞ, İlhami, Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sağladığı Hukuksal Ve Cezai Koruma İle Uygulama Sorunları, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 7, S. 3, 2007, s. 12-42. (Uygulama Sorunları)

GÜNEŞ, İlhami, Tasarım Tescil Korumasında Uygulama İlkeler, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 155, Temmuz, 2019, s. 1417-1423. (İlkeler)

GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları Ve Haksız Rekabet Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak, 2016. (Fikri Mülkiyet)

GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Sınai Mülkiyet, Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009. (Sınai Mülkiyet)

GÜRLER, Cemalettin, Takı Tasarımlarının Korunması, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 2, S. 4, 2002, s. 51-62.

HELVACI, Mehmet, KENDİGELEN, Abuzer, KAYA, Arslan, NOMER, ERTAN, Füsün, ÜLGEN, Hüseyin, Ticari İşletme Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

HIRSCH, Ernst, (Çeviri: Çernis, V.) Hukuki Bakımdan Fikri Say, Nazari Esaslar, Sınai Haklar, C. 1, İstanbul, 1942.

HORNY, A. S., Oxford Advanced Dictionary, Oxford University Press, 2000.

KARAHAN, Sami, Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, Mimoza Yayıncılık, Ankara, Ocak, 2002.

KARAN, Gülay, Avrupa Birliği Mevzuatıyla Mukayeseli Olarak Taklit Markalı Ürünlere İlişkin Gümrük Uygulamaları: El Koyma ve İmha Prosedürü, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

KAPLAN, Mikail, Bora, Sınai Mülkiyet Kanunu'nda İhtiyati Tedbirler, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Kasım, 2018.

KAYA, Arslan, Marka Hukuku, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006.

KAYA, Arslan, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt LV, S. 1, 2, İstanbul, 1996.

KAYA, Arslan, Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s. 176-190.

KILIÇOĞLU, M. Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, Eylül, 2019. (Fikri Haklar)

KILIÇOĞLU, M, Ahmet, Fikri Hakların İhlali Halinde Hukuksal Koruma Yolları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 54, 2004, s. 51-104. (İhlal)

KÖSE, Mutlu, Yıldırım, Patent Ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001.

MEMİŞ Tekin, Fikri Mülkiyet Yıllığı 2016, Yetkin Yayıncılık, İstanbul, Nisan , 2019.

NOYAN, Erdal, Patent Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

ODMAN, Boztosun, Ayşe, İslahçı Hakkı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

ODMAN, Ayşe, Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002. (Fikri Mülkiyet)

OĞUZMAN, M. Kemal, BARLAS, Nami, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, ÖZDEMİR, Saibe, Oktay, Eşya Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, Ekim, 2018.

OYTAÇ, Kutlu, Marka Hukuku, Nobel Kitapevi, İstanbul, 2002.

ÖRENGÜL, Abdullah, Sacid, Tescilli Tasarım Hakkının Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

ÖZBAY, Kadri, Yavuz, Topluluk Tasarım Mevzuatının Ulusal Mevzuat İle Karşılaştırılması Ve Ulusal Program Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Türk Patent Ve Marka Kurumu Enstitüsü Tezi, Ekim 2003.

ÖZEKES, Muhammet, Fikir Ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, İzmir, 2002, s. 89-130.

ÖZER, Fatma, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Genel Bir Değerlendirmesi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 128, Nisan, 2017, s. 131-167.

ÖZEL, Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2015.

ÖZTÜRK AKKARTAL, Hanife, TAŞ KORKMAZ, Hanife, Sınai Mülkiyet Hakkının Hükümsüzlüğüne Veya İptaline Karar Verilmesi Sebebiyle Haksız İhtiyati Tedbirlerden Dolayı Tazminat Davası Ve Kusur Sorunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 3, 2017, s. 373-406.

ÖZTRAK, İlhan, Fikir Ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1971.

PEKDİNÇER, Tamer, TÜZÜN, Işıl, Taklit, Marka Ve Gümrüklerde El Koyma, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2010, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

PINAR, Hamdi, Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi Ve Türkiye, Can Ajans Reklam Ve Matbaacılık, İstanbul, 2004. (Uluslararası Rekabet)

PINAR, Hamdi, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, Rekabet Dergisi, S. 23, Ankara, 2005, s. 25-54. (Fikri Mülkiyet)

PISTORIUS, T., The Copyright and Design Protection of Artistic Works with a Utilitarian Purpose, July, 1997.

REİSOĞLU, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayımevi, İstanbul, 2014.

SARAÇ, Tahir, Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

SARAÇ, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003. (Patent)

SARAÇ, Tahir, Sınai Mülkiyet Hukukunda Ön Kullanımın Yeniliğe Etkisi, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul, 2002. (Sınai Mülkiyet)

SARI, Onur, Sınai Mülkiyet Kanunu Bağlamında Tasarımın Korunması, Teraz Hukuk Dergisi, C. 14, S. 152, Nisan, 2019, s. 775-788.

SEMİZ, Özgür, KILIÇ, Muazzez, Tasarımlara Yeni Bir Çerçeve: 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 112, Nisan, 2017, s. 63-74.

SULUK, Cahit, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler, Ticaret Ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 1, 2018, s. 91-109. (Yenilik)

SULUK, Cahit, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Hükümsüzlüğü (İptali) Davası, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 3, Kasım, 2001, s. 43-67.

SULUK, Cahit, Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003. (Topluluk Hukuku)

SULUK, Cahit, Avrupa Biriliği Ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımların Korunması Şartları, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Dergisi, C. 1, S. 2, 2001, s. 23-57. (Koruma Şartları)

SULUK, Cahit, Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi, Fikri Mülkiyet Dergisi, S. 3, 2006, s. 38-73.

SULUK, Cahit, Tasarım Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Eylül, 2003. (Tasarım Hukuku)

SULUK, Cahit, KARASU, Rauf, NAL, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül, 2017.

SULUK, Cahit, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku: Tasarımlar, C. III, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008. (Tasarımlar)

SULUK, Cahit, Fikri Mülkiyet Hakları: Uygulamada Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Kazancı Hukuk Dergisi, S. 7, 2005, s. 45-55. (Sorunlar)

SULUK, Cahit, Tasarım Hukukunda “Bilgilenmiş Kullanıcı” Ve Uygulamada Yaşanan Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan, Bilgi Toplumunda Hukuk, Beta Yayımevi, C. 2, İstanbul, 2003, s. 387-395. (Bilgilenmiş Kullanıcı)

SULUK, Cahit, Yedek Parça Tasarımı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001. (Parça Tasarımı)

ŞANAL, Osman, Markanın Hükümsüzlüğü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2004.

ŞEHİRALİ Feyzan, Hayal, Tescilli Tasarım Sahibine Karşı Tecavüz Davası Açılabilir Mi? Yeni Bir Karar Yeni Bir Ufuk, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, C. 12, 2011, s. 39-69. (Tecavüz)

ŞEHİRALİ, Feyzan, Hayal, Patent Hakkının Korunması, Turhan Kitabevi, Ankara 1998. (Patent)

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar, 2014, s. 1-43. (Tasarım)

(<http://cv.ankara.edu.tr/duzenleme/kisisel/dosyalar/13052014133235.pdf>)

TANYELİ, Uğur, SÖZEN, Metin, Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2015.

TEKİNALP, Ünal, İtibar Tazminatı Ve Bazı Sorunlar, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 589–597. (İtibar)

TEKİNALP, Ünal, Yeni Patent Hukukunda “Buluş Sahibi İlkesi” ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Macmuası, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s. 129-136. (Buluş Sahibi)

TEKİNALP, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012. (Fikri Mülkiyet)

TEKİNAY, Selahattin, Sulhi, Medeni Hukuka Giriş Dersleri, İstanbul, 1987.

TEKİL, Müge, 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı Ve Koruma Şartları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C. 55, S. 4, İstanbul, 1997, s. 233-250.

TEOMAN, Ömer, Markanın Terkinini Sağlamak İçin Açılacak Bir Davada Husumetin Türk Patent Enstitüsü’ne Yöneltilibilip Yöneltilmeyeceği Sorunu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 1998.

TUNALI, İsmayıl, Tasarım Felsefesine Giriş, Yapı Yayın, İstanbul, 2004.

TUNCER, İdil, Fikri Mülkiyet Haklarına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel S., 2010, s. 617-650.

YALÇIN, Dilek, Tasarım Hakkı Ve Tasarım Hakkının Hükümsüzlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.

YALÇINER, Uğur, Sınai Mülkiyet’ in İlkeleri, Yazarın kendi yayını, Ankara, 2000.

YASAMAN, Hamdi, Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006. (Sınai Mülkiyet)

YASAMAN, Hamdi, Sınai Resim Ve Modeller, Batıder, S. 2-3, 1984, s. 93-98.
(Resim)

YOLÇIYEV, Mübariz, Azerbaycan Hukuku'nda Fikri Ve Sınai Hakların Korunması, Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Haziran, 2014, s. 39-69.

YURDUSEVEN, Şeyma, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu İle Türk Tasarım Hukuku'nda Yeni Dönem, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.31, 2017, s. 669-689.

YURTSEVER, Şaziye, Patent Hukuki Ve Cezai Korunması İle İlgili Mevzuat, Adalet Yayınları, Ankara, 2005.

YUSUFOĞLU, Fülürya, Patent Davalarında İhtiyati Tedbirler, Fikri Mülkiyet Yıllığı, Ankara, 2015.

ZEVKLİLER, Aydın, ACARBER, Mehmet, Beşir, GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim, 2000.